

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૭૧૮

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ફિલ્મનાં પિત્તૃત

વિષય સ ૪૭૩૫૭૨૩૮, ૬૭૩

ફાતમાઈ—ખીલાફત

અને

ઈમામોની બાદશાહીમાં ઈસમા-
ઈલીઓની જાહોજલાલી.

લખનાર

અલીમામદ બનમામદ યુનારા.

આલમોતનો ચોધો, ખુલ્લી ચીઢીનો સોપાણું, અને હુકીકતી
ઇસલામી આયનોનાં લેખક.

છપાવી પ્રગટ કરનાર

મુખતાર નાનજી (સતીઆની)

ઠે. ખડક ખોજ જમાતખાના પાસે

પ્રત ૧૦૦૦.

(૧૯૧૮).

આવૃત્તિ પહેલી.

ક્રીંમત આઠ આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ મંડળ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૭૨

આ પુસ્તક મુખ્ય નં ૬૩, ચીચપોકલી પરેલ રોડપર લેડી નોર્થક્રાટ હિંદુ
આર્કાઈવેજ કે. એન. સેલર, પ્રેસમાં ઘોંડીયા નારાયણ વનારસેએ
છાપ્યું છે. અને મુખ્ય નં. ૬ ખોળા મુખ્યતાર નાનજી
(સતીઆની)એ ખડક ખોળા જમાતખાના
પાસેથી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

ધી હસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલ્લો મુખ્ય નં ૦ ૯.

આ પુસ્તકમાંની વીગતો નીચે જણાવેલા પુસ્તકો-
માંથી લીધેલ છે.

તવારીખે ફરેસ્તા

હીસ્ટરી ઑફ પરશીયા

જોન માલકમ

ઇબ્ને ખલકાન

તવારીખે ઇસલામ

રોજતુલ શક

હીસ્ટરી ઑફ નેશન

શાન ચક્ર

ઇસમાઇલી દર્પણ

. આલમોતનો યોધો

ખોજ તવારીખ

તથા અફઘાનમાં બહામશાન તરફ લખાયેલી કેટલીક ઠલમી
પુસ્તકો પરથી વીગતો મેળવીને દાખલ કરેલ છે.

લી૦ એ. જે. યુનારા.

જાહેર ખખર.

ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજકમાં પુસ્તકો.

રૂ. આ. પા.

આફતાબે હકીકત	...	...	...	...	૦-૮-૦
આલમોતનો ચોધો	...	...	...	...	૦-૮-૦
ખુદી ચીઠીનું લોપાળું	...	...	...	...	૦-૮-૦
આગાખાની ખુદાઈનો ઝળકાટ	...	...	...	...	૧-૦-૦
ફાતમાઈ-ખીલાફત	...	...	...	...	૦-૮-૦
હાઝર ઇમામની હીદાયત	...	...	...	...	૦-૪-૦
હકીકતી ઇસલામી આયનો	...	...	...	...	૦-૨-૦
કાખાનો ઠેકાણે આવેલું લેખું	...	...	...	...	૦-૧-૦
આર્ય પ્રકાશની ઉદ્ધતાઈ	...	...	...	...	૦-૧-૦
આર્ય પંડિતોનો પોકળ	...	...	...	...	૦-૧-૦
દુઆનાં દુશ્મનને ઝટકો	...	...	...	...	૦-૪-૦
આગાખાન (ઇંગ્લીશ)	...	...	...	...	૦-૪-૦

લખો ઑનરરી સેક્રેટરી,

મીરજમામદ જીવરાજ

પાલખી મોહલ્લો, મુંબઈ નં ૦ ૯

જાહેર ખબર.

છપાય છે.

છપાય છે.

છપાય છે.

ખુલ્લા પત્રનો જવાબ.

લખનાર:—કાદરહુસેન મેરાલી મનજી.

મજકુર પુસ્તકમાં અમરેલીનાં રહીશ અલીભાઇ દવરાજે અમરેલીના વારસને હાથ કાગળ ન લખતાં “ખુલ્લો પત્ર” એ નામની બુક છપાવીને બહાર પાડી છે. તે બુકમાં જે ખોટાણુ, હાશદ, કીનો, દુશ્મની, ફીતનો, નજીશપણો, ફરેખ, વીગેરેની વર્તણુક ચલાવીને, કોમમાં એક બીજાને ખોટો બળાળાટ ઝગાડવાની કોશીશ કરવામાં આવેલ છે તેને સત્યતાથી તોડી પાડીને અલીભાઇએ કેટલા દોકડાની ડહાપણ વાપરી છે તે સિદ્ધ કરતાં ખરું શું છે તે સ્પષ્ટ બતાડવામાં આંખ્યું છે, માટે હવે પછી પોતાની નજીશ કલમ ચલાવનારા નાપાક વીચારોથી અટકીને પોતાપર પાપ વહોરી લેતાં બચી જાય.

લખો ઈસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

આ. સેક્રેટરી,

મીરજામામદ જીવરાજ.

પાલખી મોહલ્લો-મુંબઈ. નં. ૯

નામ નોંધાવો. તાકીદે છપાઇ બહાર પડશે. નામ નોંધાવો.

અરબીઆ અને ઈમામત.

લખનાર:—એ. જે. ચુતારા.

મજકુર પુસ્તક લગભગ ૨૫૦ અઢીસો પાનાનો પાકી બાઇન્ડીંગ સાથે કેટલાક ઝીંકો ફોટુ પણ દાખલ કરવામાં આવશે.

કીંમત ફક્ત બાર આના.

એ પુસ્તકમાં મૌલાનાં શાહ હઝરતઅલી (અ૦) થી તે હક મૌલાના શાહા ઇસમાઇલ (અ૦) સુધીની પુરેપુરી વીગત સાથે પવિત્ર કુરાને શરીફનો નાઝલ થવું. તથા આપણા ઇસમાઇલી નીઝારીઓની બંદગી, દશોહ, કાંગવો, મોટોકામ, બાનો, દશતબોશી, તથા ઇમામનો ખુદાઈપણો, વીગેરે કુરાને શરીફનાં ફરમાન પ્રમાણે સાબીત કરવામાં આવેલ છે. તથા આપણા નબી મોહમદ મુસ્તફા (સ૦)ની પવિત્ર નેમ એ ખાસ સુફીઝમ એટલે મારફત ની હતી તે બતાવવામાં આવેલ છે.

લખો ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

પાલખી મોહલો ખડક—મુંબઈ ૯.

અમો અને વ્યાકરણ દોષ.

• અમારા તરફથી જ્યારે આલમોતનો યોધો નામની બુક લખાઈને બહાર પડી, ત્યારે અમુક વિરોદ્ધીઓ તરફથી અમોને નનામા પત્ર મળ્યાં. તે પત્રોનો સાર એટલોજ કે અમારા સાંમે તિરસ્કાર ભરેલી સખ્ત ભાષા વાપરવામાં આવી છે, અને જોતાં ભુલ એ દેખાડી છે કે ફક્ત વ્યાકરણ દોષ. અફસોસ છે, તે પત્ર લખનારઓ ઉપર સખખ કે અમારી ભુલ અમોએ સ્વીકારીને લેખીત જણાવ્યું છે, કે અમોએ અભ્યાસ ફક્ત ત્રણ ગુજરાતી સુધી કરેલ છે. તેમજ માતૃભૂમી કચ્છ દેશમાં હોવાથી માતૃ ભાષા કચ્છી છે. તેથી અમો કદીપણ શુદ્ધ વ્યાકરણથી લખી શકીશું નહીં. એવું એકરાર કર્યા પછી પણ જો આક્ષેપ મુકનારા બહાર પડે તો તેઓ પોતાની મુખાંધ જાહેર કર્યાં સિવાય કાંઈ વધું કયું કહેવાશે નહીં, કારણ અમારો ઉદ્દેશ કાંઈ વ્યાકરણ સીખવાનો કે સીખવવાનો નથી, પણ માત્ર મુદ્દા સમજાવવાનો છે. તે સમજવાની ઊત્કંઠા રાખનારાઓ સારી રીતે સમજી શકે છે. બસ એજ અમારી કોશીશ ફળીભુત થઈ, એમ જાણી રાજી થતાં કહીએ છીએ કે ભલે એવકુદ્દે પોતાનું ડાહપણ ડાહજ્યા કરે, તેની અમોને ખીલકુલ પરવા નથી.

લી૦ એ. જી. ચુનારા.

ઉપકાર પત્ર.

મહેરબાન મી૦ વલીમામદ લાડક મુખીની સેવામાં

જેગ મુંબઈ.

જત જણાવવાની ઘણી ખુશાલી ઉપજે છે કે આપે પોતાની દીની ફરજ સમજીને પુસ્તક નામે ફાતમાઈ ખીલાફતની તૈયાર નકલો નંબ ૧૦૦૦ એક હજારનો તમામ ખર્ચ આપીને આપણા ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળને એક બાદશાહી મદદ કરી છે, તેના માટે તમામ મંડળનાં કાર્યવાહકો આપ સાહેબનો ખરા અંતઃકરણથી ઉપકાર માનતાં ઈમામે ઝમાન પાસેથી યાચના કરે છે, કે એવા બીજા અનેક નેક કામો આપને ફાળે આવી આપ યશસ્વી બનો. આમીન,

બુકોની વીગત.

“ઓ૦ સેક્રેટરી,”

૮૦૦) મંડળનાં નીલાવ માટે

મીરજા મોહમદ જીવરાજ

૧૫૦) મી. વલીમામદ લાડક મુખીને

નાં ચામલી વાંચજો.

લેટ.

૪૦) લેખક એ. જે. સુનારાને લેટ.

૧૦) પ્રગટ કરનાર, મુ. નાનજી (સતીયાની)ને લેટ.

દાતમાઈ ખીલાડી.

ધર્મ ચુસ્ત બ્રહ્મગવાર મહંમ મુખી સાહકબાઈ દાડ

અર્પણ પત્રીકા.

મહાન ધર્મસેવક બુઝરગવાર

મહુમ મુખી સાહેબ, લાડકભાઈ હાજીની રહાની બેગ:

આપ સાહેબ, દુનીયાની હયાતી દરમ્યાન ઇમામે ઝમાનની પયરવી તન મન અને ધનથી કરતાં, સતપંથપર અખંડપણે ઝળકી, મુખીનાં મહાન ઓહદા દરમ્યાન તમામ જમાતને સંતાનોની દૃષ્ટિથી બેઠ ઇનસાફ કરતી વખતે દયાભાવ રાખીને નિરપક્ષપણે વર્તતા હતા. તે તમારા પર ઇમામના ઉતરેલા આશીરવાદ હતા. તે તરફ નજર કરતાં એ પુસ્તક આપને અર્પણ કરવાને લાયક હોવાથી આપને સન્માનપૂર્વક અર્પણ કરું છું. તે આપની ઇમામપર પવિત્ર લાગણી હોવાથી બહેસ્તમાં જરૂર સ્વીકારીને સેવકને દયા દૃષ્ટિથી બેશે કે, અમારી ઇચ્છાઓ સાહેબે ઝમાન બર લાવે.

હી. જ્ઞાતિબાળ

અલીમામદ જનમામદ ચુનારા.

ઈસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજકમંડળને પુસ્તકો ભેટ કરનારા સાહેબોનાં મુખારક નામો સાથે ઉપકાર.

૧ પહેલી ભેટ મી. જાફરભાઈ શેરમામદ તરફથી.

આફતાબે હકીકત આવૃત્તિ પહેલી. પુસ્તકો એક હજાર.

૨ ખીજી ભેટ મી. ઈસાભાઈ લાલજી દેવરાજ તરફથી.

આફતાબે હકીકત આવૃત્તિ ખીજી પુસ્તકો એક હજાર.

૩ ત્રીજી ભેટ મેસર્સ કાસમઅલીભાઈ લધા તથા જાફરભાઈ લધા કટનીવાળા તરફથી.

'મુદ્દલી ચીફીનું' ભોપાળું પુસ્તકો પંદરસો.

૪ ચોથી ભેટ મી. વલીમામાદભાઈ લાડક મુખી તરફથી.

ફાતમાઈ ખીલાફત પુસ્તકો એક હજાર.

એ ભાઈઓનો સામટો ઉપકાર માનતાં જણાવીશું કે જો આવી રીતે ઈસમાઈલી વીર નરો બહાર આવતા રહેશે, તો આપણા મજહૂબના છુપાયલાં ઝવાહીરો પ્રગટ થશે, જેથી વિરોધીઓનાં મોઢાપર તમાચો પડતાં મંડળનો નીભાવ પણ થતો રહેશે, અને ભવિષ્યમાં એ મંડળ એક નમુનેદાર બનવા પામશે.

લી૦ ઑ. સેફેટરી,
મીરજા મોહમદ જવરાજ.

જ્ઞાનમાર્ગ ખીલાફત.

જ્ઞાનમાર્ગ વશમાંથી અતરેલા દરજત અલીની અડતાલીસમી
પેઠીએ ફરજદ નામદાર આગાખાન સર સુલતાન મોદમદશાદ
ઈમામે મુખીન

હઝરત નામદાર આગાખાન સર મુલતાન મોહમદ શાહા (અ૦)

એ નામદાર હાલના ઇસમાઈલી નીઝારીઓનાં ઇમામે ઝમાન તરીકે દુનીયામાં રાશન છે. જેઓને પવિત્ર કુરાને શરીફમાં ઓલુલ-અમ્ર તરીકે ઓળખાવવામાં આવેલ છે, એ નામદારની વંશાવળી દુનીયાની સરૂઆત એટલે શ્રી વિષ્ણુથી અત્યાર વેર લાંબાએલી છે. તે હયાતી હશે તો સેવક પ્રશંગોપાત રબુ કરશે. જેને પરવર હીગારે પવિત્ર કુરાને શરીફમાં હુખ્ખદલુલમતીન કહેલ છે. ને એજ ઇમામતને પવિત્ર કુરાને શરીફમાં ઇમામે મુખીન કહી બતાવેલ છે. તેનો દામન પકડનાર કદીપણુ ગુમરાહ ન થશે, એવી માન્યતાં ધરાવનારા ઇસલામીઓ કદીપણુ ઇમામ ગાયબ છે. અથવા ઇમામ પડે છે, એમ ખુદાઈ ફરમાન વિરુદ્ધ સ્વીકારતા નથી, તે આજે એ ઇમામને હઝરતઅલી (અ) થી અડતાલીસમી પેઢીએ ફરજંદ ઘણું છે. તેમ શ્રી વિષ્ણુથી એકસોને પચીસમી પેઢીએ શાસ્ત્રોમાં નજરે પડે છે. એ. સાહેબને કાકલુદી કરતાં કહીશ કે ચા મૌલા તું સર્વે બીરાદરોને નેક હીદાયત કરી. તારી મોહબત અતા કર.

લા૦ ગુલામ,
એ. જે. ચુનારા.

લેખકોનો ઉપકાર.

મી. ધણાહીમ જુસબ (વર્તેજી) તથા મી. મુખતાર ભાઈ નાનજી (સતીઆની) તથા મી. નાનજીભાઈ રતનશી (મોલર્માન-વાળા) તથા અલીમામદ જાનમામદ (ચુનારા) વીગેરે લેખકોએ કોઈપણ જાતના સ્વાર્થ વગર પોતે પોતાના ધર્મની ફરજ સમજીને પોતાના હિસાબે અને જોખમે અમારા મંડળને લેખો લખી આપીને જે મંડળને કિંમતી મદદ આપી છે. તે માટે મજકુર લેખકોનો ઉપકાર માનતાં સાહેબુલજમાન પાસેથી ઇચ્છીશ કે એવા અનેક લેખકો કોમમાં બહાર આવવા પામે જેથી દીનનો જીળકાટ થતાં દુશ્મનના મોઢા બંધ પડે. અથવા જુની વીગતો યાદ-માંથી ઉતરી ગયેલીઓ બહાર આવીને મુડદે દીલને “ઝીંદા” કરે તેથી હાજર ઈમામ પર હેત વધીને આકેબત સુધરે. આમીન.

લી. ઑ. સેફેટરી.

મીરજા મામદ જુવરાજ.

કાવમાઈ ખીલાફત.

હક મોલા નાં શાહ મોએજ
હઝરત અલી (અ) થી ઉતરેલા ચંદ્રમાં ફરજદ

The pedigree of El-moizz.

El-moizz found his opportunity in the anarchy that followed the death of Kafur, the fourth Fatemid Caliph. He Sent his kaid, Gauhar into Egypt with a hundred thousand men. The turks were defeated and Gauhar laid the foundation of a new city El-kahira (Cairo). When later El-moizz followed in 973 and founded the university of El-Azhar, the leading Shiabs and Sheriffs came and asked by what claim of descent he had assumed his position. "Here is my Pedegree" said he as he misheathed his sword and "here is my proof" as he flung gold to the people.

Hutchmon's history of Nation Vol. I (Egypt).

મૌલાના શાહ મોએઝની સનદ.

ચોથા ખલીફ કાકુરના મરણપછી જે બેદાહી ચાલતી હતી, તેનો લાલ કાતમાઘ ખલીફ મૌલાના અલ-મોએઝે લીધો તેણે પોતાના સરદાર ઝાહર અને એક લાખ માણસોને મીશર પર મોકલ્યા, તેઓએ તર્કોને ઢરાવ્યા, અને અલ કાહીરા હાલ કેરોના નામથી ઓળખાતા શહેરનો પાયો નાંખ્યો, જ્યારે પાછળથી ઇ. સ. ૯૭૩ માં અલ-મોએઝ પધાર્યા અને અલ-અઝારની યુનિવર્સિટીની સ્થાપના કરી ત્યારે આગેવાન શીઆ લોકો અને શરીફા આવ્યા, અને આપને પુછ્યું કે ક્યા હુકથી તેમનો દાવો હતો. ત્યારે પોતાની તરવાર બહાર ખેંચીને તેમણે જવાબ આપ્યો કે "આ રહી મારી સનદ" અને સોનાનું નાણું લોકો તરફ ઉરાડીને કહ્યું કે આ રહ્યો મારો પુરાવો".

હયનન્સ હિસ્ટરી ઑફ નેશન્સ પુસ્તક ૧ લું.

(મજબૂત પ્રકરણ.)

શરૂઆત.

આ પુસ્તક હાથમાં નહીં ધરવાથી પહેલે અમો આંલખતા હતાં કે ઇમામ ઇસમાઈલ (અ) નાં વશમાંથી મીશર મધે બહોજલાલી સાથેની બાદશાહી હતી, ત્યારે કેટલાક ઇસમાઈલી-પંથથી શત્રુવટ ધરાવનાર લેખકોનાં પુસ્તકોમાં કાંઈ બુદ્ધજ નેવામાં આવતું હતું. તેથી અમોને ઉત્કંઠા થઈ કે સત્ય શું છે. તે નેવાની જરૂર છે. અને ઇમામ ઇસમાઈલ (અ) નાં વંશજો એ જ્યારે મીશરમાં મહાન સલતનત ચલાવેલ છે. તો જરૂર શોધવાથી વીગતો મળી શકશે. તે બાણવા માટે જે ખુકોમાં ઇસમાઈલીયનોની વીગતો હતી. તે ખુકો ભેગી કરવાની ગોઠવણ કરી, તેમ થતાં, જે ગુજરાતી તથા ઉર્દુમાં વીગતો હતી તે પોતાની મેળે બાણી શકાયું, ત્યારે ફારસી તથા અરબીને ઇંગ્લીશ માહેની વીગતો માટે મુનશી અલી મોહમદ તથા મિત્ર કાદર હુસેન મેરાલીની મદદ મળવાથી તે સાહેબોનો ઉપકાર માનતાં જણાવીશ, કે જે વીગતો મળવા પાંખી તેમાં મોટા અક્ષરે પ્રથમ હુસન ખીન શખ્યાહુનો ઝળકાટ જણાયો. ત્યારે સોનેરી અક્ષરે ઇમામોની તારીફ નેવામાં આવી તેથી પ્રથમ હુસન ખીન શખ્યાહુની વીગત લખવા હાથ ધરી જે પુસ્તકનો નામ આલમોતનો યોદ્ધો રાખેલ છે. તે પુસ્તક પુરું થતા, વગર મહેનતે ફાતમાઈ સલતનતની પણ વીગતો મળવા પામી. એકંદર કહેતા ખુશી ઉપ-જે છે કે, એ અનુભવ દરમ્યાન સાફ દૃષ્ટિએ સમજાઈ શકાયું

કે, સુસતી એવી ખુરી બલા છે કે, તે સચ્ચાઈને ઢાંકી દે છે. છતાં વખત પોતાનું કામ કર્યા કરે છે. તે હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે આ કામ થયું છે. નહીં તો મારો એ હાંશલો નથી અથવા મારામાં એટલો ઇલમ નથી કે હું કાંઈ લખી શકવાને લાએક હોઉં, છતાં જ્યારે થવા પામ્યું ત્યારે સમજાય છે, કે સઘળી કોશીશો ઝમાનાની છે. મનુષ્ય માત્ર બાનો છે, એમ જણાવી, હું આગળ વધીને કહીશ કે ઇલમ ક્ષેત્ર બહોળો પડ્યો છે, અને ઇસમાઈલી મઝહબની ખુબીયો મહાન ફીલાસોફીઓથી ભરપુર છે. તેમજ સ્વતંત્ર-પણે કહેવા નીકળું તો અતિસ્થોકતિ કહેવાશે, નહીં? કે વલીયો તથા કામીલો જે દુનીયામાં થઈ ગયેલા છે, તે તમામ ઇમામે ઝમાનની પયરવી કરનારા હતા. અને તે પયરવી અત્યાર સુધી જેના હાથમાં રહી છે. તો તેનાં માટે ફક્ત સિયા ઇમામી ઇસમાઈલી નીઝારીયા ફીરકો જ ભાગ્યશાળી છે. ત્યારે બીજાઓ વાટ જોતાં બેઠા છે. જ્યારે કેટલાકનું કહેવું એવું થાય છે, કે ઇમામ પડે થયા છે. ત્યારે કેટલાક એમ પણ કહેવા નીકળેલા છે કે ઇમામ ગાયબ છે. જે વીગતોને કોઈ ઝમાનાએ કબુલ રાખ્યું નથી તેના પરથી સાર તરીકે એટલું કહેવાને બસ થઈ પડશે, કે મનુષ્યે પોતાની માન્યતા પર મોહું ઢાંકીને પડ્યા ન રહેતા. આગળ વધવું જોઈએ, જેના પરિણામે સંશ્લેષન કરવાથી અવશ્ય વસ્તુ હાથ લાગી જશે. ત્યારેજ પોતાની ભુલ સમજશે જેમ અમુક મુદત અગાઉ મને શુમાન હતું કે એ સઘળી ભક્તોની વાતો છે. પણ જ્યારે પુસ્તકોનાં પાનાં ઉથલાવી જોયા ત્યારે જણાયું, કે જે છે તેથી ભક્તો ઘણું ઓછું બોલે છે, પછી ભલે તેઓની ભણથી બહાર હોય અથવા

ઝમાનો બોલવા ન હેતો હોય, પણ એકંદર હું છાતી ઠોકીને કહી શકું છું કે જે કીયાઓ ઇસમાઇલી નીઝારીઓ કરે છે, તે તમામ પવિત્ર ઇસલામનાં મહાન સિદ્ધાંતની રૂએ છે, કે જેના માટે આલમ તલપી રહી છે. તેના માટે ખરૂં પુછતા કહીશ કે તેઓની સ્થિતી કફેડી છે; અથવા ઝમાનાનાં આલીમ આલીમોએ તેઓને જોવા હીધું નથી, કે જેથી તે આલીમોની વડાધ મટી જાય. એવી રીતે સ્વાર્થજ દુનીયાનાં લોકોને અંધ શ્રદ્ધાનાં પુજારી બનાવી દીધા છે, તેને બહાર લાવવા માટે હવે કુદરતે હાથ લાંબાવ્યો છે એવું લાખ થાય છે. તે ઇચ્છા પરવરદીગાર પુરી કરે એવી મારી સત્ય લાવે ચાચના છે.

આગળ લખતાં મારે લુલવું જોઈતું નથી કે ફક્ત લખાણ લખી આપવાનો મારાપર બોજ છે. ત્યારે કેટલીક રૂડી મશલતો મિત્ર મુખતાર લાઇ નાનજી તથા મંડળનાં ઓનરરી સેક્રેટરી મીરજા મામદ જીવરાજ જેઓ તમામ મંડળનું કામકાજ પુરતી દીલસોજીથી કરે છે, તેઓની છે. આ તકે તેઓનો પણ અહેશાન હું અત્રે અંતઃકરણપૂર્વક જાહેર કરું છું. અને ઇચ્છા રાખું છું કે, તેવી નેક હીદાયત ઇમામે ઝમાન તમામ ઇસમાઇલી લાઇઓને બક્ષ.

લી. એ. જે. ચુનારા.

યા અલી યુલ અઝીમ.

ફાતમાઈટ—ખીલાઈત

અને

ઈમામોની બાદશાહીમાં ઈસમા-
ઈલીઓની જાહોજલાલી.

મૌલાના શાહ ઈમામ જફરે સાહેક (અ૦)

પ્રકરણ ૧ લું.

મામ જફરે સાહેક (અ૦) ઈમામ મોહમ્મદ બાકર
(અ૦)ના વડા પુત્ર હતા. એવળુ પવિત્ર નામદાર
હજરત અબાબકરના પુત્ર મોહમ્મદના ફરજદ
કાશમની પુત્રી “ઊમફરવા”ના પેટે હી૦ શ૦ ૮૩

માં મદીના શેહેરમાં તવલ્લુહ થયા હતા. એમના માતૃશ્રીનું બીજું નામ “કાતેમા” પણ હતું. ઇમામ મોહમ્મદ બાકર (અં) પછી એ નામદાર ૪૧ વર્ષની વયે ઇમામતની મસ્નદ પર આવ્યા, અને તે પછી ૨૪ વર્ષ સુધી ઇમામત ભોગવી. તે વખતે આપણા પરમ પવિત્ર પયગમ્બર સાહેબ નબી મોહમ્મદ મુરતકા (સં)ના હાહા હું અબ્દુલ મુતલીબ (અં)ના ખાનદાનથી ઉતરી આવેલા પહેલા અબાશાઈડ ખલીફ અબુલ અબાસ બગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો.

પહેલા ઇમામ હું અલી (અં) તથા બીજા ઇમામ હું હુસેન (અં) તરફથી ઇસ્લામની ખડેતરી માટે જે લડાઈઓ લડવામાં આવતી હતી, તે દરમ્યાન અબ્બાસાઈડ તથા ઉમૈયા ખલીફાઓને ઘણુંજ ખમવું પડતું હોવાથી બનીહુશમી ખાનદાન એટલે હું અલી (અં)ની એલાહથી હુમેશાં એ બન્ને ખલીફાઓ દુશ્મનાઈ રાખતાં, ને કોઈપણ રીતે આલે અલીના વંશને અંત લાવવા માટે હુમેશાં ઇન્તેઝાર રહેતા હતા. તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેઓ બહીતા હતા કે “હું અલી. (અં)ના વંશને કદી પણ અમેને સુખેથી રાજ્ય વેલવ ભોગવવા દેશે નહીં. અને કોઈપણ રીતથી અમારા હાથમાંની રાજ્યસત્તા છીનવી લઈ પોતાની સત્તા કાયમ કરશે; કારણ કે તમામ ઇમાનદાર અને મામીન મુસલમાનો હુમેશાં ઇમામેની તરફેણમાં બેલતા હતા. અને તેથી અબાશાઈડ તથા ઉમૈયાઈ ખલીફાઓની સલ્તનતો હુમેશાં ટચમચ થયા કરતી હતી. તેથી અબાશાઈડ બીજા ખલીફ મન્શુર બહેરી દેખાવમાં હું ઇમામ બક્ષરે સાદેક (અં)ને વારંવાર પોતાના દરબારમાં તેડાવી તેમની સાંબે અહબથી પેશ આવી મિત્રાચારીનો ડાળ

દેખાડી લેટ શોગાદો રજુ કરતો હતો. જ્યારે અંતઃકરણપુર્વક તે પોતાના લડવૈંઘ્યાઓની હાજરીમાં હઝરત ઇમામને બોલાવવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એટલોજ હતો કે તેથી હઝરત ઇમામ ઉપર તેની સત્તાનો રૂઆબ બેસે અને તેનું લઢાયક બાળ ભ્રમ ઇમામ ખ્દી જઈ કાંઈ વખત પણ સામનો કરે નહીં.

જો કે ઇમામ બહરે સાદિક (અં)ના વખતમાં ઇમામતને મટાડવાની કોશિષો કરનારાઓ ઉભરાઈ જતા હતા, તેમાં હં અબ્દુલ મુનાફ (અં) તે હઝરત રસુલે ખુદા (સં)ના વડવાઓના પાનદાનથી ઉતરી આવેલા ઊમ્મૈયાઈડ તથા ઉપર ઓળખાણ આપી ગયા છીએ, તે અબ્બાસી ખલીફાએ બંને શાખાઓમાં સંડોવાયલા હાકેમો હઝરત ઇમામથી વિરુદ્ધ રહીને ઇમામને સપડાવવાની તજવીજમાં રહેતા હતા. ત્યારે ખીજી બાજુ કુદરતની ગતી કાંઈ ન્યારીજ રૂઢી ગૃહણ કરે છે. તે સંજોગો વચ્ચે ઊમ્મૈયા તથા અબ્બાસાઈડ ખલીફાઓમાં ધુરકા ધુરકી થતાં સડો પેઠા અને તેના પરિણામે તે વખતના ઊમ્મૈયા ખલીફ મરવાન ખીજા જેની રાજધાની દમીશ્કમાં હતી અને અબ્બાસી ખલીફ અબ્દુલ અબ્બાસ સફાહ જે એક “ઝઝીરા” વસાવી બેઠો હતો એ બંને વચ્ચે જેમ જવાબામુખી પર્વત ફાટે તેમ દુશ્મનાઈ ફાટનાં લડાઇનું સ્વરૂપ પકડયું. કારણ કે અબ્દુલ અબ્બાસ સફાહે “અલ-ઝઝીરા” નામે શહેરનો કબજો લીધો હતો તેથી બંને પક્ષો વચ્ચે નીલ નદીના કાંઠે તુમુલ યુદ્ધ થયું તેમાં ખલીફ મરવાન માર્યો ગયો અને તેના પરીણામ રૂપ ઊમ્મૈયા ખીલાફતનો અંત આવ્યો. ત્યારે ખીજી

તરફ અખ્યાસીઓએ તમામ શહેરોનો કબજો લઇ, ઊભૈયાઓની રાજ્યધાની જે દમીશ્કમાં હતી તે ત્યાંથી ખદલી બગદાદ શહેરને પાયતખ્ત બનાવી પોતાની ગાદી સ્થાપી. આ બધા બનાવો હોઈમામ બાદશાહે સાદેક (અબ્)ના વખતમાં બન્યા. ને સમયાનુસાર સમજાવટ માટે હઝરત હૈમામ પણ વખતો વખત ભાગ લેતા હતા. તથાપી એ બંને પક્ષોનો હેતુ હૈમામતને મટાડી દેવાનો હોવાથી કોઈપણ પક્ષ નામદાર હૈમામનું કહ્યું માનતું નહોતું. અને પોતપોતામાં લઢી અસંખ્ય મુસલમાનોના બળીદાન આપતાં અને તેના ફળરૂપ આ નાશકારક પૃથ્વીના નાપાયદાર વૈભવોને ગણી તેમાં અહોનિશ મન્યા રહેતા હતા.

જ્યારે ઊભૈયાઓએ પિલાકૃતનો અંત આવ્યો ત્યારે અખ્યાસી ખદલીઓને હૈમામની મહોટી પહીઠ રહેતી હતી તેથી તેઓ હમેશાં બેચેન રહેતા હતા. ને તે સમયમાં ખુશામદખોર દરબારીઓ હઝરત હૈમામની હીલચાલની ખોટી બડકાવનારી બખરો ખદલીને આપી અવાર નવાર ઉશ્કેરતા હતા. તેથી પોતાના બચાવ માટે ખદલી હઝરત હૈમામ ઉપર હઝારો તરેહની મુસીબત વર્ષાવવા માટે બદલીઓને મોટી રકમો આપીને હઝરત હૈમામને શહીદ કરવા માટે મેકલાવેલો. જ્યારે હઝરત હૈમામ બાદશાહે સાદેક (અબ્)ના બાણવામાં આ બખતો આવતી ત્યારે હઝરત હૈમામ સ્વરક્ષણ કરતા રહેતા. અને બદલીઓને હીલચાલ પણ કરતા રહેતા. અને ખદલીને કહેવરાવતા કે “તમારી સાથે અમેને દુશ્મની નથી. તમે સુખે રાજ્ય લોગવો.” છતાં જ્યારે ખદલી બાણતો કે આપણી બધી કુટી ગઈ છે,

ત્યારે મકરથી ફરી જતો, અને હઝરત ઇમામની હુજુર પુરનુરમાં મોટી રકમોની લેટ સોગાદો મોકલતો, અને જેમ પાપીને તેના પાપો ડંખ્યા કરે છે, તેમ અખ્ખાસી ખલીફાઓ હમેશાં ઇમામથી ખહીતા રહેતા હતા, તેથી શાન્તીથી બેશી નહીં રહેતાં હમેશાં નવા નવા પ્રપંચો રચતા રહેતા હતા.

એક વખતે ઇમામે જાકરે સાદક (અ.)ના એક દુશ્મને અખ્ખાસી ખલીફા મન્શુર પર કાગળ લખ્યો કે હઝરત ઇમામ તારી સાંબે થવા માટે તૈયારી કરી રહ્યા છે, માટે જો આ કાગળથી ચેતીને તરત ઊપાય નહીં યોજશે તો તારું રાજ્ય હઝરત ઇમામ તારી પાસેથી છીનવી લેશે. તે કાગળ ઉપરથી અવિચારીપણે ખલીફ મન્શુરે ખોરાશાન ગબ્દર્નર ઉપર કાગળ લખી ફરમાવ્યું કે આ પત્ર મળેથી તરતજ હઝરત ઇમામને મારી મુલાકાત માટે રવાના કરવો. હઝરત ઇમામના મનમાં તે બાબદ સર કશુંએ નહીં હોવાથી તરતજ ખલીફની મુલાકાત માટે હઝરત ઇમામે બગદાદ તરફ પ્રયાણ કર્યું જ્યારે ખલીફ મન્શુરની દરબારમાં હઝરત ઇમામ દાખલ થયા કે તરતજ ખલીફે ગુસ્સાથી કહ્યું કે તમે મારા રાજ્ય સાંબે કાવત્રું રચવા ઇચ્છો છો? તેના જવાબમાં હઝરત ઇમામે ફરમાવ્યું કે “હું સોગંદપુર્વક કહું છું કે હું આ બાબતમાં કશુંપણ જાણતો નથી.” વધુ વાતચીત થતાં જ્યારે ખલીફને આ બાબતની ખાત્રી થઈ ત્યારે ખોટી બબર આપનાર બદમાશને પકડી મંગાવીને હઝરત ઇમામની સાંબે તેને મોતની સજા કરી અને ૧૦૦૦૦૦૦ દશ હજાર દીનાર હઝરત ઇમામની હુજુર પુરનુરમાં મુકી પોતાના અવિ-

ચારીપણા માટે ક્ષમા ચાચી. ત્યાંથી હઝરત ઇમામ મદીના તરફ
 રવાના થયા, ને મદીના મુનવ્વરામાં પધારતાંજ તેવણ પવિત્ર નામ-
 દારને ખબર મળ્યા કે આપના વડા પુત્ર શાહ ઇશમાઈલ (અં)
 જેઓ આપની પછી ઇમામતની ગાદી ઉપર તખ્તનશીન થનાર છે
 તેમને શહીદ કરવા માટે દુશ્મનો તરફથી પ્રપંચ જાળ પાથરવામાં
 આવી છે. અને તે અપકૃત્ય માટે નીચ લોકો ગોઠવણો કરી રહ્યા
 છે. તેની સાથે કાઝમીઓ પણ છે. તે વખતે આબુખાબુના
 સંજોગો જોતાં જ્યારે પોતપોતામાંજ શંકા પેવશ થયેલો હઝરતે
 જોયો ત્યારે હઝરત ઇમામે ધાર્યું કે હઝરત ઇમામ શાહ ઇશમાઈલ
 (અં)ની સલામતી માટે કાંઈ ઉપાયો યોજવા જોઈએ. તેથી ઇમા-
 મના “મોહીબ” અને ઇમામ પર જન ફીદા કરનાર “ફીદાઈઓ”
 સાથે ખાનગી રીતે શાહ ઇશમાઈલ (અં)ને મીશર તરફથી થઈ
 શામ પ્રગણામાં સલમીયા શહેર તરફ રવાના કરી દીધા. એ વખતે
 હં શાહ ઇશમાઈલ (અં) ની ગેરહાજરીનો લાલ લઈ દુશ્મનો
 તરફથી ઘણી ખોટી અફવાઓ ફેલાવવામાં આવી. અને તેના
 પરિણામે ઇમામ જાફરે સાદેક (અં)ને હી. સ. ૧૪૮ સંવત ૮૨૦
 ના પોષ માસની તા. ૧૫ મી ને વાર બુધવારના ખલીફ મન્શુરના
 દબાણથી મુદલાઓએ હઝરત ઇમામ ઉપર શરાહ લાગુ કરી કાનમાં
 શીશું રેડાવ્યું, તેથી હઝરત ઇમામની વક્ત થઈ. એવણ પવિત્ર
 નામદારની દરગાહ શરીફ મદીનએ મુનવ્વરામાં આવી છે. એજ
 દિવસે પવિત્ર રથજો મકા અને મદીના ઇમામની હાજરી વગરના
 થઈ પડ્યાં. અને શામ પ્રગણામાં આવેલ સલમીયા શહેરમાં
 ઇમ. મે મુખીનનું નુર ઝળકવા લાગ્યું તેથી મોમીનો માટેનું મુખ્ય
 મથક સલમીયા થઈ પડ્યું અને સંખ્યાબંધ “મોહીબો” પોતાની
 શક્તિએત માટે ત્યાં જવા લાગ્યાં.

હઝરત મૌલાના ઇમામ શાહ ઈશમાઈલ (અં)

પ્રકરણ ૨ જી.

મામ શાહ ઇશમાઈલ (અં) હી. સ. ૧૪૮ માં ઇમા-
મતની મસ્નદ ઉપર બિરાજમાન થયા. હઝરત
ઈમામનું પુરું નામ ઇસમાઈલ બોન મોહમદ મારફ
એહ-અલ-મકતુમ હતું. હઝરત ઇમામની માતૃશ્રીનું નામ
હુશેની હતું. જેવણુ હં હસન ઇબ્ને અલી (અં)ના ખાન-
દાનમાંથી હતા. હઝરત ઇમામ અબાસી ખલીફાઓના જીવમથી
અને એવણનાં વિરોધી કાઝીમીઓની ચાલુ સત્તાવણીથી હઝરતના
પીતા ખુઝગવારની હયાતીમાંજ મદીનએ મુનવ્વરાને મુકી મીશર
થઈ શામ પ્રગણામાં આવેલ “સલમીઆ” શહેરમાં જઈ વસ્યા
હતા. જેવી રીતે રશુલે ખુદા (સં) હુશમનોની તકલીફથી મક્કા
મોઅઝમામાંથી હીઝરત કરી મદીનએ મુનવ્વરામાં પધાર્યા હતા.

હજરત ઇમામ શાહ ઈસમાઈલ (અં)ના જમાનામાં અબ્બાસી ખલીફ અલ મન્શુર ખગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો. તે પોતાની ધારણા મુજબ પોતાના રાજ્યને મજબુત કરવા માટે જેમ હમેશાં ઇમામના ઘર સાથે દુશ્મનાઈ ચાલતી આવે છે તેમજ દુશ્મનાઇ રાખી ઇમામતને નાબુદ કરવા માટે સતત પ્રયાસો કરતો રહેતો હતો. તેથી હજરત ઇમામે “સલમીઆ”માં નિવાસ કરવાનું પસંદ કર્યું હતું અને જાહેરમાં દેખાવ દેવાનું વાજબી ધારતો નહીં હતા. તેથી અરબીઆમાંના હજરતના ખાસ મુરીદોની વચ્ચે રહીને પોતાનું કાર્ય કરતા રહેતા હતા અને હકીકતી શિક્ષણ કે જેથી મુરીદોની રૂહાની કુવત વધે તે શીખવતા હતા. એવું શિક્ષણ મેળવનારા બાગ્યશાળી પુરૂષોમાંથી ઇમામીઆ ધર્મનો ફેલાવો પુર જોશથી થઇ શકે એવા ઘણા મહાન નરો નિકળ્યા હતા. જેઓમાંથી હજરત જુર્રદીન નામના મહાન પુરૂષ જેઓ હજરત ઇમામના કુટુંબીઓમાંથીજ હતા. તેવણુ આ હકીકતી શિક્ષણ મેળવી પુરતી કમાલીઅત સંપાદન કરી હજરત ઇમામ ઈસમાઈલ (અં)ના હુકમથી હિન્દુસ્થાન તરફ દાઇ તરીકે રવાના થયા. હિન્દુસ્થાનમાં ઇસ્માઈલીઆ પંથની સ્થાપના અને ફેલાવો કરવા માટે પ્રથમ શહેર તરીકે સીધપુર પાટણ પસંદ કર્યું અને ત્યાં પધાર્યા. તે વખતે ત્યાં સીદ્દરાજ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેની એક પુત્રી હતી જે સુલક્ષણી, ગુણવાન અનિષ્ઠલંક આરિચવાળી સતીને શોભનારાં દરેક લક્ષણવાળી હતી. જેનું નામ પાલણુદે હતું. તે હમેશાં પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે યોગ્ય ગુરૂની

શોધમાં રહેતી હતી, જ્યારે હજરત નુરુદ્દીન ત્યાં પધાર્યા અને આત્મ-
અભ્યાસી મજકુર કુંવરીની ઇચ્છા જાણી ત્યારે કેટલાંક ચમત્કારો જે
આશ કુંવરીએ ઇચ્છ્યા હતાં તે દેખાડ્યાં, તેથી તેણીએ ઇસ્માઈલી
ધર્મ ગૃહસ્થ કર્યો. એ દાઘથી હિન્દુસ્થાનમાં ઇસ્માઈલીઆ ધર્મનો
ખડોળો ફેલાવો થયો. લાખો કુટુંબો હિન્દુ મઠી મુસલમાની
કલમો પઢી શુદ્ધ મનથી ઇસ્માઈલી થઈ હજરત શાહ ઇસ્માઈલ
(અં)ને પોતાના ઇમામ તરીકે સ્વિકારવા લાગ્યા. એ દાઘને હિન્દુસ્થા-
નમાં લોકો સતગુરુનુરના નામથી ઓળખતા હતા. તેઓશ્રીની દરગાહ
ગાયકવાડ તાબે કર્મો “નવસારી”માં આવી છે અને “સૈયદ
આદાવ”ની દરગાહ તરીકે લોકોમાં મશહુર છે.

હજરત ઇમામ શાહમીઆમાં બેઠા બેઠા એવી રીતે ઇસ્માઈલી
ધર્મનો ફેલાવો કરતા હતા અને દુર દેશાવરોમાં પોતાના દાઘઓ
મોકલતા હતા. જે મુલકોમાં અખ્લાસી ખલીફાઓ ઇસ્માઈલી-
ઓને હેરાન કરી શકે નહીં. એમ હોવાથી ઇસ્માઈલી મુરીદોની
સંખ્યા ઘણી મોટી થઈ ગઈ. હજરત ઇમામ પણ સમયાનુસાર
મુસાફરી કરતા રહેતા. અને તેથી તેમના મુરીદો હજરત ઇમામના
દીદારનો અમુલ્ય લાભ મેળવી લાગ્યશાળી થતા, અને પોતાને કૃત
કૃત્ય માનતા અને હજરત ઇમામની બૈયત ઓઝરખવાહીથી કરતા.
એમ કરતાં લગભગ પાંચ વર્ષ વિતી ગયાં ત્યારે એક દુશ્મને ઇમામ
તરફથી ખલીફ મનશુરને ખાતમી પોંહચાડવામાં આવી કે હજરત
ઇમામ શાહ ઇસ્માઈલ (અં) એવી રીતે પોતાનાં મુરીદો વધાર્યાં
જાય છે. તેથી ખલીફ તરતજ દમીશ્કના વાલી ઉપર ઇમ્મુમની
ફૈયાતીની ખબર નહીં આપવા માટે સખખત ઠપકો લખી હજરત

ઇમામને તાકીદે કેદ કરી બગદાદ મોકલવા હુકમ કર્યો. પરંતુ વાલી પોતે પણ ઇશમાઇલી થઇ હુઝરત ઇમામની ખૈયાત કબુલ કરેલી હોવાથી હુઝરત ઇમામને ખલીફના હુકમની મધ્યસ્ત્રીએ ખબર આપી તેથી હુઝરત ઇમામ સલમીઆથી નીકળી ઇશલામીઆ તરફ કુચ કરી ગયા. બીજે દિવસે વાલીએ જાહેરી તપાસ કરી ખલીફને જવાબ લખ્યો કે હુઝરત ઇમામ સલમીયામાં નથી. અને પોતે તપાસમાં હોવાનું જણાવી ખલીફને સંધ્યારો આપ્યો. જ્યારે બીજી તરફ હુઝરત ઇમામ પોતાનું કાર્ય દૃઢતાથી કર્યા જતા હતા. એમ કરતાં હુઝરત ઇમામે પોતાના પીતાશ્રીની પછી દશ વર્ષ સુધી ઇમામત ભોગવી. હી. સ. ૧૫૮ સવંત ૮૩૦ ના કાર્તિક માસની તા. ૧૨ મી ને વાર રવીવારના શહાદત કરી ગયા. હુઝરત ઇમામની દરગાહ શરીફ મીશરમાં આવેલા સલમીઆ શહેરમાં છે. તે ઇમામતની મસ્નદ ઉપર આપના પછી આપના ફરજંદ હુઝરત ઇમામ શાહ મોહમ્મદ બીન ઇસમાઇલ બિરાજ્યા.

નામ નોંધાવો.

હુંક શુદ્ધમાં

બહાર પડશે.

આદમ થી અલી

અથવા

આદમથી ઇમામો અને ઇમામીઓ.

એ. જી. યુનારા કૃત.

ટેકાણું.

ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલ્લો, મુંબઈ ૬.

હું મુસા કાઝીમની વંશાવળીના અંત.

પ્રકરણ ૩ જી.

ઝરત ઇમામ જાફરે સાદેક (અં)એ દુશ્મ-
નોના દગાથી જ્યારે શહીદ થયા, અને
હઝરત ઇમામ શાહ ઈશમાઈલ (અં)
મીશર થઇ “સલમીઆ” જઇ પહોંચ્યા
ત્યારે કાઝમી લોકો હું મુસા કાઝીમને
પોતાના ઇમામ તરીકે જાહેર કરી માનવા લાગ્યા. તેથી ઇમામીઓ
એટલે જેઓ હઝરત ઇમામ જાફરે સાદેક (અં)ના વખતમાં તેઓ
“જાફરી” કહેવાતાં, અને પાછળથી હઝરત ઇમામના ફોલ મુજબ
શાહ ઈશમાઈલ (અં) ઇમામતની મસ્નદ ઉપર આવ્યા તેમની
બેયત કરી “ઇશમાઈલીઓ” કહેવાયા. તેઓમાં અને કાઝમીઓમાં
મતભેદ પડતાં સડો પેઠો અને તેના પરિણામે એ બંને પક્ષો વચ્ચે
ફેસાદ બરપા થયો.

તે વખતે “બગદાદ”માં રાજ્ય કરતા અબ્બાશી ખલીફ હાફેન-અલ-રશીદને આવી સુંદર તકનો લાભ લેવા વીચાર થયો, અને તેથી તેણે હૃં મુશા કાઝીમને બગદાદમાં તેડાવ્યા, તેવણ બગદાદમાં પધારતાંજ તેમને ખલીફ તરફથી કેદ કરવામાં આવ્યા. ખલીફને એટલાથીજ સંતોષ નહીં વળતાં હૃં ઇમામ શાહ ઇશમાઈલિ (અ૦)ને કેદ કરવા મનસુખો કર્યો ને તેણે એ મજકુર વિચારને અમલમાં મુકવા અર્થે પોતાના જાશુશોને હઝરત ઇમામની જીસ્તજી કરવા ઠેક ઠેકાણે રવાના કરી દીધાં. એ સમયમાં દુશ્મનોના કાવત્રાં-ઓથી વાકેફગાર હૃં ઇમામ શાહ ઇશમાઈલિ (અ૦) દુશ્મનોથી તદ્દન છુપી રીતે શલ્મીઆમાં રહી પોતાની ઇમામત ચલાવતાં હતાં ત્યારે જહોરમાં ઇમામ એક સાધારણ સોદાગરના વેષમાં સમય વ્યતીત કરતા હતા. કાઝમીઓને આ સુંદર તકનો લાભ લેવા કુદરતીજ અભિલાષા ઉદ્ભવી અને તેથી હૃં મુશા કાઝીમની સત્તા ખેંચાડવા અર્થે હઝરત ઇમામ ઇસમાઈલિ (અ૦)ની વફાતની ખોટી અને નજીશ અફવા ફેલાવી. પરંતુ તેથી તેમનો નીચ હેતુ સિદ્ધ થઈ શક્યો નહીં. જેવી રીતે સુર્યનો ઉદય છુપો રહી શકતો નથી જેવી રીતે ગુલાબની ખુશ્બો છુપી રહી શકતી નથી તેવીજ રીતે સત્ય ઢાંકયું ઢંકાતું નથી. દાખલા તરીકે જેમ એક રાજપુત્ર જ્યાં સુધી તખ્તનશીન થયો હોય નહીં ત્યાં સુધી તે રાજ્યપતી કહેવાતો નથી અને તે જ્યારે રાજ્યપતી કહેવાયો તો પછી તેના ખીજા લાઇઓ રાજ્યપતી થઈ શકતા નથી. કારણ કે એકજ દેશના એકજ વખત બે રાજાઓ થઈ શકે નહીં. તેવીજ રીતે એકજ વખતમાં બે ઇમામ થઈ શકે નહીં, ખરે વારશજ રાજ

થઈ શકે. તેવીજ રીતે ઈમામતની મરનહ ઉપર પણ તેજ આવી શકે કે જે અગાઉ જાહેર કરાયેલો હોય. જ્યાં સુધી એક ઈમામે પોતા પછીના ઈમામની ઓળખ આપી નહીં હોય, ત્યાં સુધી રહેલત કરી શકતા નથી. જેમ હું ઈમામ હુસૈન (અ.)એ હું ઈમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ.)ને ઈમામ તરીકે મુકરર કર્યા નહોતા ત્યાં સુધી તેમના બદલ ઉપર “માતા”ની બિલકુલ અશર થઈ નહોતી, પરંતુ નુર સોંપ્યા પછીજ તેમની વફાત થઈ હતી. તેવીજ રીતે હું ઈમામ જાફરે સાદેક (અ.)એ એક વખત શાહ ઈસમાઈલ (અ.)ને ઈમામ તરીકે મુકરર કર્યા પછી હું મુશા કાઝીમ ઈમામ સંભવેજ નહીં. કારણ કે ઈમામ તરીકે મુકરર કર્યા પછી તેમજ ખરો વારસ જે હોય તેને સોંપાયા પછી તે બીજાને અપાય એમ બનેજ તેથી સમજાય છે કે એવા વીચારો ફક્ત વિરોધીઓના ભેજાઓના વિચીત્ર ફાંટાઓજ છે. ઈમામત એ “ખુદાઈ નુર” હોવાથી તેમાં બુલચુક સંભવેજ નહીં જેવી રીતે હું અલી (અ.) પછી હું ઈમામ હુસૈન (અ.) અને પછી હું ઈમામ ઝયનુલ આબેદીન (અ.) એવીજ રીતે કયામત સુધી હું રસુલ ખુદા (સ.)ની હદીશ અનુસાર “ઈમામ” હાજર રહેશે, તે અનુસાર હોવાનું જાણ્યું, એ એક કુદરતનો ભેદ છે, પરંતુ જ્યારે મનુષ્યો કુદરતમાં માથું ફેરવે છે ત્યારે તેનું પરીણામ ઘણુંજ વિપરિત આવે છે તેવીજ રીતે આ વખતે ઈમામત માટે કુદરતથી વિરુદ્ધ જઈને પોતાના સ્વાર્થને ખાતર જ્યારે માણસો વચ્ચમાં પડ્યા અને સાચા ઈમામને મુકીને બીજાને માનવા લાગ્યા. ત્યારે પરિણામ કેટલું વિપરીત આવ્યું તે આપણે તપાસીએ. જ્યારે. હું

મુશા કાઝીમને કાઝમી લોકોએ ઇમામ તરીકે બહાર કર્યા ત્યારે આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ બલીફ હાફન-અલ-રસીદએ તેમને બગદાદમાં બોલાવી કેદ કર્યા અને આલીમો સ્વતંત્ર થયા. તેઓ ઇસલામના “પુરૂઅ” યાને “કાયદા” બાંધવા લાગ્યા અને તેથી ઇસલામમાં લંગાણ પડ્યું જેથી બુદા બુદા “મુઝતહેદો”ની “તકલીફ” કરનારા એક બીજાને લલું પુરું કહેવા લાગ્યાં, તે પ્રસંગે મહાન મુઝતહેદો બહાર આવ્યા, તેઓને અબ્બાસી બલીફઓએ માન્ય રાખી તે ચારેની પછવાડે નીમાઝ ગુજરવી રવા હોવાનું ફરમાન બહાર પાડ્યું. તેઓને અહેલે “શુન્નત” જમાત ઇમામો તરીકે માને છે. તેઓમાં પહેલા ઇમામ અબુ હુનીફા નૌમાન બીન સાબીત જેવણ હૃં ઇમામ બક્રે સાદેક (અ૦)ના શાગેદ્ હતા અને પાછળથી મોટા મુઝતહેદ થવા પામ્યા. તેમની તકલીફ કરનારો “હુન્ફી” કહેવાયા. બીજા ઇમામ આહમદ ઇબ્ને હુમ્મલ બીન મોહમ્મદ હુમ્મલ થયા. એમની તકલીફ કરનારાઓ “હુમ્મલી” કહેવાયા. ત્રીજા ઇમામ માલેક બીન અનશ થયા તેમની તકલીફ કરનારાઓ “માલેકી”ના નામે મેશહૂર થયા અને ચોથા ઇમામ અબુ અબ્દુલ્લાહ મોહમ્મદ બીન ઇદરીશ અલશાર્ફી થયા, તેમની તકલીફ કરનારાઓ “શાર્ફી” કહેવાયા. એવી રીતે ચારે શ્રીરકામાં શરીઅતી હેરફેર છે. જે કે સમ્રાજ્યોનાં “ઉસુલ” એકજ છે. હૃં રસુલે ખુદા (સ૦)ની આગાહી હતી કે મારી પછવાડે (૭૩) શ્રીરકાં થશે. તે જેમ જેમ વખત નીકળતો ગયો તેમ તેમ વધારેને વધારે મુઝતહેદો બહાર આવતા ગયા. અને ઇમામની સાચી માન્યતાની ગેરહાજરીમાં બુદા બુદા શ્રીરકાંઓ

મતલેદો સાથે બહાર આવતા ગયા. અને એવી રીતે ૬૦ રસુલે ખુદા (સ૦)ની આગાહી ખરી પડતી ગઈ એટલું મુખતેશર વિવેચન કરી આપણે આપણી બાબત ઉપર આગળ વધીશું કે.

૬૦ મુશા કાઝીમનું જન્મ હી. સ. ૧૨૮ માં મક્કા પાસે આવેલા એક નાનું ગામ નામે “અબવાવ”માં થયે હતો. તેમની માતાનું નામ “ખરશ” હતું. જેવણ ૬૦ ઇમામ બાકરે સાદેક (અ૦)ની ખરીદેલી લોંડી હતા. ૬૦ મુશા કાઝીમે પોતાની છંદ-ગીતો મોટો ભાગ કેદખાનામાં ગાળ્યો હતો. અને હી. સ. ૧૮૩ માં રજબ માશની તા. ૨૫ મી અને શુક્રવારે બગદાદના બંદીખાનામાં અબ્બાસી ખલીફ હાફ્ત-અલ-રશીદએ તેમને રૂતુબામાં ઝેર લેખવી મોકલ્યા હતા, અને તેનું લક્ષ કરવાથી વફાત પામ્યા એમને બગદાદ પાસે આવેલા કાઝમીન નામના ગામડામાં દફનાવવામાં આવ્યા છે.

૬૦ અલીરઝાની માતાનું નામ “તકતમ” હતું તેવણ ૬૦ મુશા કાઝીમની વેચાતી લીધેલી લોંડી હતા ૬૦ અલીરઝા પોતાના પીતાની પછવાડે પોતાનાં પીતાની જગ્યાએ આવ્યા, ત્યારે અબ્બાસી ખલીફ મામુન તે વખતે બગદાદમાં રાજ્ય કરતો હતો તેણે ૬૦ અલીરઝાને કેદ કરવા કેટલાક માણસોને મોકલ્યા એ બાબતની ૬૦ અલીરઝાને ખબર પડી ત્યારે તેઓ ખલીફ મામુનને શરણ થયા અને સહ કુટુંબ માત્ર અશબાબ લઇને બગદાદ આવ્યા. અને ત્યાંજ પોતાનું રહેઠાણ રાખ્યું. થોડા દીવસ પછી ખલીફ મામુન

પોતાની પુત્રી “ઉમહુબીબા” નાં હૃં અલીરઝાની સાથે લગ્ન કરી આપ્યા, અને પાછળથી હી. સ. ૨૦૩ માં સફર માસની તા. ૧૭ મી એ ઉમહુબીબાએ અનારમાં ઝેર લેળવી ખવરાવ્યું તેથી ૫૫ વર્ષની વયે ખોરાશાન પાસે આવેલા “તુસ” નામે ગામમાં તેમની વફાત થઇ અને એજ તુસ નામના ગામમાં હફનાવવામાં આવ્યા છે.

“હૃં મોહુમદ તકી”નો જન્મ હી. સ. ૧૯૫ માં થયો હતો. તેઓના પીતા હૃં અલીરઝાને જ્યારે ઝેર દેવામાં આવ્યું ત્યારે તેઓની ઉમર ફક્ત આઠ વરસની હતી. તેઓની માતાજીનું નામ “સખીકે” હતું. કેટલોક વખત પછી ખલીફ મામુનની પુત્રી “ઉમફઝલ”ની સાથે તેઓના લગ્ન થયા. ત્યાર બાદ બગદાદથી પોતાના સસરાની રજા લઇને હજ કરવા ગયા. ત્યાં ઘણી મુશ્કેલ મુશ્કેલી રોકાઈ ગયા, પણ જ્યારે ખલીફ મામુનનો ભાઈ મુસતમ ખલીફ થયો, ત્યારે તેણે હૃં મોહુમદ તકી તથા “ઉમ ફઝલ”ને એકઠમ બગદાદ આવવા ફરમાવ્યું. તે હુકમને તાબે થઈ બગદાદ આવ્યા, ત્યાં ખલીફે પોતાની ભત્રીજીને સમજાવીને પોતાના ભરથારના ખાણામાં ઝેર લેળવી ખવરાવીને મારી નાખવા કહ્યું. તેણીએ તેમ ક્યું. તેથી હૃં મોહુમદ તકી હી. સ. ૨૨૦ માં વફાત પામ્યાં. તેઓને કાઝમીનમાં હફનાવવામાં આવ્યા છે.

હૃં અલી નકી હી. સ. ૨૧૨ માં “સુરીયા” નામના ગામમાં જન્મ્યાં હતાં. તેઓની માતાનું નામ “સમના” હતું.

તેઓના પીતા હું મોહમદ તકીની વક્ત વખતે તેઓની ઉમર આઠ વરસની હતી તે વખતે બગદાદમાં ખલીફ “મુતવકલ” રાજ્ય કરતો હતો. તે ખલીફ હમેશાં પોતાનો રોળ દાખ હું અલી નકી પર રાખતો હતો. એક વખતે તેઓને ખલીફે કુટુંબ સહિત “સરમનરાય” નામના ગામડામાં આવી રહેવા ફરમાવ્યું, તે અનુસાર જ્યારે તે ગામડામાં રહેવા ગયા. ત્યારે ખલીફે રહેવાને જગ્યા આપી નહિ, તેથી ધર્મશાળામાં રહ્યા, એવું કહેવામાં આવે છે કે તેઓને પણ ઝેર દેવામાં આવ્યું હતું. તેથી તેઓ હી. સ. ૨૫૪ માં સામરામાં વક્ત થયા અને તેઓની લાશને “સુરીયા”માં દફન કરવામાં આવી.

હું હુશન અશકરીનો જન્મ હી. સ. ૨૩૨ માં થયો હતો, તેઓની માતાનું નામ સુસન હતું, જેવલ હું અલી નકીના ખરીદેલા લોંડી હતા, એ વખતે બગદાદમાં ખલીફ મોતમીદ રાજ્ય કરતો હતો, તેણે હું હુશન અશકરીને કેદમાં નાખ્યો હતો. પાછળથી તેઓને ઝેર અપાયું હતું, તેથી તેઓ હી. સ. ૨૬૦ માં સામરામાં વક્ત પામ્યા તેઓને પણ ત્યાંજ દફનાવવામાં આવ્યા છે.

હું મોહમદ મહેદીનો જન્મ હી. સ. ૨૫૫ માં સામરા ગામમાં થયો હતો. તેઓની માતાનું નામ “નરજસ” હતું, જેઓ નશરાની (કીશ્વીયન) હતા. તેઓને મુસલમાનોએ જીતેલી લડાઈમાંથી પકડી લાવ્યા હતા. તેઓને હું મોહમદ મહેદીના પીતાએ લોંડી તરીકે ત્રણસો દીનારમાં ખરીદેલા હતા. એવું કહે-

વામાં આવે છે કે, હું મહુમદ મહુદીની ઉંમર જ્યારે અગી-
આર વર્ષની થઈ ત્યારે સામરામાં આવેલી એક ગુફામાં ચાલ્યા
ગયા છે. હવે અહીંથી “અશનાસરીઓ”ની ઇમામત
અટકે છે, અને તેથી તેઓના ઇમામની ગણતરી ખારની થાય છે.
તે ખારને અરબી સંખ્યામાં “ઇશનાસર” કરીને કહે છે. એટલે
એનો અર્થ એ થયો કે “ઇશનાસરીયા” એટલે “ખારીઆ”
તેઓનું કહેવું એમ છે કે, હું મહુમદ મહુદી જે ગુફામાં ગાયબ
છે, ત્યાં જીવતા જાગતા છે, અને ત્યાંથી સાઠ વરસ સુધી ગાયબતુલ
શુગરા કહેવાતી હતી, ત્યારે અમુક મુજતેદોને સંદેશા આવતા
હતા. પણ સાઠ વરસ પછી “ગાયબતુલકુખરા” કહેવાય છે.
ત્યારથી સંદેશા કોઈને આવતા નથી, પણ કયામતને દીને પોતે
એજ ગારમાંથી બહાર નીકળશે. ત્યારે બીજી કોમોનું કહેવું છે
કે:—જેમ પરવરદીગારે ફરમાવ્યું છે કે:—

કુદ્દલુ નફ્સન ઝાયેકરલ મૌત

અર્થ=દરેક નફ્સ મૌતનો સ્વાદ ચાખનાર છે.

તેમ ગુફામાં જવા પછી તરત વક્ષત પામ્યા હતા.

હું મહુમદ મહુદી માટે બીજી એક રીવાયત એ છે કે,
તેઓનો એક કાકો “જાફર” કરીને હતો, તેણે કહ્યું કે, મારા ભાઈ
હું હશન અશકરીની ઓલાહમાંથી કોઈ નથી, ત્યારે કેટલાક
આલીમો કે જેણે ખુદાની મસલતનું બહાનું ઘડી કાઢ્યું હતું,
તેઓના અને જાફરના સવાલ જવાબો થયા. પરીણામમાં આલી-

મોતું તેની સામે નહિ ચાલી શકવાથી ચાલીમો એકમત થઈને
જાફર માટે ફતવો બહાર પાડ્યો કે “જાફર કઝાબ” એટલે
“જાફર જુઠો.”

એવી રીતે ખીજી પણ ઘણી જુદી જુદી રીવાયતો છે. એકંદર
એ જુદા જુદા વીચારો તરફ રજુ નહિ થતાં એટલુંજ કહેવું બાકી
રહે છે કે હુઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સ૦)ના ફરમાન મુજબ ઇમા-
મનો વંશ કયામત સુધી શીલશીલાવાર રહેશે. તેમજ અલલાહના
પાઠ કલામો મુજબ “ઇમામે મુખીન” એટલે “ઇમામ જાહેર”
રહેશે, તેમ ન માનતી હ૦ મહમદ મેહદીથી “ઇશનાશરીયા”
યાને “બારીયા”ના ઇમામની સમાપ્તિ થઈને ઇસમાઈલી વંશાવળી
આગળ વધવા પામી અને તેજ “હૈયુલ કૈયુમ”ની જાત જે હુઝરત
અલી (અ૦)થી ઝહુરમાં આવી તે કમવાર ઇસમાઈલી ખાનદાનથી
આગળ વધી આજ સુધી ઝહાં આશકારા છે, તેને મોહીબાને
પંજેતન અને આશકે અલલાહ ઓળખીને તેની તકલીફ કરે છે,
જ્યારે ખીજાઓ તેથી નીમુખ થઈ ખીજાઓની તકલીફ કરતાં નહરે
પડે છે.

ધી ઇસમાઈલીઆ કેપ માટ

માલેક વલીમામદ લાડક.

સર્વે જાતની ટોપીઓ તથા બાલનાં કપડાનાં મોટા વેપારી
લીંડી બજાર—મુંબઈ.

ઈમામ મૈલાના શાહ મોહમદ બીન ઈસમાઈલ (અ૦)

પ્રકરણ ૪ થું.

મામ મૈલાના શાહ મોહમદ બીન ઈસમાઈલ (અ૦) હી. સ. ૧૫૮ માં ઈમામતની મશનદ પર આવ્યા. તે વખતે તેઓ ઈમામ “મદીના મુન્નવરા”માં ખીરાજતા હતા. ઈમામનું ખીન્નું લકબ “વશી મોહમદ” કરીને પણ હતું. તે વખતે બગદાદમાં અળાસાઈ ખલીફ હાડેન

અલ રસીદ રાજ્ય ઠરતો હતો, તેને જ્યારે ખબર મળી કે ઈમામ શાહ ઈસમાઈલ (અ૦) શલમીયામાં વફાત પામ્યા છે, અને તેઓની ઈમામતના હકદાર ફરજંદ હૅ૦ મૈલાના શાહ મોહમદ (અ૦) છે તેથી ત્યાં ટોળેખંધ લોકો શલમીયામાં જઈ ઈમામની હસ્તખોશી અને “ઐયઅત” કરી તેઓના મુરીદ બને છે તે જો દુકંક મુદત મુધી એ રીતે ઈમામનું કાર્ય ચાલુ રહેશે તો અજબ જેવું નથી કે મારી ખીલાફતનું કાટલું નીકળી જાય, એમ

સમજી તેણે ઇમામને પકડવા માટે એકસો હથીયારબંધ ઘોડેસ્વારો મોકલી ઇમામને બંદીવાન કરવા માટે કોશેશ કરી. આ વાતની ખબર ઇમામને “જેએઢાંએ” આપી. જેથી ઇમામ મદીનામાંથી કુચ કરી કુફામાં આવી રહ્યા. ત્યાં તેઓને ઘરે એક ફરજદ જન્મ્યો. તેનું નામ તેઓએ “અબ્દુલ્લાહ” રાખ્યું. થોડા દીવસ પછી કુફામાં પણ દુશ્મનોએ ઇમામને સુખેથી રહેવા દીધું નહિ. અને હુસેશ તકલીફ આપ્યા કરતા હતા. આથી તેઓએ પોતાનો “ખીમો” કુફામાંથી ઉપાડી “રાઈ” તરફ કુટુંબ કબીલાસહીત રવાના થયા કે જ્યાં ઇમામની ઘણીયાણી ખીખી ફાતમાનો મામો ઇશાક ખીન અખ્ખાસ ફારસી રહેતો હતો, તેને ત્યાં ઇમામ ઉતારા લીધો. એ ખબર જાણીને તરફથી હારન અલ રસીદ ખલીફને ફરી વળ્યા. આથી ઇમામ પોતાના મામા સસરા ઇશાકની સલાહથી “નીહાવંદ” તરફ કુચ કરી ગયા. તે બાદ ખલીફે ઇશાક ખીન અખ્ખાસને પોતા પાસે પકડી મંગાવી તેની પાસેથી ઇમામનો પત્તો મેળવવા કોશેશ કરી, પણ તેણે ઇમામનો કંઈપણ પત્તો આપ્યો નહિ. જો કે ખલીફ તરફથી તેના પાસેથી પત્તો મેળવવા તેના પર ઘણું ઘાતકીપણું ગુજારવામાં આવ્યું, છતાં તે ચલાયમાન ન થતાં પોતાની જીંદગી ઇમામને અર્પણ કરવા માટે દૃઢ રહ્યો. છેવટે એવી તકલીફો સહન કરી સાળીત કદમ રહી વફાત પામ્યો. આથી ખલીફ પાછો નીરાંશીમાં આવી પડ્યો અને ઇમામની ખીક વચ્ચે પોતાના દીવસો ગાળવા લાગ્યો.

ઇમામ “નીહાવંદ” પહોંચ્યા પછી ત્યાંના એક જાણીતા ગૃહસ્થ મનસુર ખીન હુસેઇની દીકરી સાથે પરણીને ત્યાં પોતાનું

રહેઠાણુ કરી રહ્યા. ત્યાર પછી તેઓ દાઢ્યો મુકરર કરી પોતાના દીનનો ફેલાવો કરવા લાગ્યા. તેથી મુરીદોની આવક “નીહાવંદ” તરફ થઈ. તે બખર આસ્તે આસ્તે ફેલાતા બગદાદમાં ખલીફને પહોંચી. ત્યારે તેણે ફરીથી ઇમામને પઠડી મંગાવવા માટે કેટલાક બસુસો રવાના કર્યા. તે બસુસો માંહેના કેટલાક આસામીયો ઇમામ ઇશમાઈલિ (અં)ની હસ્તક ખૈયઅત કરેલા હતા. તેથી તેઓએ છુપી રીતે અગાઉથી ઇમામને ખાતમી પહોંચાડી. જેથી ઇમામ “નીહાવંદ” મુકીને “સાબુર” તરફ જતા રહ્યા, ત્યાંથી તેઓ રવાના થઈ દીનનો ફેલાવો કરતાં કરતાં મોટી મુસાફરી કરી, જ્યાં પોતાના પીતા રહેઠાણુ કરી રહ્યા હતા, ત્યાં “શલમીયા”માં આવ્યા. ત્યાંથી “ઈશલામીયા”ના એક ખુણામાં મકાન લઈને વસવાટ કરવા લાગ્યા, ત્યાં વસી તેઓ બનતે પ્રયાસે ઇશમાઈલીઆ મઝહબનો ફેલાવો કરવા માટે દરેક દેશાવરોમાં “મીશન” મોકલવાનું ચાલુ રાખ્યું, તેમાં તેઓને મોટી ફત્તેહ મળી, અને દુન્યાના તમામ ભાગોમાં સુર્યફળી ઇમામના કીર્ણો પ્રસરવા લાગ્યા. એવી રીતે મોટી કામીયાબી સામે ઇમામ હી. સ. ૧૯૭ સંવત ૮૬૬ આઠસો આગણોતર લાહરવા માસની તા. ૧૮ મીના વફાત પામ્યા. તેઓને તેઓના પીતાશ્રીની બાજુમાં દફન કરવામાં આવ્યા છે. તેઓની મસનદ પર તેઓના ફરજંદ શાહ વશી આહમદ (અં) ખીરાજમાન થઈ ઇમામ થયા.

મૌલાના શાહ વફી આહમદ (અ૦)

પ્રકરણ ૫ મું.

મામ શાહ વફી આહમદ (અ૦) તેઓનો બીજો લકબ જશ્નર અલ મુશાફક હતો, તેઓની માતાજીનું નામ “ફાતમા” હતું. તેઓ હી. સ. ૧૯૭ માં પોતાના પીતાની નમશનદ પર બીરાજમાન થયા હતા. તેઓએ ઘણી કીતાબો લખી છે, તેમાં મુખ્ય કીતાબ “અખ-વાનુ સફા” છે, તેમાં ઉંડી કીલોસોકી સમાયલી છે,

જેનો સઘળી ઇશલામ આલમ લાલ લઈ શકે છે. તેઓ નામદાર ઘણા ખુશ મીઠાજ અને ગંભીર હતા. તેઓનો ગરીબ મુરીદો પ્રત્યે આહ ઘણો હતો. તેઓ હંમેશા ગરીબો વચ્ચે બેસીને ધર્મોપદેશના ફરમાનો ફરમાવતા હતા. તે વખતે પણ ખલીફાઓ તરફથી દુશ્મનીનું બજાર ગરમ હતું, તેથી ઇમામને ઘણું ચેતવું પડતું હતું, છતાં બગદાદ અને સલમીયા વચ્ચેના ફાસલો બહાળો

હોવાથી ખલીફને એટલે બધે દુર સુધી પહોંચી વળવું એ ઘણું બીકટ હતું, છતાં પણ બસુસોથી બખર અંતર મેળવતા રહેતા હતા, ત્યારે ઇમામ પોતાના કાર્યક્રમમાં મશગુલ રહેતા હતા.

ત્યારે ઇમામ બક્ષર સાહેબ (અબ)ના જમાનામાં એક મહા-ભારત લડાઈ “ઉમૈયા” તથા “અબાસીઓ” વચ્ચે નીલ નદીના કાંઠે થઈ હતી, તેમાં “મરવાન બીજો” જે ઉમૈયા છેલ્લો ખલીફ ગણાય છે, તે લડાઈમાં માર્યો ગયો, ત્યારે તેના બાકી બચેલા સીતિર કુટુંબીઓને અબાસી ખલીફે બંદીવાન કરી દમાસકમાં લઈ ગયો, ત્યાં તે ઉમૈયાઓને ઘાતકીપણે એટલે લાકડીઓ તથા પથરાઓના મારથી મારી નાખી તે સુએલી સીતિર લાશોપર બીછાવું બીછાવી તે ઉપર બેસીને અબાસીઓએ જમણ લીધું, એટલી મજબુત દુશ્મની-માંથી ઉમૈયા ખાનદાનનો એક શખ્સ કે જેનું નામ “અબદુરહેમાન” હતું, તે છટકી જવા પામ્યો. તે આફ્રીકામાં પોતાની લાગવગ વધારતો “સ્પેન” જઈ પહોંચ્યો, અને ત્યાં ફરીથી ઉમૈયા શાખાને સજીવન કરી ખીલાફત સ્થાપી. એવા સંકટોમાંથી પસાર થઈને સત્તા મેળવ્યા પછી પણ તેના વંશજોએ તથા તે વખતે બગદાદમાં રાજ્યકર્તા ખલીફ મામુન એ જે શાખાઓએ ઇમામને તકલીફ આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું, તેથી ઇમામ હમેશા બહોજલાલી ન ભોગવતાં ફક્ત સાદાઈ સાથે સલમીયામાં વસવાટ કરી રહ્યા હતા. તેથી ઘણી વખતે ખલીફના મોકલેલા બસુસો ઇમામને ઓળખી નહિ શકવાથી તેજ નામી બીજા શખ્સોનું ખુન રેડી નાંખી જતા હતા. તે એવા કટોકટીનાં વખતમાં પણ ઇમામ

પોતાના સફળોધનો ફેલાવો અંદરખાનેથી દાઢ્યોના મારફતે કરતા રહેતા હતા. તેવા સંજોગોમાં ખલીફ તરફથી દાઢ્યોને પકડી મંગાવતા અને ઇમામનો પત્તો પુછતા હતા. ત્યારે દાઢ્યો પોતાની ઇમાનદારીના હીસાબે ઇમામની ખાતમી આપતા હતા નહિ, તેથી તેઓના ઉપર ઘાતકીપણે તેલ રેડી બાળી નાખતા હતા, અથવા જીવતો જીવત જમીનમાં ગાળીને તેને સંગશાર કરી એટલે પથ્થરો વડે માર મારીને મારી નાખતા હતા. આવા આવા જીલ્લો છતાં પણ તેઓ ઇમામની ખાતમી આપતા હતા નહિ, અને તેઓ ઘણી ખુશી સાથે પોતાની દેહીપર આફતો વહોરી લઈ પોતાની સેવા અર્પણ કરી આનંદથી અદલાહને હવાલે થતા હતા. એવી રીતે ઇમામત ચલાવતાં ઇમામ હી. સ. ૨૧૨ માં સંવત ૮૮૪ આઠસો ચોર્યાસી શ્રાવણ માસની તા. ૨૦ મી અને વાર રવીવારે સલમીયામાં વફાત પામ્યા. તેઓની બાદ તેઓની મશનદ પર હઝરત તકી મોહમદ (અ૦) આવ્યા. જે ઇમામના નુર ચશ્મ મોટા ફરજંદ હતા.

ખોજા નાનજી ઝવેર.

તુરકી, મુગલાઈ, બેંગલોર, હિંગેરીયન, સાઈકલ, હેઢરાબાદી, અનવરબે વીગેરે સર્વે જાતની ટોપીનાં વેપારી. ભીંડી બજાર, મુંબઈ.

મૌલાના શાહ તકી મોહમદ (અ૦)

પ્રકરણ ૬ ઠું.

ઈ મામ શાહ તકીમોહમદ (અ૦) તેઓનો બીજો લકબ મોહમદ અલ હુબાઈ હતો. તેઓ પોતાના પીતાની મશનદ પર હી. સ. ૨૧૨ તે ઇ. સ. ૮૨૮ માં આવી ઇમામતથી ઝલવાગર થયા. તે વખતે બગદાદમાં અબ્બાસી ખલીફ “મુતસેઝ” રાજ્ય કરતો હતો. એ ખલીફાએ ઇમામ સાથે દુશ્મની કરવામાં કાંઈક પાછી પાની કરી. જો કે તેના દીલમાં ઇમામની બીક પુરેપુરી હતી, તેથી ઇમામની હીલચાલની જાસુસો મારફતે ખબરો મેળવતો રહેતો હતો. તેમજ ઉમૈયાઈ સત્તા જે રૂપેનમાં પાછી કાયમ કરવામાં આવી હતી તે અત્યારસુધી ડગુમગુ સ્થિતિમાં હોવાના સબબે પોતાનો બંદોબસ્ત કરવામાં રોકાયેલી હતી, તેથી ઉમૈયા તરફની ઇમામને બીલકુલ ચીન્ટા હતી નહિ, અને એ વખતે ઉમૈયાઓ બીજી વેતરણમાં હતા, કે જેવી રીતે અબ્બાસી-ઓએ તેઓને હમીશક ખાલસા કરાવીને પોતાની સત્તા જમાવી તેવી રીતે અબ્બાસીઓને બગદાદમાંથી હાંકી કાઢવા. જો કે ઉમૈયા-

એથી એમ બનવું અશક્ય હતું, તેનું કારણ એ હતું કે, અબાસી સલતનત તે વખતે પુર ચુવાવસ્થામાં હતી, તેથી તેના પગ ઉંડા-ણમાં જમેલા હતા. એવી હાંશા તોસીના વખતમાં ઇમામ “હમશ” પાસે આવેલા “ઇસલામીયા” નામના શહેરમાં બેગ્રીને પોતાના “દાઇએ”ને ઇશમાઇલી મઝહબનો ઉપદેશ કરવા માટે ચોતરફ દેશાવરોમાં મોકલતા રહેતા હતા. તેને પરીણામે “યમન,” “યમામા,” “બહરેન,” “સીધ,” “મુલતાન,” “મીશર” અને સોમાલી લાઇનની “આફ્રીકા” વીગેરેમાં ઇશમા-ઇલી મઝહબનો જોરબંધ ફેલાવો થઇ રહ્યો હતો, તે દરમ્યાન કશાપણ વધન વગર ઇમામ હી. સ. ૨૨૫ સંવત ૮૯૬ આઠસો છન્નું ને પોશ માસની તારીખ એગણત્રીશના દીને વફાત પામ્યા, ત્યારે તેઓની મશનદ પર માલાના શાહ રજુ અમદુલ્લાહ (અ૦) આવ્યા, જેઓ ઇમામના વડા પુત્ર થતા હતા. ઇમામ તકી મોહમદ (અ૦)ની દરગા સલમીયામાં છે.

.

ખોજા અલીમામદ જાનમામદ ચુનારા—સર્વે જાતની બાલની ટોપી બનાવનાર તથા વેચનાર ભીંડી બજાર—મુંબઈ.

મૈલાના શાહ રજી અબદુલ્લાહ (અ૦)

પ્રકરણ ૭ મું.

મામ રજીઅબદુલ્લાહ (અ૦) જેવાણ ઇમામે “ઓબ-દુલ્લા” અને “મહેદી”નો લકળ ધારણ કરીને પોતાના દાઈઓને લલામાણ કરતા હતા કે લોકોને ખુશ ખબર આપો કે ટુંક મુદતમાં “મહેદી”નો ઝહુર થવાનો છે, માટે પોતાના આમાલ પવીત્ર કરે, એ ઇમામ હી. સ. ૨૨૫૦ તે ઇ. સ. ૮૪૦ માં ઇમામની મશનદ પર ખીરાજમાન થયા, ત્યારે “રાઈ”થી નીકળી “હમદાન” અને “આજરખાઈજાન”થી થઈને “કોન્સ્ટેન્ટીનો-પલ”માં આવી રહ્યા. ત્યાંથી કેટલાક દાઈઓને જુદા જુદા દેશા-વરો તરફ ઉપદેશ કરવા માટે રવાના કરવામાં આવ્યા. તેમાં દાઈ નામે અબુ અબદુલ્લા હુસેન ખાન મેહમદ ખીન ઝકરીયા જે ઘણો આલેમ હતો, તે કેટલોક વખત સુધી ખશરામાં કોટવાલના હુદા ઉપરૂ હતો, તેણે જ્યારે ઇશમાઈલીયા મજહબનો અંગીકાર કર્યું ત્યારે તેણે કોટવાલની નોકરી મુકીને ઇશમાઈલી દાઈ તરીકે બહાર

પડયો, ત્યારે ઇમામે તેને “સામાલી” લાઇનના “મગરીબ આફ્રીકા” તરફ ઉપદેશક તરીકે જવાને ફરમાવ્યું. તે હુકમ દાઈ અબુ અબ્દુલ્લા માથે ચડાવીને રવાનો થયો. આફ્રીકામાં પહોંચ્યા બાદ તેણે પોતાની “ઇલમીયત” તથા વાતચીતની શક્તિવડે મોટી ફત્તેહ મેળવી ને એક કોમ આરબોની જે “બરબરી”ને નામે ઓળખાતી હતી. તેને ઇશમાઇલી પંથમાં સામેલ કીધી. થોડા દીવસો પછી એક મોટો તાયફા કે જે “કતામાં”ને નામે ઓળખાતો હતો, જેના કબીલાના માણસો તમામ મગરબી આફ્રીકામાં વીખરાયલા હતા, અને તે ઘણા બુદ્ધિસાહાર લડવંચા અને બહાદુર હતા, તે તમામને ઉપદેશ કરીને મોટી સંખ્યાના લોકોને મઝહબે ઇશમાઇલીયામાં દાખલ કર્યા, તેથી તેને ત્યાં મોટી કામીયાબી હાંશલ થઈ.

એ વખતે “મગરીબ આફ્રીકા”માં ઈબ્રાહીમ બીન મોહમદ તખ્તપર રાજ્યકર્તા બાદશાહ હતો એ બાદશાહ રાજવહીવટની દરકાર કર્યા વગર મોજશોકમાં પડ્યો રહેતો હતો. ત્યારે બીજા બાબુ દાઈ અબુ અબ્દુલ્લા પુરબ્બર શોર સાથે ઇશમાઇલી મઝહબમાં લોકોને ખેંચીને પોતાનો પગ મજબુતીથી જમાવી રહ્યો હતો. એમ કરતાં એ વીગતો જ્યારે બાદશાહ ઈબ્રાહીમને પુરી પડી ત્યારે તેણે ઇશમાઇલી મઝહબને તોડી પાડવા તથા તેમાં સામેલ થનારાઓને અટકાવવા માટે મહાભારત કોશેશો કરી બહાર હુકમ પાડ્યો કે ઇશમાઇલી મઝહબમાં દાખલ થનારને કતલ કરવામાં આવશે. તે હુકમને અમલમાં મેલવા માટે લશ્કરી બળથી

કામ લીધું, તે બાદશાહની સઘળી તજવીજને નીષ્કાળ નીવડી. સખખ કે અણુ અબદુલ્લાએ એકદલી અને મજબુતાઇ સાથે બાદશાહનો સામનો કરીને બાદશાહની તમામ કોશેશો ઉંઘીવાળી તેથી સઘળી મુશ્કેલીલાત દુર થઇ. આથી બાદશાહે દુર વસ્તુ તમામ લશ્કર એકઠું કરવા માટે હુકમ બહાર પાડ્યો, અને અણુ અબદુલ્લાને આફ્રીકામાંથી હાંકી કાઢવા અને તેના ગોઠયાઓને હલાક કરવા માટે હથીયાર, દારૂગોળા વીગેરેની પુરતી સામગ્રી તૈયાર કરવા માટે મોટી સંખ્યામાં લોકોને કામ ઉપર લગાડ્યા, ત્યારે ખીજી તરફ અણુ અબદુલ્લાએ તમામ આફ્રીકામાં પોતાના કાશીદો રવાના કરી લોકોને કહેરાવ્યું કે પોતાના દીનપર મજબુત રહેવા માટે “ફીદાઇ” બની રહો કે જેથી ઝાલીમો આપણને કાંઈપણ કરી શકશે નહીં, અને તે સાથે “મહેદી” આવવાની ખુશ ખબરો પણ કાશીદો સંલખાવતા હતા, જેથી લોકોમાં પુરતો જુસ્સો ફેલાતો રહ્યો, એમ કરતાં ટુંક મુદત બાદ ઈબ્રાહીમ “બાદશાહ” અણુ અબદુલ્લાહ સામે લડાઈની પુરતી સામગ્રી સાથે લડવાં બહાર પડ્યો, ત્યારે ઈશમાઈલીઓએ પણ અણુ અબદુલ્લાહના વચન પ્રમાણે આવનાર “મહેદી”ના નામે કુરબાન થવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે આફ્રીકનો તથા ઈશમાઈલીઓ વચ્ચે લગલગ ચાર માસ સુધી ખુનખાર લડાઈ ચાલુ રહી, તે દરમ્યાન બાદશાહે બે વખત પોતાની જરદાર ફેજને મોકલી, તે તમામની પાયમાલી થતાં બાકી રહેલા સોલજરો લાગી છુટ્યા. આથી બાદશાહની સખત હાર થઇ, અને બાદશાહ પોતાનો જીવ બચાવવા ખાતર આફ્રીકામાંથી લાગી “તરાબલેશ” થઇને એશીયા તરફ નીકળી ગયો.

પછી પુછવાનું બાકી શું રહ્યું, જ્યાં ત્યાં ઇશમાઇલીઓની બોલબોલા થઈ રહી તે ખુશ્યાલી વચ્ચે અથુ અખદુલ્લા મોટી ધામ-ધુમ સાથે આફ્રીકામાં “કાહેરવાન” શહેરમાં ફત્તેહમંદી સાથે દાખલ થઈ પુરેપુરો મુલકનો કબજો લઈને અથુ અખદુલ્લાહે “મહેદી”ની બાદશાહી જાહેર કરતાં ઇશમાઇલી વાવટો આફ્રીકા ઉપર ફરકતો કર્યો, અને તાબાના તમામ શહેરો અને કસબાઓના જાણીતા આસામીઓને જુદા જુદા મથકોનો ચાર્જ સોંપી. ગવ્હર્નર તરીકે નક્કી કરીને રવાના કર્યા. અથુ અખદુલ્લાહની શાલશાઈ તથા રહેમદીલીથી સઘળી પ્રજાનાં દીલો જીતી તમામને આવનાર “મહેદી”ની પેરવી કરવા માટે ફરમાવ્યું તે ફરમાન બજાવવા માટે પોતાના ઇમામ સામે સઘળી પ્રજાએ ગરદન ઝુકાવી.

જ્યારે મોહમદ મહેદી (અં)નાં પીતા ઇમામ રજુ અખદુલ્લાહ (અં) એક વખત સખ્ત માંદગી લોગવતા હતા, ત્યારે પોતાના ફરજંદ મોહમદ (અં)ને બોલાવીને લવિખ્ય ફરમાવતા હતા, ત્યારે અથુ અખદુલ્લાહ પણ ત્યાં હાજર હતો, તેણે સઘળું સાંભળ્યું હતું, તેથી અથુ અખદુલ્લાએ ઘણા જુસ્સા સાથે આફ્રીકામાં કામ કર્યું. તમાં તે ફત્તેહમંદ નીવડ્યો. તે આગાહી એ હતી કે,

“અએ તુરે ચશમ” તમોને દુર દરાજ મુલકોમાં જવું પડશે, ત્યાં સખ્ત મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડશે, અને જે આપણા નાના હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સં)ની લવીખ્યવાણી છે, તે તારા પર ઉતરશે, જેથી તું “મહેદી” તરીકે ઓળખાશે. • •

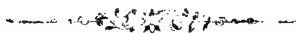
હદીશ

શ્રી રચસે સલાસે મીઆ તતલઉશ શમસ મીન મગરેબેહા.

અર્થ

મારા પછી ત્રણસો વરસે સુરજ મગરેબ તરફ ઉગશે.

માટે તું સુર્ય માફક રોશન થશે, તેમજ હજરત પયગમ્બરના કલામ મુજબ જે “મહેદી” થશે, તેનું નામ મારા નામ જેવુંજ હશે, અને તેના પીતાનું નામ પણ મારા પીતાના નામ પર હશે. તે “હદીશ” પ્રમાણે તમે મોહમદ બીન અબદુલ્લાહ છો.” આ નોંધ અબુ અબદુલ્લાહએ લઈ લીધી હતી અને તે ધોરણ પ્રમાણે કામકાજ કરતો લોકોમાં “મહેદી” આવવાના સમાચાર ફેલાવતો હતો. એવામાં હી. સ. ૨૬૨ તે ઇ. સ. ૮૭૬ અને સંવત ૯૩૨ નવસો બત્રીસ કારતક માસની તા. ૧૬ મી અને વાર રવીવારે ઇમામ વફાત પામ્યા તેઓની દરગાહ “સામરા”માં છે, તેના ઉપર શાનંદા હઝીરો બાંધવામાં આવ્યો છે, એ ઇમામની શહાદત બાદ તેઓના ફરજંદ શાહ મોહમદ મહેદી (અં) પોતાના પીતાની ગાદી પર આવીને ઇમામ તરીકે રોશન થયા.

આલમોતનો ચોધો—એ નામનું પુસ્તક મંગાવો જેમાં ઇમામ હાદી (અં) થી ઇમામ શમસુદ્દીન મોહમદ (અં) સુધીની વીગત છે:—

લેખક એ. જે. ચુનારા.

મૌલાના શાહ મોહમદ મહેદી (અ૦)

પ્રકરણ ૮ મું.

ઈ મામ શાહ મોહમદ મહેદી (અ૦) હી. સ. ૨૬૨ અને ઈ. સ. ૮૭૬ માં ઇમામતની મસનદ પર ઝલવા અફરોજ થયા. તેઓનું પુરેપુરું નામ અબુલ કાસમ મોહમદ બીન અબુદુલ્લા (અ૦) હતું. તેઓનાં વખતમાં દાઈ અબુ અબુદુલ્લાએ તમામ આફ્રીકા હાથ કરી લીધું હતું, અને લગલગ ચાર લાખ જેટલા ઇસમાઈલી સોલજરોની પલટણ ઉભી કરી હતી. તેણે ઇમામને તેડવા માટે આફ્રીકાથી કાસીદો રવાના કર્યા હતા, તે કાસીદો ઇમામની હજુરમાં હાજર થઈ દાઈ અબુ અબુદુલ્લાએ કહેલી તમામ વીગતો રજુ કરી, ને છેવટે આફ્રીકામાં પધારવા માટે વિનંતિ કરી. આ વિનંતિનો સ્વીકાર કરતાં ઇમામે પોતાના સાહેબજાદા મૌલાનાં હઝરત કાસીમ ઉર્ફે શાહ કાયમ (અ૦) તથા દાઈ અબુ અબુદુલ્લાનો ભાઈ અબુલ અબાસ અને થોડાક રફીકો

યાને મુરીદોને પોતાની સાથે લઈ લીખાશ બદલાવી સૌદાગરના વેશમાં મગરીબ આફ્રીકા તરફ જવા માટે કુચ કરી.

એ વખતે બગદાદમાં અબાસી ખલીફ “મોકતેદર” રાજ્ય-કર્તા હોતો, તે ઇમામની હીલચાલ માટે જસુસો મારફતે ખારીક તપાસ રાખતો હતો, તેને જ્યારે “સલમીયા” છોડીને ઇમામે કુચ કરી, કે તરતજ તેનો રીપોર્ટ બગદાદમાં ખલીફને જઈ પહોંચ્યો, કે તેથી તેણે પોતાના તમામ રાજ્ય હદમાં સખ્ત હુકમ મોકલ્યો કે “જે કોઈ સત્તાધીશ ને ઇમામ શાહ મોહમદ મહેદી (અ.૦) નજરે પડે કે, તરતજ તેવણને ગીરફતાર કરીને બગદાદ મોકલી આપવા. ખલીફના આ હુકમાનુસાર સઘળી અબ્બાસી સલતનતોમાં આવનારા દરેક મુસાફરોની સત્તાવાળાઓ ખારીકીથી તપાસ રાખવા લાગ્યા. આ બખર ઇમામને જ્યારે તરાબલેસમાં મળી ત્યારે અબુ અબાસ જે ઇમામની સાથે હતો, તેણે ઇમામ પાસેથી રજા લઈ “કાહેરવાન” તરફ રવાનો થયો. ત્યાં પહોંચતાંજ અબાસી ખલીફના જસુસોએ તેને પકડી બંદીવાન કર્યો. ત્યારે બીજી બાજુ ઇમામ તથા તેઓના ફરજંદ અને મુરીદો મુસીબતોથી બચી હી. સ. ૨૯૬ માં “સઅલમાંમહા”માં સલામતી સાથે આવી પહોંચ્યા.

તે શહેર ઘણું રૈનકદાર અને ખુબસુરત હતું, અને મોટા મોટા આલીશાન પહાડોની વચ્ચેમાં આવેલું હતું. એ સલતનતનું પાર્યંતખત “બનુમીદશર” હતું, તે વખતે તે સલતનતમાં “બર-

ખરી” કોમનો શાહજાદો આલીશા ઈબને મીદરાર રાજ્યકર્તા બાદશાહ હતો. તેણે ઇમામની ઘણી સન્માનપુર્વક ખીદમત કરી. આ ખબર જ્યારે અબાસી સત્તાવાળાઓને પડી ત્યારે એક સખ્ત રૂક્ષો ધમકી સાથેનો મોકલીને અબાસી ખલીફ તરફથી જણાવવામાં આવ્યું કે “તું તારી સલામતી આહતો હોય તો, તારે ત્યાં જે ઇમામ મેમાન તરીકે રહેલાં છે, તેવણને ગીરફતાર કરીને મને ખબર આપ. અગર જો તારી પાસેથી છટકી જવા પામશે, તો યાદ રાખજે કે તેનો બદલે તારે ખમવો પડશે.” જ્યારે આવો સખ્તાઈ ભરેલો કાગળ તે શાહજાદાનાં હાથમાં આવ્યો, ત્યારે તેને દુન્યાની ઐશઆરામ (કે જે ખુરામાં ખુરી બલા આફત સમાન છે, તે પર ભુલીને ઇમામ અને તેઓના ફરજાંદને કેદ કરી, અબાસી ખલીફને વળતો જવાબ લખી મોકલ્યો.

આ કટોકટીનાં સંજોગો વચ્ચે જે “રફીકો મુરીદો” શાહજાદાના હાથમાંથી છટકી જવા પામ્યા હતા. તેઓ દાઈ અબુ અબદુલ્લા પાસે જઈ પહોંચ્યા, અને ઇમામ તથા તેઓના ફરજાંદ ઉપર જે તકલીફ આવી પડી હતી, તેનું વીગતવાર વર્ણન કરીને સંભળાવ્યું. આથી તરતજ અબુ અબદુલ્લાએ આલીસ જબર માલુસનું લશ્કર લઈ ઇમામને છોડાવવા માટે “બનુ મીદરાર” તરફ કુચ કરી. તે રસ્તામાં આવતાં “કાહરવાન”માં આવી પહોંચ્યો, કે જ્યાં પોતાનો લાઇ અબુ અબાસ કેદ પડેલો હતો, તેને છોડાવીને આગળ વધ્યો. અને “બનુ મીદરાર”માં આવી પહોંચ્યો.

આ ખબર જ્યારે “શાહુજીદા આલીશા ઈબને મીદરાર” ને પડી, કે તરતજ તે બે લાખના લશ્કર સાથે અખુ અખદુલ્લાની સામે થયો. ત્યાં મોટું ખુનખાર યુદ્ધ થયું, જેમાં ઘણું લોહી રેડાયું અને તે લડાઈ દરમ્યાન ખરખરી શાહુજીદાના લગલગ એક લાખ સીપાઈએ માર્યા ગયા, ત્યારે અખુ અખદુલ્લાની પાર્ટીના ક્રૂર ખાર હજાર સીપાઈએ શહાદત પામ્યાં, અને છેવટે શહાજીદો “આલીશા ઈબને મીદરાર” પણ માર્યો ગયો, આથી ખરખરી-એની હાર થઈ, અને તેનું લશ્કર નાશભાગ કરવા લાગ્યું. આથી ઇસમાઈલી સોલજીરોએ બા હીંમતથી તેઓનો પીછો પકડ્યો, અને તેઓને સરહદની બહાર હાંકી મેલ્યાં, ત્યારે અખુ અખદુલ્લા જ્યાં ઇમામ કેદ પડેલા હતા, ત્યાં આવી પહોંચ્યો, અને પહેરો ભરતા પહેરેગીરોને મારી હટાવી કેદખાનામાં દાખલ થયો, અને ઇમામ તથા તેઓના ફરજંદ અને સાથવાળાઓને છુટા કરી ઘણાજ માન અદબની સાથે ઇમામના હસ્ત મુખારકને બોસો આપ્યો. અને જે ઘોડાઓ પાસે તૈયાર હતા, તે ઉપર ઇમામ તથા તેઓના ફરજંદને બેસાડી, અખુ અખદુલ્લા પોતે ઇમામના ઘોડાની રીકાળ પકડીને “કતામાં” કબીલાના સરદારો સાથે પાયદળ ચાલતો હતો તે ખુશ્યાલીના લીધે તેની આંખોમાંથી હર્ષના આંસુઓ વહેતા હતા. આવી રીતે “કેમ્પ”માં આવી પહોંચ્યો, અને ભર વસ્તી વચ્ચે પસાર થતાં બુલંદ અવાજે અખુ અખદુલ્લા પોકારતો હતો કે, “અએ લોકો જુઓ! આ અમારા તથા તમારા “આકા” છે. જે “મહેદી” આવવાની આગાહી હતી, તે આજ “મહેદી છે.” આથી ઇમામને જોવા માટે ટોળેબંધ લોકો એકઠા થયા હતા, અને

ધમામના દીદારથી મુશરફ થતા હતા. એવી રીતે “સઝલમામહા” આવી પહોંચ્યા. ત્યાં આલીસ દીવસ સુધી પડાવ નાંખ્યો. ત્યાર-પછી “રકાદાહ” તરફ આવ્યા. ત્યાં “કોહરવાન”ના લોકોએ ધમામને “મહેદી” તરીકે સ્વીકારી ઐયત કરીને ધમામે ઝમાન તરીકે કબુલ કર્યું, તે દીવસે આફ્રીકામાં ધમામની સત્તા હેઠળ હુકમત આવતાં “કોહરવાન” પાયતખ્ત તરીકે નક્કી કર્યું. ત્યાં ધમામ બાદશાહ તરીકે તખ્તપર બીરાજમાન થયા. તે વખતે “કોહરવાન”ના તાબાના શહેરો માટે વિશ્વાસુ સરદારોને ચુટી “ગઢુર્નરો” તરીકે નક્કી કરી તેઓને રવાના કરવામાં આવ્યાં, અને લડાઈ દરમ્યાન રૈયત તથા શરણે આવેલા “બરબરી” સીપા-ધઓ તરફથી ધમામને તથા તેઓના સાથવાળાઓને જે જે ખમવું પડ્યું હતું, અથવા જે જે નુકસાની થઈ હતી તે તાજપોષીની ખુશાલીમાં સઘળાઓને માફી બક્ષવામાં આવી.

ત્યાર બાદ “આફ્રીકા” જીદલા માહિના તામેનાં જે જે મોટા શહેરો હતા, તેમાં આલીશાન ઇમારતો ઉભી કરવામાં આવી. ન્યાયની અદાલતો (કોર્ટો), મદરેસાઓ (કોલેજો), અને જાહેર પ્રજાની સગવડ માટે સુશોભીત બગીચાઓ બનાવવામાં આવ્યાં, તેમજ ત્યાંની પ્રજાને બંધબેસતા નવા કાયદા કાનુનો બાંધવામાં આવ્યા. આથી તમામ પ્રજા સુખી થતાં સુખ શાન્તિ સાથે રહેવા લાગી, તેથી જે આફ્રીકા તરફ કોઈની નજર પડીક પણ ન હતી તે આફ્રીકા આજે હરીફ રાજ્યો સામે એક નમુનેદાર સલતનત થવા પામી હતી. કારણ સઘળી પ્રજા ધમામની ફરમાન બરંદાર

બની દરેક વખતે પોતાનો જાન ફીદા કરવા તૈયાર રહેતી હતી. એ
 કરરોડર અને જાહોજલાલી અણુ અણાસની આંખમાં ખુંચવા
 લાગી, તેથી ઇમામની બાદશાહી માટે તેના દીલમાં કીનો ઉછળવા
 લાગ્યો, અને હસદની બળતરામાં વગર અગ્નીએ બળવા લાગ્યો.
 આનું મુખ્ય કારણ ઇમામ ઉપર તેનું ચકીન (ઇમાન) હતું નહિ,
 તેથી તે અદેખાઇની ધુનમાં બકવાટ કરતો કે, “ઇમામને જે બાદ-
 શાહી સલતનત હાથ લાગી છે, તે મેળવવા માટેની સઘળી મહે-
 નતો અને કેશેશો મારા લાઇ અણુ અબદુલ્લાનીજ છે” તેથી
 મનમાં એવી રીતના હવાઈ કીલ્લા બાંધતો હતો કે, “ભલે! ઇમામ
 તખ્તપર ઝલવાગર થયા. પણ તેવણે મારા લાઇની મહેનતો
 વડે રાજ્ય મેળવ્યું છે, એટલે ઇમામ અમો બન્ને લાઇઓના
 હાથમાં પુતળી થઇ રહેશે. અને હકુમતનો તમામ દોર અમારા
 હાથમાં રહેશે.” અણુ અણાસના આ હવાઈ કીલ્લાઓ હવામાં ઉડી
 ગયા, કેમકે તમામ પ્રજાની વલણ ઇમામ તરફ થઇ, તેથી અણુ
 અણાસનો ગુસ્સો ઉશ્કરાયો, અને ઇમામ વિરુદ્ધ પ્રપંચ કરી તેઓને
 બાદી ઉપરથી ઉઠાડી પોતે રાજ્યસત્તા મેળવે, તેથી દુષ્ટ વેતરણમાં
 રોકાયો, તેનાં માટે પ્રથમ બનુકતામીયાનાં સરદારો સાથે જોડતોડ
 શરૂ કર્યું, તેમજ પોતાના લાઇ અણુ અબદુલ્લાને પોતાની વલણમાં
 મેળવી લેવા માટે વગવસીલો ચાલુ કરવા મહાભારત તજવીજ શરૂ
 કરી. ખરેખર! દુન્યાની લાલચ ઘણી ખરાબ છે, જેવી રીતે ઇમને
 મુલઝીમ ઇમાનદાર હોવા છતાં એક આંતની ખાહેશમાં
 અંધ બની ઇમામ મૈલાઅલી (અઃ)નો કાતીલ ઠર્યો, તેવી રીતે
 હાઇ અણુ અબદુલ્લાહને પોતાના લાઇની આડીઅવડી સમજવટથી

રાજ્યનો લોભ થયો, જેથી ઈમામ વિરૂદ્ધ તે પણ પોતાના ભાઈની માફક કાવત્રામાં સંડોવાયો. આ વિગતોથી જ્યારે ઈમામ માહીતગાર થયા, ત્યારે તેઓ ઘણા દીક્ષગીર થયા. અને કોઈપણ ભોગે ખન્ને ભાઈઓને સમજાવવા માટે ઘણી કોશિશો કરવા લાગ્યા, અને એ સમજાવટમાં કેટલાક આગેવાનો પણ સામેલ થયા, તેથી અણુ અણાસને જોશ વધ્યું? અને પોતાના મન સાથે એમજ સમજવા લાગ્યો કે, ઈમામ અમારી ખીક રાખે છે આવી તક્કળુરીમાં અણુ અણાસે કેટલાક પૈસાના ગુલામોને ઈમામનું ખુન કરવા માટે મોકલી દીધા. પણ જેમ હવા એક સેકંડમાં દરેક ઠેકાણે ફરી વળે છે, તેમ એ કપીણ કૃત્યની ખબર ઝડપથી આખા શહેરમાં ફેલાઈ ગઈ, જેથી ઈમામના કેટલાક “શીદાઈયો” ઉશ્કેરાયા અને એક મોટું જખરદસ્ત ટોળું અણુ અખદુલ્લાના મહેલ તરફ ધસી ગયું, ને ત્યાં અણુ અખદુલ્લા તથા તેના ભાઈ અણુ અણાસને મારી નાખવામાં આવ્યા. આ ખબર ઘણા અફસોસ સાથે ઈમામે સાંભળી, અને પોતાના મુરીદોને ફરમાવ્યું કે ખનવા કાળ ખને છે, માટે હવે ફીત્ના ને શાન્ત કરો.

હજરત ઈમામ મોહમદ મહેદી (અ૦) અહિંથી પોતાની રાજ્યસત્તાને ફાતમાઈ ખીલાફત તરીકે ઓળખાવી, અને રાજ્યનો વીસ્તાર વધારવા માટે દુર દરાજના દેશાવરોપર ખહાદુર લશ્કરીઓ સાથે શુરા સરદારોની સરદારી હેઠળ ચહડાઈઓ મોકલી. જેથી ફાતમાઈઓ મોટી મોટી ફત્તેહો મેળવતા ગયા. તેથી એ ઝમાનો ગોયા ફાતમાઈઓનોજ હોય એમ માલમ પડતું હતું. “ટુંક

મુદતમાં ફત્તેહપર ફત્તેહ મેળવતાં રાજ્યની એટલી ખંધી હદ લાંબાઇ કે, “મહેરા એલયપા”થી કરીને છેક “મગરીબી અલાકશી” સુધી ફાતમાઈ ખલીફાતનો વાવટો ઉડતો થયો. એ દરમિયાન ફાતમાઈ સલતનત ઘણી જોરદાર અને જહાં આશકારા થઈ પડી. તમામ લશ્કરી સોલજરો અને સરદારો વખત પડતાં ઇમામ ઉપર જનનીશાર થાય તેવા વફાદાર હતા, જેથી આબુખાબુની સલતનતો હુલમુલ થયા કરતી હતી. તેથી નાના રાજ્યકર્તાઓ પોતપોતામાં સલાહ કરીને ફાતમાઈ ખીલાફતને તોડી પાડવાની વેતરણુમાં રોકાયા. તે સંજોગો વચ્ચે એક કોમ જે “બરબરી”ને નામે ઓળખાતી હતી, તે ઘણી જલ્દીમ, જંગલી, અને મરવા તથા મારવામાં કાંઈપણ સમજતી નહોતી, તે નાના રાજ્યોની ઉશ્કેરણી અને મદદથી કશ્શાઓ તથા શહેરોમાં અનેકવાર બળવાઓ કરતી હતી. તેને ત્યાંના ફાતમાઈ લશ્કરીઓ ચાંપતા ઉપાયો લઈને દાખી નાંખતા હતા, છતાં એક વખત મોટો બળવો ફાટી નીકળ્યો, અને બળવાખોરો એકદમ ઇમામના મહેલની લગલગ નજીક આવી પહોંચ્યા, ત્યારે મહેલની આસપાસ જે ચોકીખાનો હાજર હતા, તેઓ બળવાખોરોની સામે થયા. અને જન ફેશાનીથી લડી ઇમામના નામ ઉપર પોતાના જનની કુરબાનીઓ કરવા લાગ્યા. આખરે પરીણામમાં બળવાખોરોની સખ્ત હાર થતાં ચોરની માફક નાશી ગયા. એ બેવફા કોમ માટે ઇમામના હીલમાં હુમેશાં ખંતરો રહ્યા કરતો હતો, અને લવીખ્યમાં પોતાના ખાનદાનપર એકાએક હુમલો આવે તો બચાવ માટે મજબુત ઉપાયો લેવા જોઈએ, ખ્યાલથી એક “દાફ્તખીલાફ” કીલ્લેખંધ ઉલો કરવો જોઈએ, એવો વિચાર

કરી ઇમામ “ન્યુટ” તરફ રવાના થયા, ત્યાં હુશ્યાર કારીગરો વચ્ચે મસલોહત કરીને કહ્યું કે, તે બનાવવા માટે કોઈ પસંદગીની જમીન નક્કી કરો. તે જમીન નક્કી થતાં હી. સ. ૩૦૩ માં “મહેદીઆ” નામનું એક શહેર બનાવવાનું કામ શરૂ કર્યું, અને લગલગ પાંચ વરસમાં તે શહેર તૈયાર થતાં, વચ્ચેવચ્ચે એક મજબુત મોટા ફેરાવાની દીવાલ ઉભી કરવામાં આવી, તે દીવાલમાં ઠેકાણે ઠેકાણે ફાટકો રાખવામાં આવ્યાં એ દીવાલ મોટા વીસ્તારની હોવાથી તેના વચમાં મહેલાતો ઉભા કરવામાં આવ્યા, તેમાં આરસપહાણના તળાવો, તથા જમીન રોનકદાર પીળા પથ્થરોની આરાસ્તા કરવામાં આવી. જ્યારે એ શહેર લગલગ તૈયાર થઈ રહ્યું, અને ફક્ત કીલ્લાના લોખંડી દરવાજા તૈયાર થતા હતા, ત્યારે ઇમામે પોતાના કુટુંબ કબીલાને “કાહેરવાન”થી તેડાવીને “મહેદીઆ”માં રાખ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે, “મારા પર ફાતમાઈઓ માટેની લવીધ્યની ફરજ આજે પુરી થતાં હવે હું છુટો થયો છું.”

તે પછી ઇમામ પોતે પણ કેટલીક લડાઈઓમાં હાજર થઈને લડતા હતા. એક વખત પશ્ચિમ તરફના કેટલાક લોકો ઇમામ સામે લડવા બહાર પડ્યા, અને સ્વતંત્ર થવાની વેતરણ કરવા લાગ્યા, તેથી ઇમામે પોતાના ફરજંદ હુઝરત કાયમ (અં)ને તેઓની સામે એક ચુન્દા લશ્કરની સરદારી સોંપીને રવાના કર્યું. ત્યાં જ શહેરમાં બળવાખોરો ભરાયલા હતા, તે શહેરને હુઝરત કાયમે (અં) ઘેરો નાંખી ઘણા લાંબા વખત સુધી ત્યાં રહ્યા. ને જ્યારે બળવાખોરો પાસે ખોરાક ખુટી ગયો ત્યારે તેઓ કફન પહેરી

હાથ બાંધેલામાં તરવાર લઈ શરણે આવી જીવતદાન માંગ્યું, હજારે શાહ કાયમે (અં) તેઓને જીવતદાન બક્ષીને કેટલાંક શીખામણના બોધદાયક વચનો કહ્યાં, અને તેઓ જે થોડીધણી ખંડણી આપી શક્યા, તે લઈને તેઓને છુટા કર્યાં. એ વખતમાં પશ્ચિમ તરફના ઘણા મુલકો તેઓએ હાથ કર્યાં, અને પોતાના લશ્કરી બળ વડે કેટલાક રાજકર્તાઓને તાબે કરી તેઓના રાજ્યને પોતાના રાજ્ય સાથે જોડી દીધા. અને “ઈલેસ, ફીરવાન, તરા-બલેસ, અમસાલ, મરાકો” વીગેરે રાજ્યપર ઇમામની હકુમત કાયમ થઈ, ત્યારે બીજી તરફ “સ્પેનમાં” જે ઇમૈયા ખલીફ હતો, તે ઇમામ તરફ પૂર્ણ શત્રુવટ રાખતો હતો, તેથી તેને તોડી પાડવા અને “સ્પેન”ને હાથ કરવા માટે ઇમામ તરફથી તૈયારીઓ ચાલતી હતી. તે વખતે મીસરમાં અબાસી ખલીફાઓની સત્તા હતી, જેઓ ઇમામોને હંમેશા મુશીબતમાં નાંખી હેરાન કરતા હતા, તેઓ ઉપર ઇમામના ફરજંદ શાહ કાયમ (અં) હી. સ. ૩૦૯ માં હુમલો લઈ ગયા, પણ તે વખતે હુમલો નીષ્ફળ નીવડ્યો, અને મીસર ફત્તેહ થયું નહિ, ત્યારે બીજી વખત “મીશર”પર ચહ-ડાઈ લઈ જવા માટે અને અબાસીઓનો દોર તોડી પાડવા માટે જખરદસ્ત તૈયારીઓ કરી રહ્યા હતાં, કારણ એ લડાઈમાં ઇમામ પોતે લડવા માટે બાહર આવવાના હતા, પણ તે સંજોગો વચ્ચે મોલાના શાહ મોહમદ મહેદી (અં) ૨૪ વરસ રાજ્ય ભોગવી હી. સ. ૩૩૨ અને ઇ. સ. ૯૩૪ માં સંવત ૯૯૦ નવસો ને નેવું વૈશાખ માસની તા. ૧૩ અને શનીવારના દીને “મહેદીઆ”માં વફાત પામ્યા. તેઓની તુરતજ પણ “મહેદીઆ”માં આવેલી

છે. ઘણા મોતેજર ઇતીહાસ લખનારાઓ પણ કબુલ કરી ગયા છે કે, ઇમામ મોહમદ મહેદી (અં)ની સલતનત ઘણી જબરદસ્ત અને પ્રબળ સુખરૂપ અને કાયદાકારક હતી. તેઓ લોકો ઉપર અદલ ઇન્સાફ સાથે રાજ્ય ચલાવતા હતા. તેથી તમામ રૈયત ઇમામની ફરમાન બરદાર રહેતી હતી. અને હંમેશા ઇમામ સાથે નમનતાઈથી ચાલતી હતી. ઇમામની વફાત પછી ઇમામની મશનદ પર તેઓના ફરજંદ મોલાના શાહ કાયમ (અં) ખીરાજમાન થયા.

નામ નોંધાવો.   ટુંક મુદતમાં   બહાર પડશે.

આગાખાની ખુદાઈનો ઝળકાટ.

મજકુર પુસ્તકમાં જે ઇર્વાથી રાધાકૃષ્ણ “આગાખાની ખુદાઈ” નામનું પુસ્તક લખ્યું છે, તેનો શુદ્ધ અને સત્ય જવાબ આપવામાં આવેલો છે તેમજ આર્યસમાજ પંડિત રાધાકૃષ્ણની પ્રપંચ ભરેલી જાળ અને ઉદ્ધતાઈ ભરેલી ચાલને વિખોડીને પંડિતની રૂઢી કેટલા દોકડાની છે તે સ્પષ્ટપણે સાબીત કરેલ છે. મજકુર પુસ્તકની લગભગ ત્રણસો પાનાની દળદાર પાકી બાઈન્ડીંગ સાથે કીંમત નજીવી રાખવામાં આવેલ છે. માટે અવસ્ય “ઇસમાઈલી” ખીરાદરોએ એનો લાભ લેવા ચુકવું નહીં એવી આ સેવકની ભલામણ છે.

લેખક:—ઈબ્રાહીમ બુસબ વર્તેજ “કવિ.”

મળવાનું ઠેકાણું.

ઇસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલો સુખઈ નં ૦ ૯.

મૌલાના શાહ કાયમ (અ૦)

પ્રકરણ ૯ મું.

૬ મામ કાયમ (અ૦) હી. સ. ૩૨૨ અને ઇ. સ. ૯૩૪ માં પોતાના પીતાના તખ્તપર બેસવા અફરોઝ થયા. ઇમામ શાહ મોહમદ મહેદી (અ૦) પોતાની હૈયાતીમાંજ ઇમામ કાયમ (અ૦)ની સરહારી અને ઇમામત “પશ્ચિમ” તરફના અને “બરબરી” લોકો પાસેથી કબુલાવી બેચત લેવડાવી હતી. ઇમામ કાયમ (અ૦)નો લકળ હુઝરત અબુ કાસીમ મોહમદ નીઝાર અલ કાયમ બ અમ્ર અદલાહ (અ૦) હતો, તેઓ હીમતવાન, બહાદુર, લડવૈયા, અને સીપાયાના, તખીયત ધરાવતા હતા. દરેક લડાઈઓમાં તેઓ પોતે હાજરી આપી દુશ્મનો સામે લડતા હતા. શાતમાર્ગ ખલીફાઓમાં તેઓ પહેલાજ બાદશાહ હતા. જેઓએ દરયાઈ લડાઈનો કાફલો બનાવ્યો હતો, અને લગભગ ત્રણસો લડવૈયા બારકસો તૈયાર કરાવ્યા હતા, તેનું કારણ એ હતું કે, ઈટેલીયનો દરીયામાર્ગે આવી વખતો વખત ઇમામની સરહદમાંથી લુટફાટ

કરી ભાગી જતા હતા, તેથી ઇસમાઇલીઓને ઘણી મુસીબતાં વેઠવી પડતી હતી, તેના બચાવ અર્થે ઇમામને એ પગલા લેવા પડ્યાં હતા. કાફલો તૈયાર થઈ રહ્યા બાદ એક વખતે એકાએક ઇટેલીયનોએ ઇમામની રાજધાનીના બંદરોપર હલ્લો કર્યો, અને બંદરોને તારાજ કરી મોટું નુકશાન પહોંચાડ્યું. તેનો બદલો લેવા માટે ઇમામે પોતાનું લશ્કર એકઠું કરી, ઝાલીમોનો જોડાકીદાર તોડી પાડવા માટે એક જખરદસ્ત કાફલો “રોમ” ફત્તેહ કરવા માટે રવાના કર્યો, ત્યાં ઇટલી દરીયામાં મહાન લડાઈ શરૂ થતાં છેવટે તેમાં ઇટેલીયનોની સખ્ત હાર થઈ, તેથી ક્ષતમાઇઓએ “ફ્રાન્સ” સીવાય ઇટેલીયનોનાં આખા પ્રાંતનો કબજો મેળવી, ત્યાં ઇમામની હકુમત કાયમ કરી. ત્યાર પછી બીજી વખત ચહુડાઈ કરીને ઇટેલીયન હદને ઘેંટ સુધી તારાજ કરી, ઇટાલી કાફલા સામે દરીયામાર્ગે મહાભારત લડાઈ કરીને ઇટલીનું મોટું શહેર “જનોવા” સર કર્યું. જે ઘણી લાંબી મુદત સુધી ક્ષતમાઇ ખલીફના તાબામાં રહ્યું. અને “સોમપારડી”નો. પણ એક ભાગ ઇમામના તાબા હેઠળ આવ્યો. એવી મહાન જીતોપર જીતો મેળવતાં ઇસમાઇલી સોલજરો આગળ વધતા હતા, ત્યારે બીજી તરફ લશ્કરના રોકાણનો લાભ લઈને યેઝ-માની લોકો બળવો જગાડવાની કોશીશો કરતા નજરે પડતાં હતા. અને એક બળવો “સકલબીયા”ના આરખોએ ઇમામ સામે ઉઠાવ્યો તેનું કારણ એ હતું કે “સકલબીયા”નો ગવર્નર કે જેનું નામ સાલમ હતું, તે પ્રજાને વગર કારણે હિરાન કરતો હતો, તેથી પ્રજામાં ઉશ્કેરણી થતાં બળવો ઉઠ્યો, આથી સાલમે પોતાનો જીવ જોખમમાં જોડ્યો, તેથી બચાવ માટે ઇમામ પાસે મદદ મેળવવાનો એક ફક્કો

લખી કાશીદેને રવાનો કર્યો. તે રૂક્ષમાં જણાવ્યું હતું કે “અહિંના લોકો આપની સત્તા સાંભે વાંધો ઉઠાવે છે, માટે તરત મદદ મોકલાવો” આ રૂક્ષો જ્યારે ઇમામના હાથમાં કાશીદે આપ્યો, કે તરતજ ઇમામે “ખલીલ” નામના ખડાદુર સરદારની સરદારી હેઠળ એક લશ્કર રવાના કર્યું, તે સુપેહસાલાર ખલીલ જ્યારે લશ્કર લઈ સકલખીઆમાં આવી પહોંચ્યો, ત્યારે ત્યાંના લોકોમાંના કેટલાક જાણીતા શહેરીઓનું એક ડેપુટેશન સરદાર ખલીલની મુલાકાત લેવા માટે આવ્યું. અને સરદાર ખલીલને ગળ્હર્નર સાલમ પ્રજા ઉપર વગર ગુન્હાએ જુલમ ગુજારે છે, તેથી વાકેફગાર કર્યો. આથી સીપેહસાલાર ખલીલે ઇમામ પાસેથી ચોરડર મેળવી, ગળ્હર્નરના ઓદ્દા ઉપરથી સાલમને ખરતરફ કર્યો, અને તેની જગ્યાએ હસન બીન યાસીનની ગળ્હરનર તરીકે નીમણુંક કરી. આથી સકલખીયામાં પાછી શાન્તિ ફેલાણી.

ખરેખર! અગર જો ઇમામની સલતનતમાં આવાં ઝગડા ફેલાતે નહિ, તો અજબ જેવું ન હતું. કે ઇમામના સોલજરો યુરોપમાંનો ઘણો ભાગ મેળવવા વગર રહેતે. ફરીથી પ્રજામાં મીનાકેશો પડવાના મનહુશ આશાર નજરે પડવા લાગ્યા, અને અંદરખાનેથી કુસંપ વધતો જતો હતો, તે કુસંપના બી રોપવામાં મુખ્ય હાથ ગુન્હેગાર, આલીમ અને જુલમી ખરખરી કોમનો હતો. તેઓ અંદરખાનેથી પ્રજાને ખડેકાવવા માટે પ્રપંચો રચતાં હતા, તેથી આખરે એકાએક બળવો ફાટી નીકળ્યો, તેમાં એક શીખેલો, પોતાને આલીમમાં ગણતો, એવફા થયેલો અબુયઝીદ મુખલેદ બીન

કરાઈ નામનો ખારજ હતો, તે ઇમાનદારીના ડોળથી વાગ્યેજ કરી, અલણ તથા જંગલી ખરખરીઓને પોતાની સાથે મેળવી લીધા.

હી. સ. ૩૩૩ માં અણુ યજીદ ખારજ કે જેને કેટલાક અજ્ઞાન ખરખરીઓ “શેખુલ મુસલમીન” તરીકે કહેતા હતા. તે પોતાના વહેશી મુરીદો સાથે પહાડોપરથી ઉતરીને શહેરોમાં દાખલ થઈને પોતાના જંગલી મુરીદોના હાથે લુટફાટ તથા કતલ ચલાવી આગળ વધતો હતો, પરિણામમાં આખરે તેણે એવી ખરખારી કરી નાંખી કે, ફક્ત “મહેદીઆ” તથા અતરાફના થોડા કીલ્લેખંધ શહેરોપર ઇમામની હુકુમત રહી, ત્યાર પછી અણુ યજીદ ખારજએ વિચાર્યું કે, એ કીલ્લેખંધ શહેરો પણ હાથ કરી લઉં. આ વિચારથી તેણે ચાર વખત સરતોડ હુમલા કર્યા. તેમાં ઇમામના લશ્કરે બહાદુરીથી લડી તેને હરાવ્યો એ ચારે વખત હાર પામવાથી યજીદ હેરાનને પરેશાન થયો, અને જીત મેળવવા માટે તેના પાસે એકે રસ્તો રહ્યો નહી, તેથી નીરાશ થઈ, લડાઈને પડતી મુકી “કનાઅત,” તથા “સુસ,”ની તરફ નાઠો. ત્યાં તે શહેરોપર હુમલો કરી તેને હાથ કરવા માટે રોકાયેલો હતો. ત્યારે ઇમામ મૈલાના શાહ કાયમ (અ૦) હી. સ. ૩૩૪ તે ઇ. સ. ૯૪૫ અને સંવત ૧૦૦૧ એક હજાર ને એક મહા માસની તા. ૧૪ મીએ વફાત પામ્યા. તેઓની બાદ ઇમામની ગાદીએ તેઓના ફરજંદ હુઝરત મૈલાનાશાહ મનશુર (અ૦) આવ્યા.

મૌલાના શાહ મનશુર (અ૦)

પ્રકરણ ૧૦ મું.

મામ મનશુર (અ૦) હી. સ. ૩૩૪ અને ઈ. સ. ૯૪૫ માં પોતાના પીતાની મશનદર ખીરાજમાન થતાં ઈસમાઈલીઅન ઈમામ તરીકે જાહેર થયા. તેઓ હજરત

અબુ ઝાહર ઈસમાઈલ અલ મનશુર બ અમ્મઅલ્લાના ઇલ્કાબથી જોળખાતા હતા, તેઓ મોટો હોંશલો ધરાવનાર અને તખીયતમાં પાણીદાર હતા. તેઓ તખ્તપર આવ્યાં બાદ ખારજ ચઢીને જે “કનાઅત “તથા” સુસ” પર ઘેરે નાંખીને પડ્યો હતો, ત્યાંથી તેને હાંકી કહાડવા માટે ઇમામે એક ચુનંદી ફ્રાજ મોકલી તેમાં ચઢીદની હાર થતાં તે નાશભાગ કરવા લાગ્યો, ત્યારે ફાતમાઈ લશ્કરે તેનો પીછો પકડ્યો. તે સંજોગો વચ્ચે જ્યાં જ્યાં જન્ને લશ્કર ભેગું થતું હતું ત્યાં ત્યાં, જેવી રીતે ઈસમાઈલીઓ સામે ખારજોએ ઘેરહેમીથી કામ લીધું હતું, તે પ્રમાણે હવે ઝાલીમોનો માર ખાવાનો વખત આવ્યો, તેથી ફાતમાઈ ફ્રાજ પણ તેઓગર દયા કર્યા વગર કર્તલ ચલાવી તેઓને નાબુદ કરતી હતી.

એવી રીતે ક્ષેત્ર પર ક્ષેત્ર મેળવતા મૈલાના શાહ કાયમ (અં) ના જમાનામાં જે શહેરો કાતમાઈઓના હાથમાંથી નીકળી ગયા હતા, તે મૈલાના શાહ મનશુર (અં) ઇમામે પાછા હાથ કર્યા. અને જે અણુ યજીદના મુરીદોએ પોતાની જીત વખતે ઇસમાઈલીયનો પર કતલ તથા લુટફાટ ચલાવી મુરદાળ લીઝતોમાં મેળ માની લુલા પડ્યા હતા, તેઓ તમામ આ લડાઈમાં માર્યા જતાં વાસીલે જહનમ થયા, અને એ ખારજીઓનો સરદાર અણુ યજીદ “જખ-લશાહાત” તરફ નાઠો. એ રસ્તો ઘણો વીકટ અને મુશ્કેલીભરેલો હતો કે જ્યાં આખા દીવસમાં ફક્ત થોડોજ રસ્તો પસાર થઈ શકતો હતો, છતાં કાતમાઈ ફ્રેન્જે તેની પુઠ ચાલુ રાખી હતી, સહુઓ નાસતા નાસતા અણુ યજીદ સાથે “કતામા”ની પહાડો પર ચડી ગયા. તે પહાડ પર એ ઝાલીમોનો એક કીલ્લો હતો, તેમાં તે ભરાઈ બેઠાં, કે જ્યાં થોડા જરખરી ચેલાઓ સાથે અણુ યજીદનો છોકરો બેઠેલો હતો. ત્યારે કાતમાઈ ફ્રેન્જે તે કીલ્લાને ઘેરા નાખવાનું શરૂ કર્યું, જ્યારે કીલ્લાની અંદરથી અણુ યજીદ તથા તેના ચેલાઓ ઘા કરીને ખુનરેજી કરતા હતા, ત્યારે કાતમાઈ ફ્રેન્જે તેનો જવાબ મક્કમપણે દેતી હતી. એમ કરતાં આખરે એ પહાડ પર ખુનખાર લડાઈ થઈ, અને દુશ્મનોનો કીલ્લો કાતમાઈ ફ્રેન્જે શર કર્યો. એવામાં અણુ યજીદ છુપો રસ્તો તોડીને નાશી જવાની કોશિશ કરતો હતો, એવામાં તે ઇસમાઈલીયનોને હાથે પકડાઈ ગયો. તેને મુશ્કેલાટ ખાંધી કેદ કરી “મહેલીઆ” તરફ ઇમામની હજુરમાં રવાના કરવામાં આવ્યો ત્યાં તેને “હમદાન”ના કીલ્લામાં એક લોઢાના પાંજરામાં પુરવામાં આવ્યો, તેમાંજ તેને આખરે

રીખાવી રીખાવીને મારી નાખવામાં આવ્યો. ત્યારે અણુ યઝીદનેા છોકરો તથા તેના થોડાક ચેલાઓ નાશી જવાથી જીવતા રહેવા પામ્યાં હતા. છતાં તેઓએ પોતાની ઘાતકી વર્તણૂંક મુકી નહોતી. અને ઠેકઠેકાણે છુપી રીતે ભાગતા ફરતા હતા, પ્રજાને ઘણી તકલીફ દેતા હતા. આખરે તેઓ પણ ક્રાંતમાર્ગ ફેાજને હાથે બંદીવાન થવા પામ્યા. જેથી આફ્રીકા પાછો એ ઝાલીમોથી પાક થવા પામ્યો, અને પ્રજા સુખચેનથી વસવાટ કરવા લાગી.

“સકલીયા” પ્રાંતમાં હુશન સારી રીતે વહીવટ ચલાવતો હતો તેનાપર “તુરકો”એ ચહુડાઈ કરી, તેથી તેની સામે હુશનને લડવું પડ્યું, તેમાં તેની હાર થઈ. એ ખબર ઇમામને ફરી વળતાં એક ફૂફૂ નામનાં બહાદુર સરદારની સરદારી હેઠળ ક્રાંતમાર્ગ ફેાજ તુરકો સામે લડવા રવાના કરી. તેણે સકલીયામાંથી તુરકોને મારી હઠાવ્યા. એ ફત્તેહની ખુશાલીમાં એક કવી કે જેનું નામ અણુ બફર હતું, તેણે કેટલીક કવીતાઓ રચી દરબારમાં લઈ આવ્યો. તેમાં કેટલીક લવિષ્ય પણ ભાંખેલી હતી, ને તે કવીતાઓમાં એવી આગાહી પણ કરેલી કે, “અએ ઇમામે ઝમાન મૌલાના શાહ મનશુર (અઠ) તમારો પાટવી કુંવર હઝરત મૌએઝ (અઠ)નું મુખારક નામ પવિત્ર “મક્કા અને મદીના”ના શહેરોના મીમ્બરોપર અને સીક્કાઓપર એક મહાન બલીફ તરીકે જારી થશે, જે અણુ બફર કવીની લવિષ્યવાણીઓ પાછળથી ખરી થવા પામી હતી.

“સીસલી” અને “કલાખરયા”ના કેટલાક બદકાર આરખો કાતમાઈ સલતનતને સારી રીતે માનતા નહિ હતા, અને સંજોગો વચ્ચે વિરૂદ્ધ જવાને તેઓ પાછી પાની ભરતા હતા નહિ. તેઓને ઇમામ તરફથી દબાવીને સારી રવેશે ફરમાન બરદાર બનાવવામાં આવ્યા, જેથી તેઓ કાતમાઈ ખીલાફતને આધીન રહ્યા. ત્યારે હી. સ. ૩૩૯ માં ઇમામ શાહ મનશુરે (અં) અખુ અલ કાસમ હુસન ખીન અલીને સીસલી અને તેના તાબાના પ્રાંતપર ખંડણીયા સુબા તરીકે મુકરર કર્યો, તે અહલ હુશનના ખાનદાનમાં લાંબી મુદત સુધી રહેલો હતો, તે સુબો થયા પછી સારી રીતે રાજ્યકારખાર ચલાવતો હતો, એવામાં “ફેન્ચ” રાજ્ય કલાખરીયાપર હુમલો લઈ આવ્યો. તે ફેન્ચ લશ્કર સાથે ઇટાલીયન” હદમાં દર્યાઈ સખત ખુનખાર લડાઈ થઈ, તેમાં ફેન્ચોની મોટી હાર થઈ. એ રોકાણનો લાભ લઈ “રયેન”માં રાજ્યકર્તા ઉમૈયાઈડ ખલીફ અલ નાશરે વગર લરાઈએ અંદરૂની સમજાવટથી મરાકો હાથ કરી લીધું.

ઇમામ મનશુર (અં)ને અગાઉ જેવી રીતે સુફીઓ હજરત મોહમદ (સં)ને અલ્લાહ તરીકે માનતા હતા, તેવી રીતે શેખ તરીકે ઓળખાવતો ખાનદાન ઇમામને અલ્લાહ તરીકે માનતો હોવાથી મુસ્લાં અને મોલવીઓ, જેઓ સરીઅતપનાહ હતા, તેઓનું કાતરીયું ગરમ થયું. જેણે કેટલાક નાદાનોને ઉશ્કેરી મુકયા, તેથી એક સમયે ઇમામ શહેરથી બહાર શીકારગાહે જતા હતા, જ્યારે તેઓ પોતાના ફરજાંદ શાહ મોઅેજ (અં)ને ઇમામ તરીકે

જાહેર જાનશીન કરી ચુક્યા હતા, ત્યારે જાલીમોએ શાહ મનશુરે (અં)પર હુમલો કરી, તેઓને પકડી, તેઓના ગલામાં ફાંસો નાંખી ઝાડ ઉપર લટકાવી શહીદ કર્યા. તેઓ ઇમામ હી. સ. ૩૪૧ અને ઇ. સ. ૯૫૨ સંવત ૧૦૦૮ દસસો આઠને જેઠ માસની તા. ૮ મી એ વફાત પામ્યા. તેઓની કબર “મહેદીઆ”માં આવેલી છે. શાહ મનશુર (અં)ની વફાત બાદ તેઓના ફરજદ માલાના શાહ મોએજ (અં) ઇમામતની મશનદપર ખીરાજમાન થયા.

મંગાવો.

વાંચવા

લાયક.

કાબા તિમ્મર ભાસ્કર.

ઉપલા પુસ્તકમાં ખોજ વંશની લગભગ ત્રણસો વર્ષની વંશાવળી અને માન્યતા સાથે સત્યપંથ વિરોધી એદલત બનતી કાબાની માન્યતા કોઈપણ સ્થળે નથી. તે પાકા પુરાવા સાથે સચોટ લખવામાં આવેલ છે. અવશ્ય એ પુસ્તક વાંચી મનન કરવા જોગ છે. કીમત ફક્ત આઠ આના.

વીરજ પ્રેમજ પારખેયા—કૃત.

મળવાનું ઠેકાણું:—

ખોજ ગુલામહુસેન અલીદના જમાતખાના સામે ખડક—મુંબઈ.

મૌલાનાં શાહ મોએઝ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૧ મું.

ઈ મામ મોએઝ (અ૦) હી. સ. ૩૪૧ તે ઇ. સ. ૯૫૨ માં ઇમામતની મશનદ પર રોજક અફરોઝ થયાં, એ નામદાર ઇમામનો પુરો લકબ અબુ તમીમ સૈયદ અલ મોએઝ અલ દીનદલાહ (અ૦) છે, એ ઇમામને ઇતીહાસ લખનારા દાના, આલાક, ઇનસાફી, બહાદુર, આલીમ, તથા સાયન્સ, અને ફીલા-સુફીના મુરબી તરીકે લખે છે.

એવળુ ઇમામનાં જમાનામાં સોમાલી લોકો ઇલમ-વ-હુન્નરમાં આગળ વધી માલદાર બની રહ્યા હતા. જેથી તમામ પ્રબ્લ ખુશી અને સુખ ચેનમાં દીવસો પસાર કરતી હતી, તેમ મુલકી ઝગડાઓ, ફીશાદ, અને લયાનક આફતોનો અંત આવી રહ્યો હતો. કારણ કે જે કોઈ બદકાર બદકારીપર કમર બાંધતો હતો તેને પુરેપુરી સબ્લ કરવામાં આવતી હતી, તેથી સઘળી પ્રબ્લ દાખલો લઇને રાહો રાસ્તપર ચાલતી હતી.

શહેરમાં બંદોબસ્ત રાખનારા અમલદારો પુરેપુરી પોતાની ફરજ કાળજીથી બજાવતાં હતાં, ને પ્રજાને બંધબેસ્તા થાય તેવા કાયદા કાનુનો સલતનતનાં ખરનાં રચવામાં આવ્યાં હતા, તેથી તમામ પ્રજા સુલેહ અને સંતોષથી વર્તતી હતી.

લશ્કરનાં બંધારણ માટે જુદી જુદી ફોજો ઉભી કરવામાં આવી હતી જે સઘળી ફોજ લગલગ ખાર લાખ માણસોની ગણવામાં આવે છે. તેની જુદી જુદી પલટણો બનાવી તે પર ખાસ અનુભવી અને સુરા સરદારો મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા, તે ફોજોમાંનાં વીલાગનાં જુદા જુદા નામ રાખવામાં આવ્યા હતાં, તેમાં નીઝામીયા અને મલયસયા એ બન્ને પલટણો ઘણી વખણાતી હતી. જેમાંના તમામ સોલજરો યુનંદા લડવૈયા અને બહાદુર હતાં, તે ફોજો જ્યાં જ્યાં ચહુડાઈ લઈને જતી હતી, તે ફત્તેહ કર્યાં સિવાય પાછી વળતી નહી, એવી દીલેર ફોજથી અતરાફનાં તમામ હાકીમો ઇમામને તાબે રહી “બંડણીઆ” થઈ રહ્યા હતા, એ સુરવીર ફોજોનો વડો ઝનરલ-ઈન-ચીફ યાને સુપેહ સાલાર એક ઇમામ મોએઝ (અં)નો ગુલામ નામે “ઝાહુર” હતો. તેણે જનીશારી અને વફાદારીથી જીતો મેળવી, તેથી એટલો પ્રખ્યાત થવા પામ્યો હતો, કે જેને “રેખનીયન” ઇસાઈ (ક્રીશ્ચીયન) સૌમાલીઓ અલનાશરનાં ખીતાબથી બોલાવતા હતાં.

હી. સ. ૩૪૪ માં ઓન્ડેલેસીયાનાં દરીયાઈ કાફલાએ જે “ફાતમાઈ” ઝંગી ખારકસ્ટ ટપાલ લાવતો અને લઈ જતો હતો,

તેનાં પર ઘેરો નાંખીને મજકુર ટપાલનાં બારકશને કેદ કરી લીધું, તેની બબર બ્યારે ઇમામ શાહ મોએઝ (અં)ને પડી ત્યારે “શશલી”નાં ગળ્હર્નર હુશન ખીન અલીને ફરમાન મોકલાવ્યું કે એક જબરદસ્ત કાફલાની સાથે ચોન્ડેલેસીયા તરફ ચહડાઈ કરો કારણ કે ત્યાનાં આલમાયરાનાં “હાકીમે” આપણાંથી નાહક ઉભી કરેલી દુશ્મનીની તેને લીઝત ચખાડો, કે ફરીથી આવી હરકત કરતા અટકે, તે ફરમાનનો “ગળ્હર્નર” વગર લીલે અમલ કર્યો. અને “અલનાશર”નાં કપતાનોએ દુશ્મનોનાં શુશ અને “મરઝે ખેઝર”નો નાશ કરી પોતાને થયલી નુકશાનીનો બદલો પુરેપુરો લઈ પાછા વળ્યા અને એ બબર ઇમામ શાહ મોએઝ (અં)ને પોંચાડી.

ત્યાર બાદ ફાતમાઈઓએ મરાકો ફત્તેહ કરી, અને ઝુલમી સરદાર ઝેયરી ખીન મના સહુતાબ તથા ઝંગલી એનારકીરેટાનું બેર તોડીને “ઝઝીરે કરેયટ” ફત્તેહ કર્યું; તેના “ગળ્હર્નર” તરીકે અબદુલ્લા અનશને નક્કી કરી, વિરોધિઓ સોમાલીઓને તાબે કરીને ઇમામ શાહ મોએઝ (અં)ની હુકુમત કાયમ કરી. એ ચડતી ન શાંખી શકનાર રૂમીયો હી. સ. ૩૫૦ માં ફાતમાઈ હુકુમતને તોડી પાડવાની કોશીશથી લગલગ સાતસો ફોજી બારકશોને “ઝઝીર”માં ઉતાર્યાં, તે રૂમીયોની મોટી સંખ્યા સામે ફાતમાઈ આરબો ટકી શક્યા નહી તેથી ફાતમાઈઓની હાર થતાં “ઝઝીર” “રૂમીયોએ” ફત્તેહ કર્યું, એ લડાઈ દરમ્યાન બ્યારે ઇસમાઈલી આરબો મોટી સંખ્યાનાં માર્યા ગયાં, ત્યારે “રૂમીયો”એ

પ્રજા પર ઘાતકી પાણું ગુજારવામાં કાંઈ બાકી રાખ્યું નહીં, તે
 એટલે સુધી કે નીર્દોષ બાળકોને પણ નીર્દય રીતે ઠોકરો મારીને
 તેને મારી નાંખતા હતા, એ બખર જ્યારે ઇમામ શાહ મોએઝ
 (અં)ને પડી ત્યારે ઘણા જુસ્સામાં આવી જતાં શશલીનાં વાલી
 જનરલ આહમદ બીન હુશન પર હુકમ મોકલ્યો કે ઉતાવળે
 “ઝીરો”ની મારી પ્રજા પર જે ઘાતક પાણું ઝાલીમા ગુજારે છે, તેની
 સામે સંગીન લશ્કર સાથે સામનો કરો, અને તમારી મદદે અત્રેથી
 જે લાખનું લશ્કર અમો રવાના કરીએ છીએ, તે હુકમ થતા જનરલ
 આહમદ પોતાના બહાદુર યોદ્ધાઓ સાથે બહાર પડ્યો, અને
 “જહૂરે કરેયદ” તરફ પ્રયાણ કર્યું, ત્યાં પોંચતાં ને “રૂમીયો”
 સાથે “ફાતમાઈઓ”નું એક દાડણુ યુદ્ધ થયું, તેમાં “રૂમીયો”ની
 હાર થતાં નાશભાગ કરવા લાગ્યા, અને અતરાફનાં કીલ્લાઓમાં ભરાઈ
 બેઠા, છતાં જનરલ આહમદે તે દગાબાજોનો પીછો છોડ્યો નહીં,
 અને બહાદુરી સાથે કીલ્લાઓમાં ભરાઈ બેસેલા “રૂમીયો”ને ખેંચી
 બહાર લાવતાં. અને તેને રીબાવી રીબાવી મારી નાખતાં. એવી રીતે
 તમામ કીલ્લાઓ સર કરીને ઝીરે કરેયદને હુશ્મનોથી પાક કર્યો,
 તેવામાં ઇસમાઈલી જસુસો તરફથી બખર મળી કે ખુશકીને રસ્તે
 રૂમીયોનું એક મોટું પાયદળ લશ્કર નાશી છુટેલા “રૂમીયો”ને
 કુમકે આવે છે, તેવામાં ઇમામે મોકલેલા જે લાખ માણસનું લશ્કર
 જનરલ આહમદની મદદે આવી પહોંચ્યું, તે સાથે લેતા જનરલ
 આહમદ ખુશકીનાં રસ્તે “રૂમીયો”નો સામનો કરવા કુચ કરી
 આગળ વધ્યો. થોડા દીવસની મુસાફરી બાદ બન્ને લશ્કરોનો ભેટો
 થયો, અને ખુનખાર લડાઈ ચાલુ થઈ તેમાં રૂમીયોનો કચડાણ

નીકળી ગયો, તેથી દરીયા તરફ નાસવા લાગ્યાં. ત્યારે ઇસમા-
 ઇલી આરખોએ તેનો પીછો લીધો, એમ કરતા “ફ્રીચો”એ જે
 પોતાના ખારકશો દરીયામાં લાંગરેલા હતા, તે પર ચડીને લાગવા
 લાગ્યાં, એટલામાં ઇસમાઇલીઓ આવી પહોંચ્યા. તેથી સાંમસાંમે
 ઝપાઝપી ચાલુ થઈ, પરિણામે “ફ્રીચો”ના તમામ ખારકશોનાં
 ચુરેચુરા થઈને દરીયાને તળીએ ખેંચી ગયાં, એવી રીતે દુશ્મનો
 ક્ષતમાઈ સરહદમાંથી નાબુદ થયાં, અને પ્રજા સઘળી સુખ ચેનથી
 રહેવા લાગી; શહેર અને દરેક કશામાં ઇબાદતખાનાઓ, કાલેઝો,
 દવાખાનાઓ ઉભા કરીને ઇલમ તથા હુન્નરની ખીલવણી કરવામાં
 આવી, અને જે ઢબપર બગદાદમાં તથા કર્નટયામાં સંસ્થાઓ હતી.
 તેથી પણ વધારે સુધારા સાથે ઝઝીરામાં સ્થાપવામાં આવી, તેમજ
 તમામ ખાનુએ ઉન્નતિની હીલચાલ મચી રહી, તેથી દુર દેશાવરોનાં
 લોકો ત્યાં ઇલમ વ હુન્નર શીખવા માટે આવતા હતા જેથી એ
 “ઝઝીરા” દુનીયાપર નમુનેદાર બની વિખ્યાતી મેળવીને ઝહા
 આશકારા થવા પામ્યો.

હી. સ. ૩૫૬ માં મીશર તરફ નજર કરવામાં આવી કારણ કે
 ખલીફ મામુન જે અખાસી ખાનદાનનો હતો, તેના તરફથી જે
 “ઇસમાઇલીઓ”ને વગર ગુન્હાએ તકલીફ આપીને દેશપાર કરવામાં
 આવતા હતા, તે ઝમાનો હવે બદલાયો હતો, અને ક્ષતમાઈ સલતનત
 એક એવા સંગીન પાયાપર આવી હતી કે જેથી “અખાસી”
 તથા “ઉમૈયા”એ બન્ને ખીલાફતો ગભરાટમાં આવી પડી હતી,
 ત્યારે અગાઉ ઇસમાઇલીઓએ ઉપાડેલી મુસીબતોનો “દાજ”

અત્યારવેર ઇસમાઇલીઓનાં દીલમાંથી બુસાયો નહોતો, તેનો બહલો લેવા માટે “જનરલ-ઇન-ચીફ ઝાહર” તૈયાર થઈ રહેલો હતો, તે વખતે મીશરમાં “અબાસીઓ” તરફથી હુકમ કાઢી અક્ષીદી કરોબાર ચલાવતો હતો. તેનું એકાએક મરણ થયું, તે વખતે પણ જે દાઇઓ “મીશર”માં ઇમામના તરફથી “દાવત” કરી રહ્યાં હતા, તેની મીશરી પ્રજા છેડછાડ મુકતી નહોતી. એવા સમાચાર જ્યારે “મહુદીઆ”માં ઇમામને ફરી વળ્યા, કે ઇમામે ઝાહરને મીશર પર ચડાઈ કરવા ફરમાવ્યું. એ હુકમને માથે ચડાવતા જનરલ ઝાહર પોતે એક લાખના લશ્કર સાથે બાહર પડ્યો, તેવામાં જે મીશરનો મુખો કાઢી અક્ષીદી મરણ પામ્યો હતો, તેનો રીપોર્ટ જનરલ ઝાહરને મળ્યો કે હકદાર અને પ્રજા વચ્ચે મીનાકેશો પડ્યો છે, તે તકનો લાભ લઈને ફીશાદખોરો, તથા હરામખોરો, પ્રજાને તકલીફ આપીને પોતાનો શીકકો જમાવવા બેઠા છે, તે બળેડાથી અબાસી ખીલાફતનાં લશ્કર સિવાય તમામ પ્રજા નારાજ છે. એ બંધર ઇસમાઇલી એલચી તરફથી જનરલ ઝાહરને અધ વચ્ચે મળ્યા, ત્યારે તેને ઉતાવળે પ્રયાણ કર્યું. અને મીશર પોંચતા વાર તેનાં પર ઘેરો નાંખવાનું શરૂ કર્યું, એ બંધર જ્યારે પ્રજામાં ફેલાઈ ત્યારે તેઓ શહેર બહાર આવીને જનરલ ઝાહરને દરેક જાતની મદદ આપવા તૈયાર થતાં, કહ્યું કે અમોને જાલીમો પોતાના ફરેબી પંઝાઓમાં પીશી નાંખવાને તલમટ્ટી રહ્યાં છે. માટે હયા કરીને બચાવો ! તેનાં જવાબમાં “જનરલ ઝાહર” કહ્યું બરોસો રાખો ખુદાપર તે સર્વે સાફ કરશે. અને ટુંક વખતમાં પાપીઓને બહલો મળી જશે, તે મસ-

લતની જે બદમાશો શહેરનો કબજો લઈ બેઠાં હતા, તેઓને ખબર પડી ત્યારે તે સામે થવા ખીણોમાં ભરાઈ બેઠા. ને ત્યાંથી વાર કરતા હતા. ત્યારે ક્રાંતમાઈ લશ્કર ખુલ્લા મેદાનમાંથી તેનો જવાબ કરતું હતું, જો કે ક્રાંતમાઈ લશ્કરનો મારો કાતીલ હતો, પણ દુશ્મનો ભરાઈ બેસેલા હોવાથી તેને અસરકારક નીવડ્યો નહીં, તેથી દુશ્મનો કુલાઈ જઈને શીસોડીઓ વગાડતા, અનેકતાનાંઝનીયો કરતા હતાં, ત્યારે જનરલ ઝાહરનો ચુનદો લશ્કર જે પાછળ પાચદળ ખીજે રસ્તેથી નીકળેલો હતો, તે પણ આવી પહોંચ્યો, તે મદદ આવતાં દુશ્મનો પર ઘેરો નાખી દીધો, તેથી ક્રાંતમાઈઓનો પાશો પલટાયો, અને તીડોની માફક દુશ્મનો પર ટુટી પડ્યા જેથી દુશ્મનો ગભરાઈ જતાં નાશભાગ કરવા લાગ્યા, તે તકનો લાભ લઈને ક્રાંતમાઈ સોલજરો ખીણોમાં ઉતરી પડ્યા; અને દુશ્મનોની પુઠં થયા ત્યાં મીશરીઓની હાર થતાં મોટી રકમનાં કેદી પકડાયા તેમાં મુખ્ય ક્રીતનો ફેલાવનાર અણુ યુસેફ જે એક “કુતામાં” કબીલાનો વડો હતો તે પણ સપડાઈ ગયો, તેને ઓળખતાં ક્રાંતમાઈ સોલજરોએ મુશકેટાટ બાંધી ને જનરલ ઝાહર પાસે હાજર કર્યો. ત્યારે ઝાહરે તેને કહ્યું કે—અય અણુ યુસેફ એ તારી નાલાયક ચાલ તજી દે અને મગરૂરીમાં મસ્ત નહીં રહે, તું જાણે છે તેમ મગરૂરી કોઈની રહી નથી? એમ સાંભળતા અણુ યુસેફ ઉછળ્યો અને તોછડાઈથી કહેવા લાગ્યો કે અએ ઝાહર તું એમ નહીં સમજતો કે મીશર મારા હાથમાં આવી ગયું; નહીં? તેને ઘણી વાર છે? જ્યાં સુધી મારી હયાતી છે, ત્યાં સુધી તું કેદી પણ અમનો અમાનમાં રહી શકીશ નહીં, જલકે હમેસાં મુસીબતોમાં

મુખતલા રહીશ, માટે વીચાર કર અને પાછો ફર, એવા તું ડાઘ
 સરેલા બોલો અથુ યુસેફનાં જનરલ ઝાહરે સાંભળીને ગુસ્તાનાં
 બદલામાં ઉશ્કેરાયો અને કહ્યું? કે અથુ યુસેફ પ્રથમ તને મુખારકી
 દેતા કહીશ કે, તારા દેશ માટે તને જે જુશો છે તે ઇચ્છવા જંગ
 છે. તેને હું આવકારદાયક ગણું છું પણ તેનાં જવાબમાં તું બસ
 એટલું વીચારી જો કે જ્યારે તું ઝંઝીરોમાં ઝકેડાયેલો હોઈને એટલો
 પાવર ધરાવે છે. ત્યારે તારી સામે અત્યારે હું એક આબદ અને
 સત્તાધીશ છું તે તારા બોલો માટે હું ઘણું કરી શકું છું. તે
 હીસાબે ખ્યાલ કર કે મને કેટલો જુસ્સો હોવો જોઈએ, પણ નહીં?
 બહાદુરો કોઈ કાળે બંદીવાન સામે વાર કરતા નથી. માટે જ તને
 અબદ કડું છું. અને તારી અરમાન પુરી કર. એમ કહેતા
 સીપાઇઓને હુકમ કર્યો કે અથુ યુસેફને છોડી મુકો આ દીલાવરી
 જોતા અથુ યુસેફ બાવરો જેવો બની ગયો, અને તેને કાંઈ સુજ
 ન પડતા કહેવા લાગ્યો, આફ્રીન છે શુરા સરદાર? હું તારે તાબે
 છું? એમ કહેતા પોતાની ગરદન ઝુકાવીને કહ્યું કે તારા જેવો બીજો
 દીલેર સરદાર મને ક્યાં મળશે. માટે કહે તારો હુકમ બજાવવા
 આ બંદો જીવને જોખમે તૈયાર છે. અને ક્તામાં કબીલાના તમામ
 આરબો તારા માટે પોતાનાં પ્રાણ પાથરવા કાંઈ પણ કચાશ કરશે
 નહીં. એમ સાંભળતાં ઝાહરે “અથુ યુસેફ” તથા બીજા ચોદાઓને
 સાથે લઈને મીશર શહેરમાં ફરી વળ્યો, તેથી જગે જગે થતાં
 બખેડાઓ બંધ પડ્યાં, અને તમામ પ્રજા ઈમામ શાહ મોએઝ (અં)
 ની બાદશાહી માટે ગરદન ઝુકાવી, છતાં કેટલાક મુદ્દાઓ, મુદ્-
 તીઓ, અને કાઝીઓ, જેઓ જાણતાં હતા કે હવે અમારું ઓજરું

ભરવું અમોને મુશ્કેલ થઈ પડશે, તેઓએ પોતાની મતલબ માટે શોર ઉપાડ્યું. પણ નગરચીખાનામાં તુતીનો અવાજ સંભળાય તેમ નહોતું તેથી તેઓ ચુપ રહ્યા.

હી. સ. ઉપટ ને શાખાન માસની તા. ૧૫ મીએ ઈમામ શાહ મોએઝ (અ૦)ને ત્યાંની તમામ પ્રજાએ હાકેમુલવકત તરીકે કબુલ રાખ્યું. અને મીશરની જુમા મશીદમાં “અમીરલ મામેનીન” તરીકે “ખુતબા”માં પડાઈને શેશન થયા. અને તમામ પ્રજામાં ઢંઢેરો ફેરવીને નવું બંધારણ શરૂ કર્યું, તેનાં તાબેનાં કશાખાઓ હાથ કરી નવા ઇસમાઈલી સુખાઓ કાયમ કરી રવાના કર્યાં, એમ કરતા સઘળી દીશાઓમાં અમનો અમાન વરંતી રહ્યો. એ સઘળી સફાઈ પછી જનરલ ઝાહરે મોલાના શાહ મોએઝ (અ૦)ને કાશીદ રવાના કરી આમંત્રણ કર્યું. તે કાશીદના પોંદુચ્યા પછી ઇમામ હી. સ. ૩૬૧ માં પોતાની રાજ્ય ગાદી મહેદીઆમાંથી બદલીને મીશરમાં કાયમ કરીને પોતે પધાર્યાં, ત્યારે જનરલ ઝાહરે મોટી સ્વારી સાથે ઇમામને સામે લેવા ગયો, ત્યાં કેટલાક ફેતના ફેલાવનાર મુલ્લાઓએ નામદાર ઇમામને સવાલ કર્યો કે જે આપ અત્રે મીશરમાં રાજ્ય કરવા આવ્યાં છો, તેની તમારી પાસે શંનદ શું છે? તેનાં જવાબમાં ઇમામે પોતાની તલવાર મ્યાન બહાર ખેંચીને કહ્યું કે આ મારી શંનદ છે, ત્યારે બીજે હાથે અશરશીઓ ઉડાવીને કહ્યું કે હું એનાથી રાજ્ય કરીશ. એ સાંભળીને તમામ પુછનારા આલીમો ઝંખવાઈ ગયા. અને પોતે કરેલી ભુલ માટે માફી મેળવી. ત્યાર બાદ ધામધુમ સાથે ઇમામની સ્વારી

મીશરમાં દાખલ થઈ ત્યાં તમામ પ્રજા જોવા મળી હતી તે મોતી-
ઓથી તથા કુલોથી ઇમામને વધાવી લેતી હતી, ત્યારે બીજી તરફ
કવિઓ ઇમામની ખુશઆમદીના કશીદાઓ ગાઈને તારીફ કરતાં
હતા, એમ કરતાં દરબારમાં પહોંચ્યાં. ત્યાં સોનાના રતનઝડીત
બાદશાહી તખ્તપર બીરાજમાન થયા, ત્યારે સઘળા દરબારીઓએ
કુરનુશ બબ્બવી લાવ્યાં, અને ઇમામ તરીકે બેઠાવત કરવા લાગ્યા.

મીશરમાં શાન્તિ ફેલાયા બાદ જનરલ ઝાહુરે ફાતમાઈ તાક-
તને મજબુતીપર લાવવા માટે અલકોહરોનો પાયો નાંખ્યો જે
ફાતમાઈ બનશીનો માટે હંમેશની વશવાટ કરવાનું મુખ્ય ન્થાન
થઈ પડ્યું.

ઇમામ શાહ મોએઝ (અ૦) “કિસ્ત્રીઅનો” પર તેમાં અક-
સર કરીને અલ અશબુનેઈનનાં “બીરાપ” તથા “પેટીઆ”
કે “ફેડોક” ઉપર ઘણી મહેરબાની રાખતા હતાં, તે ઇમામની
મહેરબાનીથી પુરાતન મીશરમાં મુઅલ્લખતું દેવળ બંધાયું
હતું. એ દરમ્યાન સઝલમામહાનાં હકિમે અમીરલ મામેનીનનો
દાવો કર્યો, તેના પર અહડાઈ કરીને તેનો મુલ્ક સર કરી તે હાકેમને
કેદ કરી મીશરનાં બંદીખાનામાં નાખ્યો, તે બાદ હીઝાઝનાં મુલ્કો
મક્કા સરીફ અને મદીના મુત્રવરને ફત્તેહ કરી શાંમને પાલુ
તાબે કરી લીધું, અને હરમેયન સરીફમાં પાલુ ફાતમાઈ ખલીફ
ઇમામ મોએઝ (અ૦) નામનો “ખુતબો” પડાયો.

એ ફાતમાઈઓની મહાભારત કોશીશોથી અબ્બાસી ખલીફા-
ઓનાં તાબેના શહેરો, મીશર, દીઆરે શેલાઝમાન, દમીશ્ક, મક્કા,

મદીના, સીકદરીયા, વીગેરે ક્ષાતમાધ્યોએ સર કર્યા અને જનરલ ઝોહરે પોતાનો વશવાટ જે અખાસીઓનો એક ખગીચો હતો જેનું નામ આગે અકક્ષીદી હતું, તેમાં કર્યું.

ત્યાર બાદ આઈન્સ પાસે એક નવું શહેર વસાવ્યું તેનું નામ “મોએઝીઆ” રાખ્યું. ત્યાં નાઈલ નદીની એક શાખા “ચુનીટીક” જે હજી પણ “અદલ મોએઝ”ની નહેર તરીકે ઓળખાય છે, એ ધમામે આઝહરનું મોટું ઇમાદતખાનું તથા મીશરની મોટી મદરેશા ખંધાવી જે અત્યાર સુધી ઇસલામી વિદ્યાર્થીઓથી ઊભાઈ જાય છે, ત્યાર બાદ ધમામ મોએઝા (અઁ) સોમાલી આફ્રીકા તથા ખીજ પોતાના તાબેનાં પ્રાંતોની મુલાકાત કરવા મુસાફરીએ નીકળ્યાં, અને બલકચેન અલ ઝયેરીને “સંયેકુલ દોલાહ”નો ખેતાબ અર્પણ કર્યો ત્યારે “આફ્રીકા”ના “વાયસરોય” તરીકે મુકરર કરી તેને મુસુફ અબુ અલ ફતુહ કરી બોલાવતા હતા. અને જનરલ આહમદને “શીશલી”નાં પ્રાંત પર “ગૅહર્નર” તરીકે નીમ્યો, એમ સફર કરતા. હી. સ. ૩૬૨ માં જે અલકાહીરો તદ્દન તૈયાર થઈ રહ્યો હતો, ત્યાં માહે રમજાનની તા. ૧૫ મીએ આવ્યાં.

એ સન્નિગો વચ્ચે જનરલ ઝોહરને હાથે કરામતીયન જે બહારેથી દરવેશનો દેખાવ દેતા હતાં, અને અંદરખાનેથી ખુરા કામોમાં સંડોવાયલા હતા, તે હાર ખાઈને પાયમાલ થયા હતાં. તે હજી સરાસતો છોડતાં હતા નહી, અને પહેલે નેખો

અબાસીઓનાં વખતમાં દમીશકનાં સુલતાન પાસેથી દરમાયો મેળવતાં હતા, પણ બ્યારથી ફાતમાઈ તરીકે દમીશક કાયમ થયો, ત્યારે ત્યાંના ગવ્હર્નરે દેવા ના પાડી તેથી કરામતીઓમાં મોટી ઉશ્કેરણી ફેલાઈ અને એક લશ્કર તૈયાર કરી ફાતમાઈઓ સામે લડવા બહાર પડ્યાં તેમાં દમીશકનાં “ગવ્હર્નર”ની હાર થતાં માર્યો ગયો, તેથી કુલાઈ શહેરમાં દાખલ થયાં અને મીશરપર ચલડાઈ કરવા માટે સરંજમ તૈયાર કરવા લાગ્યાં, પણ ઈમામ મોઅેઝ (અ૦)નાં લશ્કરે તેઓને અલશમીસ નામનાં મેદાનમાં રોકીને મુકાબલો કર્યો. ત્યાં મોટી ખુનખાર લડાઈ થતાં પરિણામે કરામતીઓની મોટી પાયમાલી થઈ એ શરતોડ હારથી તેઓની તાકત વફન ટુટી ગઈ, તેથી બાકીનાં શરણે થયા એ લડાઈમાં તમામ લશ્કર ગુતામ્બેલું હતું, તેનો લાલ લઈને મઆઝ ઉલ દૌલા બીન ઓથાના છોકરાએ દમીશક તથા તેને તાબેનાં ગામડાઓનો કબજો કરી લીધો. તે ફાતમાઈઓને ખબર પડતાં પાછુ મેળવવા પ્રયત્ન કરતા હતા. એટલામાં ઈમામ શાહ મોઅેઝ (અ૦) હી. સ. ૭૬૫ નાં માસ રબીઉલશાનીની તા. ૧૫ મી અને વાર સુકરે તે ઇ. સ. ૯૭૫ અને સંવત ૧૦૩૧ ના દીને વફાત પામ્યાં અને તે પછી તેવળુના ફરઝંદ મૌલાના શાહ અમીઝ (અ૦) ઈમામતની મશનદ પર બેસીને ઈમામ તરીકે બહોર થયાં.

મૌલાના શાહ અઝીઝ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૨ મું.

મામ મૌલાના શાહ અઝીઝ (અ૦) હી. સ. ૩૬૫ તે ઈ. સ. ૯૫૨ માં “અલ કાહરો” માં પોતાના પીતાની મશનદ પર બીરાજી ઇમામ તરીકે બહોર થયા. એ નામદારનું પુરું નામ મૌલાના શાહ અબ્દુ અલ મનસુર તરાર અલ અઝીઝ બા અલ્લાહ (અ૦) હતું. એ બાદશાહ ઘણા સખી રહેમદીલ દાના બહાદુર અને ગુન્હાઓની માફી બક્ષનાર તરીકે ઇતીહાસકારો વર્ણવી ગયા છે, એવાલુ ઇમામ તખ્તપર આવ્યા પછી જે જે હોદ્દાઓપર અમલદારો હુઝરત ઇમામ મોઝેઝ (અ૦)ના વખતથી નક્કી કરવામાં આવ્યાં હતાં તેનેજ કાયમ રહેવા દીધા.

તુરકી મઆઝ ઉલ દવોલા બીન બોયાનો ઇકરો. “એકતે કીન” જે દમીશ્ક અને તેના તાબેના શહેરો એ ઇમામ

મોઝેઝ (અઠ)નાં વખતમાં હાથ કરીને “ફ્લેટીન” તરફ પોતાની રીયાસત સમારવાની કોશિશ કરતો હતો, તેના પર ચહડાઈ મોકલી, તેની સરદારી બદલન બીન ઝયેરીને આપી. તે લડાઈ ચાલુ થતાં દુશ્મનની હાર થઈ, અને તુરકી શહાબદા “એફ્તે-ઝીન” પકડાઈ ગયો, તેને કેદ કરી ફાતમાઈ સોલજરો મીશરમાં લઈ આવ્યા, ત્યારે બીજી તરફ ફાતમાઈઓના હાથમાંથી નીકળી ગયેલા દમીશક તથા તેના અતરાફનાં તમામ શહેરો પર પાછું ફાતમાઈઓએ કબજો કરી લીધું. તેના બદલામાં બહાદુર લડવૈયાઓને ઈમામે પોતાના હાથ સુબારકથી ઈનામ અકરામો આપી રાજી કર્યા, અને સુપેહસાલાર બદલન બીન ઝયેરીને દમીશક તથા તેના તાબેના પ્રાંતોનો “સુબો” મુકરર કરી, તે પ્રાંત માટે નવા કાયદા કાનુનો ઘડી આપ્યાં.

આ ઇસમાઈલીઓની જીતથી તુરકીઓમાં ખગલખાટ બાગ્યો અને “કરામતીઓ”ની મદદ મેળવી પોતાના શાહબદા એફ્તે-ઝીનને છોડાવવા માટે તથા લડાઈથી ગયેલી મોટી ખોટનો બદલો લેવાને બમણા બળ સાથે સામનો કર્યો, આ બન્ને જોડાયેલા લશ્કર સામે સુપેહસાલાર બદલન બીન ઝયેરી ટકી શક્યો નહીં, ત્યારે પાછળ હટી, “એરકેલોન”ને મથક બનાવી મજબુતી કરવા લાગ્યો, મગર બહુજ સંકટામણમાં આવી જતાં તુરકીઓને એક રકમ નાણાંની આપીને પોતાનું છુટાપાછું મેળવ્યું, એ સમાચાર જ્યારે ઈમામ અઝીઝ (અઠ)ને ફરી વળ્યા, ત્યારે ઈમામે અનરલ ઈન ચીફ ઝૌહરની સરદારી હેઠળ એક મોટું લશ્કર તુરકીઓ પર

રવાના કર્યું, અને એ દુશ્મનો સામે ઈમામ પોતે પણ લડવા બહાર પડ્યા, તેવણે દુશ્મનોને “રામલેહ” આગળ રોક્યાં, ત્યાં એક ખુનખાર લડાઈ થઈ તેમાં કાતમાઈઓની સમ્પૂર્ણ કત્તેહ થતા, તુરકી શાહુબદો એફતેહીન જે મીશરમાં કેદ હતો તેના પર પણ ઈમામ તરફથી રહેમદીલી સાથે કામ લેવામાં આવ્યું, અને એ શાહુબદાને કાતમાઈ દરખારમાં હાજર થઈ સલામી માટે છુટ બક્ષવામાં આવી, તેથી તે દરખાર પ્રસંગે હાજર થઈને સઘળા હાકેમોની હરોલમાં આબદીથી બેસી શકતો હતો, એવી રીતે તુરકી શાહુબદાએ પોતાની જીંદગી આબાદી સાથે મીશરમાં રહીને પુરી કીધી.

એ ઈમામનાં વખતમાં સઘળો “શામ” પ્રગણો તથા અઝીરે “અરબ”નો એક ભાગ કત્તેહ કરી લીધો, ત્યારે અબાસી અલીફ “અલતાઈ” તરફથી સરદાર અલપતગીન એક લશ્કર સાથે “કરામતા” ટોળીનાં સરદાર હસન ઇબ્ને મોહમદ કરામતી નાં લશ્કરની મદદથી શામ પર ચડાઈ લાવીને ઈમામને સાંમે થયો, એ લડાઈનાં મેદાનમાં જ્યારે સરદાર અલપતગીનની નજર ઈમામનાં અજીત વાવટા પર પડી કે તરત પોતાનાં ઘોડા ઉપરથી ઉતરીને ઈમામનાં ઘોડા પાસે આવ્યો, ત્યાં ઈમામનાં પગ ચુમીને પોતાના ગુનહા માટે માફી માંગી, જેથી ઈમામ ઘણા રહેમદીલ અને ઉદ્ધાર હોવાથી તરતજ તેને તથા તેના સાથીઓને માફી બક્ષીને તેઓને ઇનામ એકરામ આપીને રાજી કર્યાં, એ વીગત જ્યારે “કરામતા” ટોળીના સરદારે જોઈ ત્યારે તે ત્યાંથી નાશી ગયો.

ત્યાર બાદ નામદાર ઇમામ અઝીઝ (અઠ)એ જે “કરામતી-યનો” બુંડા કામોમાં સંડોવાયલા હતા. અને બહારથી બહુ બંદ-ગીનો ડાળ બતાવી અંદરખાનેથી તેઓની પાપી પ્રેરણા જુદી હતી, તેથી “હીબઝ” તથા તેના તાબેના પ્રાંતો ફત્તેહ કરીને બુંડા કામોથી અટકાવવા માટે તમામ “કરામતીઓ”ને પકડીને કેદ કર્યા.

એવાજુ ઇમામનાં ઝમાનામાં જે નામચીન લડવૈયા સીપા-ઇઓ હતા. તે ફક્ત કતામી (બરખરી) તાયફાનાં હતાં, તે સીપા-ઇઓ જેવી રીતે હુઝરત અલી (અઠ)ને “નુશરીઓ” ખુદા તરીકે માનતા હતા, તેવી રીતે તેઓ વખતનાં ઇમામને માનતા હતા, અને તેનાં માટે “ઇમામત” એ “ખુદાઇ”ની સાબીતી પવિત્ર “કલામે-રખ્યાની”માંથી “સુરે યાશીન”ની “આયત” (૧૨) નો હવાલો આપતાં હતા, એ તમામ સોલજરો દરેક પળે નામદાર ઇમામ પર ફીદા થવા માટે તૈયાર રહેતાં હતાં તેથી તેઓ “શીદાઇ” તરીકે ઓળખાતાં હતાં, ત્યારે સુપેહસાલાર ઝંહુરની કોશીશથી વધારે લશ્કર ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું, તે લશ્કરમાં “તુરકીઓ” તથા “ચોરાનીયો”ને પણ સામેલ કરવામાં આવતાં હતા, તેઓને ફક્ત શીદાઇની અતરાફમાં રોકવામાં આવેલાં હતા, એકંદર એ સઘળી પલટણોનો વડો “કતામી” કબીલા માહેનો શખ્સ રહેતો હતો, એ પરથી એમ સમજી લેવાનું નથી કે નામદાર ઇમામ ફક્ત “કતામીઓ”ને હોદ્દા આપીને બીજાઓને ગેર ઇનસાફ કરતા હતા. નહીં? એ નામદારનો તમામ કોમો તથા તમામ આલમ પ્રત્યે માફ હતો, અને મુસલમાનો સીવાય બીજા કોમોનાં લોકોને પણ

પોતાની સહતનતમાં મોટા હોદ્દાઓ નવાજ્યાં હતા. કહેવાય છે કે એક “ચાંદુદી” ને “શામ” નો “વજર” ત્યારે એક કીચીયનને “મીશર” નો “વજર” તરીકે મુકરર કરવામાં આવ્યો હતો.

હી. સ. ૩૮૬ માં કાતમાઇ તાબેની જે “સીરીયા” તથા તેના અતરાફમાં હદ હતી, તે પર વખતો વખત “યુનાનીયો” ચડી આવીને હુટકાટ ચલાવતા હતા તે “યુનાન” પર સ્વારી લઇ જવા માટે ઇમામે બહાર હુકમ પાડી અને જણાવ્યું કે તેની સરદારી પોતે લેશે. તેવું જાહેર કરતા સઘળો સરંજામ તૈયાર કર્યો. તે દરમ્યાન એક દખ્ખણાલરી દરબાર તેમાં સઘળા સરદારો અને પ્રજા વચ્ચે પોતાના કરજંદ શાહ હુકમ અબુ અલી (અં)ને તખ્તનશીન કરીને ફરમાવ્યું, કે હવે પછીનો તમારો બાદશાહ તથા ઇમામ એ છે. માટે સઘળા ઇમાનદારોએ એ નામદારની “બેચઅત” કરવી, એવી રીતે જાહેર કરીને “યુનાનીયો”નો સાંમનો કરવા કુચ કરી, થોડા દીવસો બાદ બિલબેઝનાં મેદાનમાં ઇમામનો તથા યુનાનીયોનાં સાંમનો થયો. ત્યાં ખુનખાર યુદ્ધ ચાલુ થતાં તેમાં ઇમામ શાહ અઝીઝ (અં) હી. સ. ૩૮૬ તે ઇ. સ. ૯૯૬ માં અને સંવત ૧૦૫૨ નાં ભાદરવા માસની તારીખ ૨૭ મી અને ગુરવારે શહીદ થયા.

ઇમામ અઝીઝ (અં)નાં વખતમાં શામ, ઝઝીરે અરબ, હીઝાઝ, યમન, મોશલ, હલખ, હમાહ, સયઝર, અને દયકર, વગેરે શહેરોમાં હકેમુલ વકત તરીકે તમામ ઇસલામીઓ કાતમાઇ બલીકાના નામ “ખુતબા”માં લેતા હતા, એ નામદારે એક અસરકારક “ખુતબો” નામની કીતાબ લખેલ છે, તે એટલી તો ગંભીર છે કે

એક વખત સાંભળનારની આંખોમાંથી જરૂર આંસુ ટપકી પડે છે, એ “ખુતબો” હાલમાં પણ આખા અરબસ્તાનમાં પ્રચલિત છે, અને તેને તમામ ઇસ્લામ આલમ માનની નજરથી જુએ છે.

જાણીતા ઇતિહાસકારો લખી ગયા છે કે મૌલાના શાહ અઝીઝ (અં) લલમનસાઈ તથા નરમાશ માટે મશહુર હતા, તેમજ એ નામદારનાં વખતમાં કાતમાઈ ખીલાફત દુનીયામાં રાશન થતા શાનો શૌવકત સાથે દુનીયાની ટોચે ચડી હતી. એ નામદારની શાહ-દતથી કાતમાઈ રાજ્યમાં વસતી તમામ પ્રજાના મનપર શોક છવાઈ રહ્યો હતો, ત્યારે કહી ઉઠતા હતા, કે તે ઇઝત અને વડાઈનો આક્રાંખ આજે ગરૂબ થયો છે. ત્યારે ખીજી તરફ તે ઈમામના ફરમાનને અનુસાર હઝરત મૌલાનાં શાહ હાકેમ અબુ અલી (અં) તરફ રજુ થઈને તાબેદારી કરતા હતા.

ખુદલી ચીઠીનું ભોપાળું

અને

આર્ય સમાજ પંડિતની અવદશા.

અ. જ. ચુનારા કૃત,

કીર્મત આઠ આના.

જેમાં પંડિત રાધાકૃષ્ણે નામદાર આગાખાન સાહેબ ને (૩૨) ખત્રીસ સવાલ કરેલાં હતાં, ધ્રુષ્ટતાથી તેનાં લંબાણથી આપવામાં આવેલાં સત્ય જવાબો.

મજકુર પુસ્તક લગભગ (૩૦૦) ત્રણસો પાનાનું દળદાર છે અને પાકી બાઈ-ડીંગથી તેને બાંધેલ છે.

મળવાનું ડેકાણું:—

ઈસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલો મુંબઈ નં ૦ ૬.

મૌલાના શાહ હાકમ અબુ અલી (અ૦)

પ્રકરણ ૧૩ મું.

૬ મામ મૌલાના શાહ હાકમ અબુ અલી (અ૦) હી. સ. ૩૮૬ તે ઈ. સ. ૯૯૬ માં ઇમામતનાં પુરનુર સાથે બાદ શાહી તખ્તો તાજથી જહાઝાશકારા થયાં, એવાનું પુરં નામ મૌલાના શાહ મનસુર અલ હાકમ બ અબ્રહલાહ (અ૦) હતું.

એ નામદારના જમાનામાં તમામ ઇબાદત ખાનાઓમાં બંદગી પછવાડે જ્યારે “ખુતબો” પડાતો હતો, તેમાં અમીરલ મૌમેનીન તરીકે તે વખતે ઇમામ મૌલાનાં શાહ હાકમ અબુ અલી (અ૦)નું નામ લેવાતું હતું, ત્યારે ત્યાં બંદગીમાં સામેલ થયેલા સઘળા અદબ સાથે ઉભા થતા ને ઇમામનું નામ પુરં થતાં સંલામ

કરી બેસી જતા હતા, એ રૂઢી પવિત્ર સ્થળો મક્કા શરીફ તથા મદીના મુન્નોવરામાં પણ હતી, અને તે મુજબ સઘળી ઇસલામ આલમ જે ઇમામની બાદશાહતની સરહદમાં વસ્તી હતી, તે એ કાયદાને માન આપીને વર્તન કરતી હતી, તે જમાનામાં બની ઈશારાઈલ (યાહુદીઓ) તથા નશરાનીયો (ક્રીશ્ચીયન) ઘોડાપર બેસી ફરી શકતા નહી, પણ ખચ્ચર અથવા ગધેડાપર સ્વારી કરી શકતા હતા, તે પણ એક શરતે કે જે જનાવરપર સ્વાર થયા હોય તેને રીકાબ હોવો જોઈએ નહી.

હી. સ. ૩૮૮ માં ઇમામ તરફથી એક ઢંઢેરો બહાર પાડવામાં આવ્યો કે શહેરના દરવાજા બંધ કરવા નહી, તેમજ સઘળી દુકાનો અને મકાનો રાતે અને દીવસે ખુલ્લા રાખવા, તથા આખા શહેરમાં રાત્રે મશાલો બળતી રાખવી, તેનો મુખ્ય એ હેતુ કે તે વખતે ઇમામે દેખરેખ અને ચોકી પહારા ઉપર ઘણા કુનેહબાઝ માણસોને રોક્યા હતા, જેથી લુટારા કે ચોર અથવા બદમાશોને ભય ખીલકુલ પ્રજ્વળે રહેતોજ નહી, એવી રીતે મહાન ઇચ્છવાજ્જેગ રૂઢીસર ઇમામ રાજ્ય કાર્ય ચલાવતા હતા, તેથી સઘળી પ્રજા સુખ સુલેહ અને શાંતિથી વર્તતી હતી.

હી. સ. ૩૯૨ માં ઇમામ તરફથી એક બહાર ફરમાન બહાર પડ્યું, કે મારી સલતનતમાં રહેનાર રયતે કોઈપણ કેફી વસ્તુઓ દાડ (શરાબ)ને ખીલકુલ પીવો નહી, તે એટલે સુધી કે છેવટ ભાંગ ગાંજો, તંબાકુ, વીગેરે માટે પણ મના કરવામાં આવી. તે ફરમાનને

અનુસાર કેટલાક બદમાશો વરત્યાં નહી, તેથી જેટલી દાડની દુકાનો હતી, તેને બંધ કરવામાં આવી. અને જે દાડ બનાવવાનાં સંચા હતા તે બધાને તોડી પાડવામાં આવ્યા, ત્યારે લોકો ચોરી છુપીથી બીજી કોઈ રીતે ચર્ક કહાડી દાડ બનાવીને પીતા હતા, ત્યારે જંગલોમાં જેટલા દાડ બને તેવા કુળોનાં ઝાડ હતા, તે તમામને ઝમીનદોશ કરીને દાડનાં ઝાડ ઉગાડવાનાં બીનો પણ નાશ કરવામાં આવ્યો.

એ નામદારના વખતમાં ખારજી નામે હુશન બિન અબ્દુલ મલેક ની નીશબતનો એક શખ્સ જે ઈમામની સલતનતનાં ગામડામાં રહેતો હતો, તેણે ઢોંગ કરી બળવો ફેલાવવાની તજવીજ કરી, કારણ કે તેને રચેનમાં જે ઉર્મચા બલીક હાશીમ રાજ્ય કરતો હતો. તેનાં તરફની અંદરની મદદ હતી, તેથી તેણે મોટી નાણાંની રકમો ખરચીને પૈસાઓનાં ગુલામોને બહેકાવીને પોતાનાં વલણમાં લીધા હતા, અને તેઓને કહેતો હતો કે હું અખાત્રી બલીકનાં ખાનદાનમાંથી છું. એવી જાતની ઉરકેરણી કરીને જણાવતો કે જે ઈમામ હાકમ અબુ અલી (અઠ) રાજ્ય કરે છે, તે રાજ્યનો માલીક હું છું માટે તમે મારી સાથે થશો તો લવિષ્યમાં હું ન્યારે એ મીશરની ગાદી પર આવીશ, ત્યારે તમોને માલામાલ કરી દઈસ, તેમજ મને આપણા મહાન પયગમ્બરની આગાહી છે કે તારી સાંમે થનાર હલાક થશે, માટે તમે મારી તરફમાં રહેશો તો લાલ ઉપાડશો. અને કદી તેમ નહી વર્તશો, તો જીત મારી છે, હું કોઈ કાળે હારવાનો તો છુંજ નહી

પછી તમોને જોઈ લઈશ. એવી લાંબેરણીથી કેટલાક લોકો મલેકનાં થઈ રહ્યાં હતાં. તે લોકોની મદદથી લુટફાટ કરીને ઇમામની રૈયતને સત્તાવતો હતો. તે ખબર જ્યારે ઇમામ હાકમ અબુ અલી (અ.૦) ને પડી ત્યારે અમીર ફઝલ ખીન સાલેને થોડા લશ્કરી સીપાઈ-ઓની સરદારી આપીને મલેકને કેદ કરી લાવવા ફરમાવ્યું, તે પ્રમાણે અમીર ફઝલ અને ખારજી મલેકને સાંમનો થતાં થોડી લડાઈઓ પણ થઈ છેવટે ખારજી મલેક પકડાઈ ગયો, ત્યારે એને માનનારા જીવ લઈને નાશી ગયા, અને જ્યારે અમીર તેને ઇમામની હજુરમાં પકડી લાવ્યો ત્યારે ઇમામનાં હુકમ પ્રમાણે ખારજી મલીકને લાલ ટોપી પહેરાવી હાથ પગ બાંધીને બાંટપર ગેસાડીને આખા મીશરમાં ફેરવ્યો, અને તેણે કીધેલા ઢાંગની સજા તરીકે હુમદુનને તેની સાથે રાખ્યો જે સઘળે રસ્તે તેને મુકીઓ મારતો હતો, એમ ફેરવીને જ્યારે તેને ઉતારવામાં આવ્યો, ત્યારે તે મુવેલો માલમ ખડ્યો એ દેખાવ જોઈને મીશરી પ્રજા ઘણી રાજી થઈ.

હી. સ. ૩૯૭ માં રયેનમાં રાજ્યકર્તા ખલીફ હારીમ લકખે અબુ રેકવહેને મલીકનાં ખુરા હાલ થયા તે જ્યારે ખબર પડી, ત્યારે તે પુરતી સામગ્રી તથા ભારી લશ્કર સાથે ખારકાનો પ્રાંત જીતી લીધો, અને લગલગ અપર ઈજીપ્તનાં ઉતરનો ભાગ તાબે કીધો, એટલી મોટી હાર થવાથી ઇમામે વીચાર્યું કે હવે આપણે લયમાં આવી પડ્યા છીએ; તેથી ચેતી લઈને તમામ સરહદમાં વસતું લશ્કર એકઠું કરી તેની સરદારી પોતે લઈને પોતાનાં હુશ્મન સાંમે કુચ કરી તે જ્યારે હારીમ લકખે અબુ રેકવહેને ખબર પડી

ત્યારે તે ઘણા ખુશી થયો અને પોતાની જીતોથી કુલાઈ ગયેલો હોવાથી
 ફક્ત એટલીજ વાટ જોતો હતો કે સાંમનો થતાં તરત ઇમામ
 તામે થશે, તેથી તમામ ફાતમાઈ રીયાસત આપણા હાથમાં આવશે
 તે હરીફનો નીકંદન થઈ જશે. એવા હવાઈ કીલ્લાઓ ખાંધતા ખલીફ
 સ્વપ્નામાં ગોરાતો હતો, કે ઇમામ પોતાનાં લશ્કર સાથે આવી
 પહોંચ્યાં, અને એક મોટી ખુનખાર રશાકશી ભરેલી લડાઈ થઈ,
 તેમાં ફાતમાઈ ખીલાફત અણીપદ આવી રહેલી ફરીથી સજીવન
 થઈ એ લડાઈ દરમ્યાન ઉમ્મયા ખલીફ હારીમ પોતે પકડાઈ ગયો
 તેને દેહાંતદંડની શીક્ષા કરવામાં આવી તેથી ઉમ્મયાઓની સત્તા
 નાખુદ થઈ ત્યારે ઇમામ મીશરમાં આવી સુખે રહ્યાં.

તે પછી ઇમામે અલકઝાત મોહમદ ખીન અલનોમાન અને
 અબુ મોહમદ હુશન ખીન અમાર અલ માફકુને અમીર
 દાવલાનો ખીતાબ અર્પણ ફરી મુનગીફ (ઇન્સાફ કરનાર) તરીકે
 જાહેર કર્યાં, તેનો સુખળ એ હતો કે એ અમીરની દેખરેખ તથા
 પાશખાનીથી સલતનત હમેશાં આખાદાની સાથે રહીને
 પ્રજા સુખી થઈ આરામ ભોગવશે, એ નેમણુંકથી એક વગદાર એ
 ઇમાન નાંમે ખરજવાન જે ઉપલા હોદ્દાનો ભુજ્યો હતો, તેને ઈર્ષા
 થઈ તેથી તેણે ઇમામની સલતનતમાં કાવત્રા રચવાનાં ચાલુ કર્યાં,
 તેથી ખરજવાન તથા ઈજને અમાર વચ્ચે મોટી શત્રુવટ ઉભી થઈ
 તેણે ગંભીર રૂપ પકડ્યું ને હરામખોર ખરજવાને શાંમ તથા
 મીશરમાં મધરાતે જ્યારે પ્રજા ગફલતની નીંદ્રામાં ઉંઘી
 હોય, ત્યારે ચુપકીદીથી તેનાં માણસો આવીને લયંકર આગો લગાડી

નાશી જતા હતા, એવી રીતે તે નાપાકો પ્રજાની જન અને માલની પાયમાલી કરવા લાગ્યા, તેની સાંમે ઈબ્ને અમાર ઘણા જોરદાર પગલાં ભરતો રહ્યો. પણ ખરજવાન બદમાશે પોતાનો વગ-વસીલો ઘણો વધારી દીધો હતો, અને તેનાં સાથીઓની સંખ્યા મોટી હોવાથી તેને પહોંચી શકાતું નહોતું. એ ચીન્તાને ચીન્તામાં નામદાર ઇમામ હાકમ અબુ અલી (અ.૦) પોતાની શાનો શોકત તબીબે ઘણા વખતે દુશ્મનોની હીલચાલ તપાસવા ખીણમાં ભરાઈ બેસતાં હતાં, વખતે એક સાધારણ માણસ માફક જ્યાં ત્યાં હાલ બે હાલ કર્યો કરતા હતા, તે સંજોગો વચ્ચે આગ લગાડનાર મોહિનો કોઈપણ ગુન્હેગાર સપડાઈ જતો હતો, તો ઇમામ તેને વગર ઇન્સાફ દેહાંતદંડની શીક્ષા કરતા હતા, ત્યારે કેટલાક અંદરખાનેથી ખરજવાનનાં સંબંધીઓ ઇમામથી મસલત કરવા આવીને પુછતા કે કલાણાં શખ્સે શું ગુન્હા કરેલો જેથી તમોએ તેને મરાવી નખાવ્યો? તેનાં જવાબમાં ઇમામ તરફથી એટલું જ જણાવવામાં આવતું હતું, કે મારી ખુશી ! એ જવાબથી વિરોદ્ધીઓએ શોર મરપા કર્યો કે ઇમામ દીવાના બની ગયા છે. ત્યારે અંદરખાનેથી ગુન્હેગારોને પકડવા માટેની એ હાલહવાલ સ્થિતિ તે ખાસ યુક્તિ હતી, જેથી કેટલાક દુશ્મનો સપડાઈ જતા હતાં.

ઇમામ પોતે ગાએમનું ઇફ્ત જાણતા હોવાથી તે ઘણા વખત પોતે મુરીદો વચ્ચે આગાહી પણ કરતા હતા, તે જ્યારે આગાહી ખરી પડતી હતી, ત્યારે તે લોકોને મોજા સમાન લાગતી હતી, તેથી એ લોકોનો ઇમામ તરફનો આહ વધતો હતો, ત્યારે જે શત્રુવટ રાખનાર

હતા, તે ઇમામને જાહુગરની પાણી ઉપમાં આપતાં હતા, કારણ કે કોઈ પાણી જમાનો ઇમામનાં દુશ્મનો વગરનો ખાલી ગયો નથી, ઘણી વખતે ઇમામ ઊંટની સ્વારી કરીને એકલા તનહાં આસપાસનાં પહાડોમાં નીકળી જતા હતા, અને જ્યારે ત્યાંથી પાછા ફરતા હતા, ત્યારે પોતાનાં રફીકોમાં જાહેર કરતા હતા. કે જેમ મુસાનબી સાથે અદલાહ કોહિતુરપર વાતો કરતો હતો, તેમ મારી સાથે કોહિમકતુમ માથે હમકલામ થાય છે, અને સમયાનુસાર તે ફરમાનો પાણી જાહેર કરતા હતા, તેમ કેટલાક વખતે પોતાના મોતની આગાહી પાણી કરતા હતા, સંજોગો વચ્ચે સલતનતને તથા ઇમાનદારોને હાંદેસા ખમવા પડશે તે પાણી જાહેર કરતા હતા, અને ખરોખર તેમ થતું હતું. તે સઘળા સાર સાથે વીચાર કરતાં, જે એક મોટી કોમ દુશ્મનાં નામે ઓળખાતી હતી, તે ઇમામ હાકમ અબુ અલી (અ૦) ને અદલાહ તરીકે માનતી હતી. અને દલીલ કરતી હતી કે ખાતે-મુન નબી મોહમદ (સ૦) ને જેમ સુફી લોકો આહમદ બે મીમ એટલે અહમદ કરી ઓળખે છે, તેમ અમારા ઇમામે ઝમાનની સનાખ માટે છે, તેથી ઇમામને અમો હક તરીકે ઓળખીને તેનો વીરદ કરીએ છીએ, સખખ અદલાહ પાકે કદલામે મઝીદમાં ફર-માયું છે કે,

કુદલે સર્ફયન અહસન્ના શી ઇમામી મુખીન તે પ્રમાણે સઘળી ચીજોનો અહેવાલ જાણનાર ખુદા હોઈ શકે, તેજ ખુદા આપે ઇમામતનાં પડદામાં રહીને આવેલ છે, જેમ કદલામે રખખાનીમાં છે, કે ખુદા કોઈને પડદા વગર મળતો નથી. તે ફરમાનની રૂહે પડદો

હોઈ સૃષ્ટિનો સરજનહાર તે ઈમામ હાકમ અબુ અલી (અ.૦) છે. તેવી માન્યતા ધરાવનારા કુસ લોકો અત્યાર વેર ઘણા શાંમમાં તથા હલખમાં હસ્તી ધરાવે છે, તેઓ ઘણા પ્રેમી, દીલના ખાલેશ, દેખાવે દરવેશ, અને આરામ સાથે ખેડુતનો ધંધો રોજગાર કરી પોતાનો સ્વતંત્રપણે પોતાનું ગુજરાન ચલાવી મૌલાના હાકમ અબુ અલી (અ.૦)ની ઇબાદત ખંદગી કરીને તેમાંજ નેકી સાથે પોતાનાં દીવસો પસાર કરે છે.

ઈમામે હી. સ. ૩૯૨ માં અલકાહુરોમાં ઝાંમિ અઝહર નામનો મોટો ઇબાદતખાનો ખંધાવ્યો, જેની કારીગીરી આજ પર્યંત દુનીયામાં મશહુર છે. તેમજ ઇલ્મ શીખવા માટે ઘણી મદદેશાઓ (સ્કુલો) ઉભી કરાવી તેમાં માસ્તર તરીકે મહાન આલીમો તથા ફકીઓને રોકવામાં આવ્યા હતા તેઓ સાથે જંદગી સુધી ઇલ્મ શીખવવો એવું ખંધારણ કરીને તેઓને સારી જેવી મીલકતો તેમનાં નીભાવ માટે ખદીસ કરી દીધી હતી, જેથી તેઓ ચીંતારહીત મોટી શોધખોળ સાથેનો ઇલ્મ વિદ્યાર્થીઓને આપી શકતા હતા. તેથી પરિણામે તે વિદ્યાર્થીઓ એક નમુનેદાર બની દુનીયાપર કામ કરી શકતા હતા, એ વખતમાં ઘણી રોનકદાર અલ હકીમ નામાની મોટા ખરચે સ્કુલ ઉભી કરવામાં આવી, જેમાં લગલગ (૨૦૦૦) જે હજાર વિદ્યાર્થીઓ કેળવણી લઈ શકે તેવી સંગવટો જાળવવામાં આવી હતી, તે સ્કુલને લાલ હાલમાં પણ મીશર મધ્યે લેવાય છે. એ ઇલ્મ અને હુન્નર તથા દેશની ખીલવણી કરવા પાછળ ઈમામ હાકમ અબુ અલી (અ.૦) લગલગ ૭ વર્ષ તખત-

પર પણ બેઠા નહી, અને એ નામદારનો હમેશાં એ ફરમાન હતું કે:—

ખુદા હમેશાં દરેક વખતે બહુર રહીને લોકોને પોતાની બંદગીની તરફ બોલાવે છે તે કહ્યું છે કે એ લોકો મારો એકરાર અને તોહીફ કરો.

એવા સદ્બોધથી તથા ઈદમે ફહાનીથી ઝંગલી લોકો પર વહેદાનીયતની સોહાની રોશની ચમકી રહી હતી, ત્યારે સરીયતી મુદ્દાઓ અને મોલવીઓને બરોબર રાશ આવતા નહોતા, તેથી તેઓને નજીશ ઇચ્છાનું સાથ આપવો પડ્યો, અને ઇમામને સહીફ કરવાની નેમથી અમીરોને તથા મરદારોને ખોટી રીતે ભસે-રવા લાગ્યા, કે ઇમામ ખુદાઈ દાવો કરે છે; તેથી ઉશ્કેરણી ફેલાઈ.

હી. સ, ૪૧૧ ની સવાલ માસની તા. ૩ જી ની રાત્રે ઇમામ હાકેમ અબુ અલી (અ.૦) પોતાના બે ખીદમતગારો સાથે રીવાજ મુજબ કોહમકતુમની તરફ ગયાં, ત્યારે તે પહાડ પાસે જઈ પહોંચ્યાં ત્યારે જે બે ખીદમતગારો સાથે હતાં તેને પાછું જવા ફરમાવ્યું. અને ઇમામ એકલાં તે પહાડ પર ચડવા લાગ્યા, અને પાછા ત્યાંથી ફર્યા નહી, એમ વાટ જોતા સાત દીવસ નીકળી ગયાં. ત્યારે આગેવાન દુસો જે બે ખીદમતગારો ઇમામને મુકીને પાછા વળ્યા હતા, તેઓને સાથે લઈને શોધખોળ કરવા લાગ્યા, એમ શોધ કરતાં આખો પહાડ ફરી વળ્યા પણ કોઈ સ્થળે ઇમામનો

પત્નો લાગ્યો નહી, ત્યારે નાસીપાસ થઈને બેસી રહ્યા; પાછળથી એક ખીણમાંથી ઝબકાટ થયો, ત્યાં જઈને જોયું તો ઈમામનાં કપડા હાથ, આવ્યા, સાથે સાથે વહી અહુદ નામોહુ ઈમામની મહોર કરેલો હતો, તેમાં પોતાના ફરજંદ મૌલાના શાહ ઝાહર અલી (અ૦)ને ઈમામત સોંપેલી હતી. ત્યારે દુસ લોકોની માન્યતા બંધાઈ કે ઈમામ અદ્રશ્ય થયા છે, અને ફરીથી તેવણ પુરેપુરી જાહોજલાલી સાથે દરબાર કાયમ કરી પાખીઓને સત્રાએ પહોંચાડશે, ત્યારે ઈમાનદારોને રાજ્ય કરાવશે, અને ઈમામ જ્યારે ચહાશે, ત્યારે જાહેરીમાં આવશે. એ અકીદો રાખનારા હુકમી કહેવાયાં, ત્યારે ઈસમાઈલી શાખાના માનવાવાળા મૌલાના શાહ હુક અયુ અલી (અ૦) કેટલાક દુશ્મનોનો લોગ થઈ પડવાથી હી. સ. ૪૧૧ તેઈ. સ. ૧૦૨૦ ને સંવત ૧૦૭૬ દશસો ને છઉતેરને ચૈત્ર માસની તા. ૧૧ મી નાં દીને વફાત પામ્યા, તેવણ પછી ઈમામતની મશનદ પર મૌલાનાં શાહ ઝાહર અલી (અ૦) ખીરાજમાન થયા.

હકીકતી ઈસલામી આયનો.

મજહુર પુસ્તકમાં વિરોદ્ધ તરફથી દશ સવાલો મલિન મનથી પુછવામાં આવેલા છે, તેને શુદ્ધ અંતઃકરણથી પવિત્ર કુરાને સરીફ તથા હદીસેનખવીનાં પુરાવા સાથે જવાબો આપવામાં આવેલાં છે, ઈસમાઈલી વિદ્યાર્થીઓને એ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

લેખક એ. જી. ચુનારા
કીમલ બે આના.

ઈસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

પાલખી મોહલ્લો મુંબઈ નં. ૬.

મૌલાના શાહ ઝાહેર અલી (અં)

પ્રકરણ ૧૪ મું.

મામ મૌલાના શાહ ઝાહેર અલી (અં) હી. સ. ૪૧૧ તે
 ઇ. સ. ૧૦૨૦ ને સંવત ૧૦૭૬ માં અહીં કાહેરોમાં
 પોતાના પીતાના બાદશાહી તખ્તપર રોજક અફરોઝ થયા
 એવાણુ ઇમામનો પુરો “લકબ” હઝરત અબુ હુશમ અલી અલ
 ઝાહેર લા ઇઝાદ દીનદલાહ (અં) હતાં.

ઇમામ રાજ્ય ગાદીએ આવ્યા ત્યારે ફક્ત તેવણુની ઉંમર નવ
 વર્ષની હતી; અને જોવા જતાં મીશર પ્રણાલ તરફ તમામ પ્રજા-
 એનો ડોળો ફાટી પડેલો હતો. તેનો સખબ એ હતો કે ફાતમાઈ
 એલાદના ખલીફાએએ મીશરને સજીવન કરીને ફરીથી તેને
 કદીમી આબાદી ઉપર લાવવા માટે ઘણા મોટા ભોગ આપી
 ચુક્યા હતા. તેથી મીશર ફરીથી દુનીયાના તખ્ત ઉપર એક

એવા નમુનેદાર સ્થળ થઈ પડ્યો હતો કે જેની હરીફાઈ યુરોપથી પણ થઈ શકતી નહોતી. તેમજ જે મીશરની સંકડામણ તપાસવા જઈએ તો યુનાની, ઈરાની અને રૂમી સલતનતો મીશરને ઉખેડી નાખવા માટે દરેક પળે તૈયાર રહેતી હતી, તેમજ યુરોપના તો સીનામાં કોતરાઈ ગયેલો હતો, ત્યારે ખીજી બાજુ જંગલી પ્રકૃતિ-વાળા જુલમી લોકો હમેશા ઇમામ વિરુદ્ધ ફાંકો રાખીને જુલમાતથી ઇસમાઈલીઓને કચડી નાખવા તત્પર રહેતા હતા, આવા ખારીક સમયમાં વહન કરતી ફાતમાઈ સલતનતના બાદશાહની દુન્યવી નઝરે બાળવ્ય હોવાથી ઇમામ શાહ ઝાહેર અલી (અં)ની પુકીએ રાજ્ય લગામ હાથમાં લઈને જુસા સાથે રાજ્ય વહીવટ ચલાવતી હતી, ત્યારે મઝહબી વડપણ નામદાર ઇમામ પાસે હોવાથી ઇમામાઈલીઓ, તેવણની ઐયઅત કરીને તાબેદાર બની રહ્યાં હતાં.

ઉમૈયા ખલીફ હાશીમ જે મૌલાના શાહ હાકમ અબુ અલી (અં)ના હાથે લડાઈમાં સપડાઈ જતાં તેને દેહાંતદંડની શીક્ષા કરવામાં આવી હતી, ત્યારથી રૂપેનીયન રાજ્ય ફાતમાઈ હકુમતને તાબે હતો, ત્યાં રાજ્યકર્તા તરીકે ઉમૈયા ખાનદાનના નબી-રાને ફાતમાઈઓની દેખરેખ હેઠળ ખંડણીઆ સુબા તરીકે મુકરર કર્યું હતું. તેણે ન્યારે ઇમામ મૌલાના શાહ ઝાહેર અલી (અં) રાજ્ય ગાદીએ આવ્યા ત્યારે નમાઝ બાદ ખુતબામાં અમીરલ મોમનીન તરીકે ફાતમાઈ ખલીફાંનું નામ લેવાતું હતું તે બંધ કર્યું. તે બખર ન્યારે મીશરમાં ઇમામની પુકીને ફરી વળ્યા કે ઉમૈયાઓએ મૌલાના શાહ ઝાહેર અલી (અં)ની વડપણને

અસ્વિકાર કર્યો છે; ત્યારે કાશીદ હસ્તક એલટીમટમ (ચેતવણી) મોકલીને જણાવ્યું કે તમારે જે દ્વાતમાધ્યોની વડપણ હેઠથી નીકળી જવું હોય તો ખુલ્લો જવાબ આપો, તો ફરીથી અમારી સત્તા જમાવવા માટે તમારી તરફે તમોને તાબે કરવા માટે એક ફોજ રવાના કરીએ, તેના જવાબમાં ઉમૈયાઓને ભય પડતા ફરીથી મોલાના શાહ ઝાહર અલી (અં)નું નામ ખુતબામાં ચાલુ કર્યું.

હી. સ. ૪૧૫ માં ઇમામના પુત્રી વક્ત પામ્યા, તેથી સઘળો રાજ્યનો બોલો નામદાર ઇમામ (અં)પર આવી પડ્યો, ત્યારે ઇમામે સલતનતની દેખરેખ રાખવા માટે મઝરાદ તથા નાઝર અમુરાતને મુકરર કર્યા, ને સંજોગો વચ્ચે આબુબાબુની સલતનતો ઇમામ સામે લડવા બહાર પડી તે લડાઈઓમાં ઇમામના હાથમાંથી શાંમનો મોટો ભાગ નીકળી ગયો એ દ્વાતમાધ્યોની પડતીના મનહુશ આશાર સમજી અરબ સરદાર સાલેહ બીન મુરાદએ હુલખ અને તેની અંતરાફના થોડાક ગામડાઓ પોતાને કબજે કરી લીધા.

હી. સ. ૪૨૧ માં રૂમના બાદશાહે ૬૦૦૦૦ સાઠ હજારના લશ્કર સાથે શાંમ પ્રગણો સઘળો હાથ કરવા માટે રૂમી સરદારને રવાના કર્યો, પણ તે લશ્કર જ્યારે હુલખની સરહદમાં આવી પહોંચ્યો ત્યારે ત્યાં ગરમી સખત હોવાના સ્થળે આગળ વધી શક્યું નહીં, જ્યારે ઇમામ ઝાહર અલી (અં)ના લશ્કરે તેઓપર ત્યાં તે વખતે હુમલો કર્યો જેથી રૂમીઓની સખત હાર થઈ અને તેઓને

નાશી જલું પડ્યું; એવા ધનકીલાખથી કાતમાઈ સીપાઈએનો જીસે
જરા શાન્ત પડી ગયો, તેથી એક દીને ઇમામે દરબાર ભરી ને પોતે
રતનજડીત સોનાના તખ્તપર બીરાજમાન થયા. અને સીપાઈ-
એને જ્ઞેશ આપતા ફરમાવવા લાગ્યા કે તમે જરાપણ માયુશ
(નીરાશ) થાઓ નહી, અમારા ઘરની હુમેશાં એવી ચડતી પડતી
થતી આવી છે; જીએ અમારા નાના ખુઝરગવાર હઝરત મોહમ્મદ
મુસ્તાફા રસુલ કરીમ (સં) જ્યારે અરખમાં તવલ્લુદ થયા, ત્યારે
તેવણ પાસે કંઈ શાનો શોકત હતી, કંઈ તેવણ પાસે ફેાજે કે લશ્કર
હતો; કંઈ તેવણને ઘરે બાદશાહી યા શહેનશાહી હતી, વીચાર કરી
જીએ કંઈએ નહોતું. જલકે એક ઝંગલી મુલકમાં અને કાળા
પથ્થરાઓમાં નમુદ થયા, વખત જતા સર્વે કાંઈ થઈ રહ્યું, એખરત
પકડો અમારા બાવા હઝરત ઇમામ હુસેન (અં)ને કાફેરો અને
મુનકેરોએ કેવી તકલીફ આપી, જેમાં હઝરત ઇમામ ઝયેનુલ
આબ્દીન (અં) સિવાયના તમામ પુરૂષો બચ્યાઓ સાથે સહીદ
થયા, તે વખતે અમારા ખાનદાનપર એવી મુસીબત આવી પડી હતી,
કે રહેવા માટે મકાનની દુશવારી થઈ પડી હતી, છતાં કાફેરોની
તાકત નહોતી કે તેઓ એ મહાન નુરને ઓલવી શકે માટે યાદ રાખો
એ તકલીફ સહન કરતા પાછા અમે તેજ દુશ્મનોની ઓલાદ
સાંમે તેઓનાં હરીફ થઈ બાદશાહીની જાહોજલાલી સાથે ખડા
છીએ. તેથી જરૂરનું છે કે મરદ તે છે જે હરગીઝ કોઈ પણ સંકડા-
મણમાં હીંમત ન હારતા પોતાનો હોશલો વધારે, તો યાદ રાખજો
દુશ્મનો કાંઈ કરી શકવાના નથી. જેમ અમારા નાના ખુઝરગવાર
તથા બાવા ખુઝરગવારને થોડા દીવસોની તકલીફ આગ્યા સિવાય

તેઓ કાંઈ કરી શક્યા નથી. એવીજ રીતે દુશ્મનો અને અમારા વચ્ચે કીયામત સુધી મીનાકેશો રહેશે, તેથી ચડતી પડતી હુમેશા નઝરે ચડતી રહેશે, એ વીગતો જોઈ તાબુખ થાઓ નહીં. કારણ એમાં નવું તત્વ કાંઈપણ સમાયેલું નથી, જલકે સઘળી કેરીયતો જુની અને હુમેશા થતી રહી છે. તે પ્રમાણેની આજ છે. એટલું વિવેચન જ્યારે મૌલાના શાહ ઝાહર અલી (અં)એ પુરું કર્યું કે ફરીથી લશ્કર વચ્ચે નવો જુસો ખરપા થયો.

હી. સ. ૪૨૬ માં હુલખનો કેટલોક હીસો જે સાલેહ ખીન મુરાદ હાથ કરી લીધો તે પાછો મેળવા માટે ૮૦૦૦૦ એમ્લી હજારના લશ્કર સાથે ઇમામે પોતાના ખાદીમ કંમર ઈબ્ને અબ્દુલ્લાને સરદારી આપીને રવાના કર્યો. એટલામાં હી. સ. ૪૨૭ તે ઈ. સ. ૧૦૩૫ તથા સંવત ૧૦૯૧ આસુ માસની તારીખ છઠી ને મંગળવારે સોળ વર્ષ રાજ્ય લોગવીને ભર જવાનીમાં આ ફાતી દુનીયાથી રહેલત કરી ગયા, ત્યારે તેવણની ગાદીએ મૌલાના શાહ મુસ્તનસી રખીલ્લાહ (અં) આળ્યા અને ઇમામતના તાજ સાથે દાશન થયાં.

મૌલાના શાહ મુસ્તનસી રખીદલાહ (અ૦)

પ્રકરણ ૧૫ મું.

મામ મૌલાના શાહ મુસ્તનસીરખીદલાહ (અ૦) હી. સ. ૪૨૭ તે ઇ. સ. ૧૦૩૫ માં બાદશાહીનાં તખ્તપર બીરાજમાન થયા, એવણુ ઇમામનો લકબ હઝરત અબુ તમીમ સૈયદ અલ મુસ્તનસીરખીદલાહ (અ૦) હતું, એવણુ નામદાર બ્યારે તખ્તનશીન થયા ત્યારે એવણુની ઉંમર ફક્ત સાત વર્ષની હતી.

ફાતમાઈ ખલીફાઓમાં લાંબી મુદત સુધી બાદશાહી ભોગવનાર તથા તે દરમ્યાન દુનીયાદારીની દરેક હાલતોનાં તબક્કા પસાર કરીને અનુભવ લીધેલ એવણુ ઇમામ ગણાય છે, જેવણુની સાથે દુનીયાના ચક્કરે એવો ખરતાવ કર્યો હતો કે તમામ બહોળલાલીનો અસ્ત થતાં ખેસવા માટેની ચટાઈ સિવાય બાકી કંઈ રહ્યું નહતું.

તેનું કારણ એ હતું કે મૌલાના શાહ મુસ્તનસીરખીદ્દાહ (અં) જ્યારે તખ્તનશીન થયા, ત્યારે બાળવય હોવાથી રાજ્ય કારોબાર જેઓ હોદ્દાદારો અમીર અને ઉમરાવો હતા, તેઓના હાથમાં આવી પડ્યું તેથી તે અમલદારોની બદલાવ તથા નફસાનીયતના સખબે સલતનતનો ઇન્તેજામ ખરોખર નહીં જાણવાયો. તેના લીધે પ્રજા તથા સત્તાવાળાઓમાં કુટકાટ થઈ, એ લાલ લેવા દુશ્મનોની ઇચ્છા ઉદ્ભવી તેથી ફાતમાઈ ખીલાફતનું વડાણ દુશ્મનાવટના ગળગો સાથે અથડાવા લાગ્યું, તે એટલે સુધીની ખુરી હાલત પર સલતન આવી રહી કે ફક્ત છેવટની આણી પર આવી તટસ્થ થઈ હતી. અને જ્યાં ત્યાં ફાતમાઈ ખીલાફત માટેનાં વીચારો નખાળા દેખાતા હતા, તેમ થતાં નાસીપાસ થવા જેવું કાંઈ નહોતું. દરેક ઇમામોના ઝમાનામાં તેવું થતું આવ્યું છે, જે ભુતકાળ તરફ નજર કરશું તો ખુદ્દે ખુદ્દું સમજાઈ જાય છે કે મૌલાના શાહ ઇમામ અયેનુલ આબદીન (અં)ને એનાથી પણ વીકટ સમયમાંથી પસાર થવું પડ્યું હતું, અને પાછું જેમ જેમ વખત નીકળતો ગયો તેમ તેમ પાછો ઇમામના જુરાની પાવરે પોતાની સત્તાથી ઘણું એ મેળવી બતાવ્યું છે, જે જોનારા જોઈ ગયા છે ત્યારે તે વધારે સાબીતીઓ વર્તમાન કાળમાં ત્વારીખોદ્દારા મળી શકે છે. એવા મોઝીઝા કરી દુનીયાને કરીશમા બતાવીને ઇમામતને જાહેર કરવા માટે અબુજ આલમને ખાસ આંઝી નાખવાની અગત્યના લીધે એવી મુસીબતો ઇમામો પોતાની ખુશીથી પોતાના અંગ પર વહોરી લેતા સંજોગો વચ્ચે પાછું પોતાના જુરાની પાવર વડે દુર કરીને આલમની આંખે અજવાળામાં આવવા પામે છે. તેને શ્રદ્ધા રાખનારા એવા ચારિત્રોથી શોધી કહી-

ડીને પવિત્ર ઘૈયઅન કરી પોતાની આખરત સુધારી જાય છે, તેનો મુખ્તેસર અહેવાલ મૌલાના 'શાહ મુસ્તનસીરખીદલાહ (અ૦)ના વૃતાંતમાં નીચે આવવા પામશે.

હઝરત ઇમામ મૌલાના મુસ્તનસીરખીદલાહ (અ૦)ની જ્યારે અગીઆર વર્ષની વય થઈ ત્યારે તેવણુ નામવર નાની જેવી લશ્કરી ટુકડી લઈને નાઈલ નદીપર ફરવા જતાં હતાં, અને ત્યાં પલટણની કવાયદ લઈને તેની પરીક્ષા લેતા હતા, તેમાં જે કુનેહ બાંઝ સીપાઈ સમજાતો હતો, તેને પોતાની સત્તાવડે હોદ્દાઓ પર ચડાવતા હતા અથવા આશે જેવો સરપાવ આપીને રાજ કરતા હતા.

ઇ. સ. ૧૦૪૨ માં અબાસી ખલીફ અલ કાયમની મદદથી અને ઉશ્કેરણીથી ઇમામ સાથે દુશ્મની ધરાવનાર પ્રજાએ જે ક્ષતમાઈ ખલીફનો ઝુંડો પવિત્ર હરમેયન સરીફ પર ફરકતો હતો તેને ઉતારી પાડ્યો.

આફ્રીકામાં ઝયેરી અલ મઆઝ ખીન ધયેસ જે ક્ષતમાઈ ખલીફઓનો ખંડણીઓ સુબો હતો, તેણે હી. સ. ૧૦૪૫ માં શરફ ઉલ દવ્યોદ્દાનો ખીતાબ અખત્યાર કરીને ક્ષતમાઈ ખીલાફતની તાબેદારીનો ઇનકાર કર્યો, અને પોતાના તાબેનાં કસબાઓમાં ઇમામ શાહ મુસ્તીનસીરખીદલાહ (અ૦)નો જે “ખુતબા” માં નામ પડાતો હતો અમીરૂલ મૌમીનીન તરીકેનું તે કહડાવી

નંખાવ્યું, તેને ખઠ્ઠલે બગલાદમાં રાજ્યકર્તા અખાસી ખલીફ અલ કાયમને અમીર તરીકે સ્વિકારીને તેનું નામ “ખુતબા”માં આણુ કર્યું.

ખીજી તરફ એવકા થએલો તુગરેલબેગ નામી શખ્સ અખાસી ખલીફ અલ કાયમ તરફથી મઝહબી ધોરણે લોકોને સમજાવીને અખાસી સલતનતને વધારવાની વેતરણથી મગરીખ એશીયામાં કામ કરતો હતો, તેથી તેની મહેનતના લીધે થોડા વીસ્તારમાં અખાસીઓનો પગ કાયમ થયો હતો.

થોડી મુદત બાદ ખલીફ આલપ અરસલાનનાં વખતમાં સલજુકીઓએ ઇમામ મુસ્તનસીર બોલ્લાહ (અબ) સાંમે લડાઈ જાહેર કરી, તે દરમ્યાન કાતમાઈઓની હાર થતા સલજુકીઓએ અલ અરીશ હાથ કરી લીધું, અને ત્યાંથી કાતમાઈઓને હટાવી દીધા. તેથી એક તો કાતમાઈ સલતનત તકલીફ અને સંકટમાં ઘેરાયતી હતી, કે ઉપરથી ખલાહ ન.ગહાની નાઝીલ થઈ એટલે એ કે મીશર દેશમાં ઉડતા રોગો ફાટી નીકળ્યા, તે જીવલેણ ખીમારીઓ પુરા સાત વર્ષ ચાલી, તથા ધારા પ્રમાણે નાઈલ નદીમાં આવતી રેલ સાત વર્ષ આવી નહી, તેથી લયંકર દુકાળ પડ્યો, અને તેના સાથે દેશમાં ગુજરાનના તમામ સાધનો લગભગ ખુટી ગયા, જ્યારે ઉત્તર તરફથી આવતો અનાજનો જથ્થો દુશ્મનો રસ્તામાં અટકાવીને છુટી જતા હતા, એવી સખ્ત મુશ્કેલીઓનો સાંમનો કરતી કાતમાઈ ખીલાફત ડગમગ થતી આફતો વચ્ચે પસાર થતી હતી.

ત્યારે બીજી બાજુ ઇમામ સાથે દુશ્મની ધરાવનાર શત્રુઓ ઇમામની બાકી રહેલી સત્તા છીનવી લેવા માટે તત્પર થઈ રહેલા હતા, તે પણ દુનીયાની રંગીન હાલતો અજબ કામ કરે છે. એક તરફ અબાસી ખલીફાઓ ક્ષતમાર્ધ સલતનત ઉપેડી નાખવા માટે જીવ-તોડ કોશીસો કરી રહ્યાં છે, ત્યારે બીજી તરફ આલે અલી કીયામત સુધી કાયમ દાયમ રહેવાની હોવાના સબબે લલકતી અને ઝળકતી નજરે પડે છે, તે જોઈ દુશ્મનો હમેશાં પોતાના આંગળાં કરડતાં નજરે પડ્યાં છે.

ઇમામ મૈલાનાં મુસ્તીનસીર બોલતાહુ (અ૦) જ્યારે પુખ્ત ભરજવાનીમાં આવ્યાં અને રાજ્ય લગામ પુરેપુરી હાથમાં લીધી ત્યારે પોતાના તાબેના શહેર અકા માં જે નામચીન અને વફાદાર ગઝ્દર્નર બહર અલ ઝમાલી હતો, તેને તેડાવીને મીશર પ્રાંતનો વઝીરે આજમ બનાવી તમામ રાજ્ય કારોબારનો હક તેને સોંપ્યો તેથી અલ ઝમાલીએ નામવર ઇમામ સાથે અડગપણે એવો સલુક કર્યો, કે જેવો સલુક હઝરત મૈલાના શાહુ મૈએઝ (અ૦)ના ઝમાનામાં અબુ યુસેફે કર્યો હતો. તેણે કળા અને કુનેહથી સલતનતમાં અમન કાયમ કર્યો, પ્રજાને તબાહીના લક્ષણોથી છોડાવ્યાં, અને બાદશાહનો રોઆબ તમામ રૈયતના હીલ પર જમાવ્યો, તે હીસાબે ક્ષતમાર્ધ સલતનતમાં ફરીથી ઝળકતો ફૂલ ફુકાયો એ સંજોગો વચ્ચે હલખના પ્રાંતે બે ત્રણ વાર બંડ ઉઠાવ્યું, તેને દરેક વખતે ક્ષતમાર્ધ લશ્કરે દાબી દીધું અને બળવાખોરોને પકડીને તેને તેની ફેઝે પહોંચાડ્યાં. ઉપરાંત અલ ઝમાલીએ શહેરમાં બળવો

ફેલાવનારપર ખારીકીથી ધ્યાન આપીને તેની નોંધ લઈ પોતા પાસે રાખતો હતો, આગળ ચાલતાં સંજોગો વચ્ચે તે સઘળા બેઠમાનોને મીઝખાની કરીને બોલાવ્યા અને ત્યાં દુરઅંદેશ તદબીરથી સર્વેને કેદ કરીને પુરી રાખ્યાં. અને જેમ જેમ તે બદમાસોના કર્તુકો બહાર આવતા ગયા તેમ તેમ તે બેવકાઓને સજા કરતો, એવી રીતે પાપીઓથી ફરી એક વખત મીશરની સર ઝમીન પાક થઈ, તેથી સલતનતની મુખ્ય ભાંજગણો અને નડતરોનો અંત આવી ગયો ત્યાર પછી એક પછી એક કીર્તીવંત કુત્તેહો મેળવતાં મુલકની અતરાફમાં ફરી વળેલા સંખ્યાબંધ જંગલી તાયફાવાળાઓને નાખુદ કરી નાખ્યા, તેવામાં બગદાદમાં વસવાટ કરી રહેલો અલ બસાશરી નામનો એક તુર્ક બળવાન સરદાર જેની બગદાદમાં ઘણી જરદાર નામવરી હતી. તેણે કાતમાઈ વડપણુ સ્વીકાર્યું ત્યારે સલજુકી તોગરેલ બેગે અબાસી ખલીફાની પક્ષ ખેંચી. તેથી તે તકનો લાલ લઈને તોગરેલ બેગનો લાઈ જે ઇબ્રાહીમ હતો તેને અલ બસાશરીને મદદ કરી તેથી બગદાદમાં મોટો બળવો ફાટી નીકળ્યો, ત્યારે સલજુકી તોગરેલ બેગ તથા અલ બસાશરી વચ્ચે જ્ઞેશબંધ અપા-અપી ભરેલી એક ખુનખાર લડાઈ ચાલુ થઈ તેમાં સલજુકીઓની હાર થતાં અલ બસાશરી બગદાદમાં દાખલ થયો, જેથી કમનસીબ શહેર કતલ અને લુટફાટથી પાએમાલ થઈ રહ્યું હતું, તે ચીંતાતુર હાલતમાં અબાસી ખલીફ અલ કાલમને અલ બસાશરી શહેરમાં પ્રવેશ થયો એ બખર મળ્યા ત્યારે ખલીફ ત્યાંથી નાઠો પણુ સંજોગો વચ્ચે તે કાતમાઈઓના હાથમાં સપડાઈ જતાં તેને મીશરમાં ઇમામ પાસે મોકલી દીધો ત્યાં તેને કેદ કરવામાં આવ્યો.

ઇ. સ. ૧૦૫૮ તે હી. સ. ૪૫૦ માં અખાસી પ્રજા વચ્ચે અગદાદની જુમા મસીદમાં હજરત ઇમામ મૌલાના શાહ મુસ્તનસીર ખીલ્લાહ (અં)નો નામ “ખુતબા”માં પડાયો તેને તમામ પ્રજાએ તશલીમ કરી, અને કેરો ખાતે ઇમામને અમીરૂલ મૌમનીન તરીકે અગદાદની પ્રજાએ સ્વીકાર્યું, એ હકદાર તરીકેની નીશાની મોકલી દીધી, થોડી મુદત બાદ ફરીથી એરાક પ્રગણામાં પવિત્ર મક્કા તથા મદીના શહેરોમાં પાછી ઇમામની હકુમત ચાલુ થતાં હુરમેયન સરીફમાં મૌલાના શાહ મુસ્તનસીર ખીલ્લાહ (અં)નો “ખુતબો” ઝારી થયો, અને સંજોગો વચ્ચે કાતમાઈ ખીલાફતને અગદાદમાં રાજ્ય કરતી અખાસી પ્રજા તથા સ્પેનમાં રાજ્ય કરતી ઉમૈયા પ્રજા સર જુકાવીને તાબેદાર બની રહી.

વઝીરે આઝમ અલ ઝમાલીએ કાતમાઈ ખીલાફતમાં વીશ વર્ષ પર્યંત વજીરાત ભોગવી તે છેવટ સુધી ઇમામનાં હકુમપર અચળપણે રહીને પુર જનકેશાનીથી પોતાની ડ્યુટીને જોવાસ આપી, તેની કિર્તીમાં મુખ્ય એ નવીન હતી, કે દુશ્મનો સામે ટક્કર લેવા માટે અલ કાફરોની અગ્નિ દીશાએ એક પહાડ હતો જેનું નામ અબલુલ ગયુશી હતું તેના પર લોખંડી બાંધકામ કરીને ત્યાં દારૂ ગોળો તથા હથિયારોનો જથ્થો રાખ્યો અને શહેરના ત્રણ મુખ્ય દરવાજાઓ એક બાબ-ઉલ્લ-જુવેલેહ ખીજે બાબ-ઉલ્લ-નઝ્રીજે બાબ-ઉલ્લ-ફુલહ, એ યુનાની કારીગરીથી નાદર નમુનાં જેવાં બનાવ્યા હતા. તેની કારીગીરી માટેની અત્યાર વેર તારીફ છે, એકંદર અલ ઝમાલીએ કિર્તીવંત નામના મેળવીને આ દારૂકાનીને હી. સ. ૪૮૬ માં છોડીને પોતાના અસલ વતને જઈ

પહોંચ્યો, ત્યારે વજીરાત પદ પર તેનો ખેટો આલા ફઝલ આવ્યો.
જે વજીર થયા પછી અમીર ઝયુશના નામે મશહુર થયો.

નામદાર ઇમામ મૌલાના શાહ મુસ્તનસીર ખીલ્લાહ (અ૦)
નું કિર્તીમય જીવન સાંભળીને ઇસમાઇલીઓ સિવાયના ખીજા
મઝહબીઓ દારૂલ હીકમતમાં ખાસ શીખવા આવતા હતા, અને
સંજોગો વચ્ચે જ્યારે ઇસમાઇલી મઝહબનો તત્વ સમજવા પામતા
હતા, ત્યારે તેઓ સાચા દીલથી દીને ઇસમાઇલીની પયરવી કરવા
મંડી પડતા હતા. તેમાં મુખ્ય ખોરાશાનનો નાશર ખુશરો તથા
હુસન ખીન સખ્યાહ તાલીમ લેતા હતા, તે દરમ્યાન ઇસમાઇલી
મઝહબની ફીલાસોફી સમજતા પાછળથી તેઓ પોતાનો ધર્મ
તજીને ઇસમાઇલી થવા પામ્યા તે એટલે સુધી કે દારૂ થકીને ઇમા-
મની દાવત લોકોને કરવા લાગ્યા. તેમાં નાશર ખુશરો એ વીશ વર્ષ
પર્યંત પહાડોમાં રહીને ઇમામ તરફ દાવત કરવા રોકાયેલો હતો.
તે એટલી જાનફેશતનીથી કે તેણે ખીલકુલ ખાવા પીવાની પરવા
કર્યા વગર વખતો વખત ધાશને ખોરાકમાં લઈ પોતાના શરીરનું
પોષણ કરતા ઇમામની ખીજમતમાં મશગુલ રહેતો હતો, ત્યારે
હુસન સખ્યાહે જે ઝળકતા કર્તવ્ય કરેલા છે, તે જાહેર હોવાથી
અમુક લાગતી વળગતી વીગત નીચે રજુ કરીશું.

હઝરત મૌલાના શાહ મુસ્તીનસીર ખીલ્લાહ (અ૦)ના
ખેટાઓ ત્રણ હતા જેમાં સૌથી વડા શાહ નીઝાર (અ૦) તેથી નાનો
મુસ્તે અલી અને સર્વેથી નાનો અલ મોહમદ નામે હતો.

નામવર ઇમામનું વડપણ થતા ઇમામે નશ કરતા વસીયત કરી કે મારા પછી મારી ખીલાફત તથા ઇમામતનો હકદાર મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦) છે, તે વખતે વઝીર અમીરઝયુસ જે પુર્વ મીશરનો સુપેહસાલાર હતો જેને શાહ નીઝાર (અ૦)થી બનતું નહીં હતું. કારણ કે શાહ નીઝાર (અ૦) તેને તાબે રહીને મચક આપતા હતા નહીં એ સંજોગોમાં વજીરના હાથમાં આખી રાજ્ય લગામ હોવા ઉપરાંત મોટી વગ ધરાવતા લશ્કરની સરહારી ભોગવતા હતા, તેથી બાદશાહથી વિરુદ્ધ જવાને પણ અચકાતા નહોતા, તેથી મૌલાના શાહ મુસ્તનસીર બીદલાહ (અ૦) ને મુસ્તે અલીને ગાદીએ બેસાડવા માટે લલામણ કરી કારણ કે મુસ્તેઅલીનો અમીર ઝયુસ સગપણે મામે થતો હતો, ત્યારે ઇમામની હજુરમાં બહાદુર હુશન બીન સખખાહ જે હાજર હતો તેનો બુસો ઉશ્કેરાયો અને કોઇ પણ બતની અમીર ઝયુસની પરવા કર્યા વગર ઇમામના ફરમાન વિરુદ્ધ વર્તનારની સ્થિતી પાછળથી કેવી હયાજનક થઇ પડે છે, તેવા દાખલાઓ ટાંકી બતાવ્યા, કારણ કે તે વખતે હુશન બીન સખખાહને દાર્દનો ઇલકાબ મળતા વળી વધારે નવાજેશ તરીકે હુજતે આઝમના નામે ઓળખાતો હતો. એ સાચી તરફદારી અમીર ઝયુસની ઇચ્છા વિરુદ્ધ હોવાથી હુસન બીન સખખાહ સામે ઇમામની હાજરી વચ્ચે કાંઇ બોલી ન શકવાથી પોતાના હાંત કચકચાવ્યા, છતાં હુસન સખખાહ ઇમામના ફરમાન અનુસાર મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦)ની તરફેણમાં રહ્યો. તેથી હુસન સખખાહને અમીર ઝયુસે ઘણો સમજાવ્યો છતાં એ આલા હીમત ધરાવનાર મુસ્તકીમ દીલે ઇમામની પયરવી કરનાર

ચલાયમાન થયો નહીં, તેથી તેની સામે પ્રપંચો રચીને તેને ફસાવવાની બાળ દુશ્મનો પાથરી રહ્યાં હતા. તેની કનવર કર્યા વગર નીડરપણે હુસન ખીન સખ્યાહ પુર જુસા સાથે લોકોને બહાર કરી રહ્યો હતો કે હવે પછી આપણા ઇમામ તરીકે શાહ નીઝાર (અં) છે. એ રાજ્ય ખંટપટથી અમીર ઝબુશની તરફેણવાળાઓ તથા હુઝતે આઝમ હુસન સખ્યાહની હુઝત સાચી સમજવાવાળા મોમીનો હુસન સખ્યાહની તરફેણમાં રહેલાઓ, વચ્ચે ધુરકા ધુરકી ચાલુ થઈ, જેથી ફરી મીશરપર અવદશાનું વાદળ ઝાલી મોના ઝનુની ખ્યાલો અને ખુશામંદીઓની ચાલબાજી ભરેલી ચાલો વચ્ચે ઘેરાઈ રહ્યું, એ મનહુશ આશારો જ્યારે હુસન ખીન સખ્યાહને ભયંકર દેખાવા લાગ્યા. અને દુશ્મનોને દુશ્મનાવટ કરવા માટેનો બળતર ગરમ જોયો ત્યારે તેણે વીચાર્યું કે એ ઝાલીમોનું જોર ઘણું હોવાથી છેવટે મીશરની રાજ્યસત્તા પોતાના પંજમાં લેશે, જો કે ઇમામની સત્તા માટે તેમ બની શકતું નથી. તેથી ઇમામની ખીજમતમાં હું પડેલે નંબરે આવવા પામું તેવી ગોઠવણ કરું તો માફ કરેલું સૂકૃત્ય કાંઈક મારી જીંદગીની કારકીર્દીમાં ચાદગાર બનતા મરણ સમયે બક્ષીશનો હકદાર રહીશ એમ કરતાં કેટલીક તકલીફો વેઠીને છેવટે મીશરને હમેશ માટે છોડીને એરાનની સરઝમીન તરફ નીકળી ગયો ત્યારે અહીં આ સલતનતની કઠંગી સ્થિતિ જોતાં મોલાના શાહ મુસ્તનસીર ખીલ્લાહ (અં) હી. સ. ૪૮૭ તે ઇસવી ૧૦૯૪ ને સંવત ૧૧૫૧ ની ફાગણ માસની તા. ૧૫ એ (૬૦) સાઠ વર્ષ સુધીની લાંબી બાદશાહી ભોગવી આ ફાની દુનીયા છોડીને ચાલી ગયા ત્યારીખ નવેસ્તા લખે છે કે એ ઇમામના

તાજ મુબારકમાં એટલાં તો કીંમતી હીરા જડેલા હતા. કે કોઈ જવે-
સીથી તેની કીંમત અંકાતી નહોતી ઈમામની વફાત બાદ બાદશાહમાં
લવાડા થયા માંહો માંહો શત્રુતાનાં બી રોપાયાં તેમ જોરદાર પાર્ટી
બેઈમાન બની ઈમામ શાહ નીઝાર (અં)ને તકલીફ આપતાં
હકદારનો હક પચાવી પાડતાં મુસ્તે અલીને ગાદીએ બેસાડ્યો,
ત્યારે બાદશાહી જતાં ઈમામત મૌલાના શાહ નીઝાર (અં) ના
વારશામાં રહી.

છપાય છે.

છપાય છે.

છપાય છે.

ખુલ્લા પત્રનો જવાબ.

અમરેલીમાં રહેતા અલીલાઈ કેવરાજે અમરેલીના વારસ
સાહેબને જે મુઝાલ વીચારોથી ભરેલો પત્ર લખેલ છે તેનો સજીવન
જવાબ પુરેપુરો આપવામાં આવેલ છે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

લેખક.

ઈસમાઈલીયા સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ.

કાદર હુસેન મેરાલી.

પાલખી મોહલ્લો મુંબઈ.

ક્રાંતમાર્ગઓના વખતમાં ઈલિમ વ હુન્નરનો કેળવણી.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

સ્થી મીશર દેશમાં ક્રાંતમાર્ગ ઓલાદની ખાદશા-
હત કાયમ થઈ ત્યારથી ઈલિમ વ હુન્નરનો મહાન
વધારો થવા પામ્યો, તેથી ત્યાં દુરદરાજનાં લોકો
મહા સંકટો વેડીને ખાસ ઈલિમ મેળવવા માટે

મીશર આવતા હતા, જ્યાં સ્થાપવામાં આવેલી સંસ્થાઓમાં વગર
અલાવે સર્વ કોમોના માણસોને દાખલ કરવામાં આવતા હતા,
જેમાં એક કલાસ ખાસ ઈસમાઈલી મઝહબનાં મુળતત્વોનો
ખોલવામાં આવેલો હતો. જેનો ટીચર (માસ્તર) અખદુલ મેમુન
નામી સખસ હતો તે ઈલિમે તસવુફમાં પુરતો માહીતગાર હતો, તે
કલાસમાં પણ જોઈ ગયર મઝહબનો મેમ્બર દાખલ થવા માગે તો

તેની સાથે ચોક્કસ સરતો કરીને દાખલ કરતા હતા, અને સંજોગો વચ્ચે જ્યારે તે હાઈકલાસમાં દાખલ થનાર ઇસમાઈલી મઝહુબની માહિતી મેળવતો ત્યારે સીદક દીલે ઇસમાઈલી થવા પામતો. એમ ત્વારીખોમાં લખેલું વંચાય છે, કે લગલગ એ કલાસમાં દાખલ થયેલામાં પંચાણું (૬૫) ટકા ઇસમાઈલી બની રહેતા હતા. આવી સોનેરી કેળવણીના પ્રચારથી તે વખતે મીશર ખાસ એક ઇલ્મનો મથક થઈ પડ્યો હતો. ત્યાં રાજ્ય કરતા ખલીફ તરફથી મોટે ખર્ચે જખરદસ્ત ખાતા ખોલવામાં આવ્યાં હતાં, જેવાં કે દારૂલ ઉલુમ (કોલેજ) કુતુબખાના (લાઈબ્રેરી) દારે હીકમત (હુન્નરશાળા) યુનીવર્સિટી વીગેરે.

એ મીશરમાં હસ્તી ધરાવતી લાઈબ્રેરી સઘળી દુનીયાની લાઈબ્રેરીઓ કરતાં મોટી ગણાતી હતી, જેમાં લગલગ બે લાખ કીતાબો હસ્તી ધરાવતી હતી, તેમાં આલીમોને હાથ લખાતી કલમી કીતાબો એ લાઈબ્રેરીના કાર્યવાહકો મોટી કીમત ખર્ચી ખરીદવામાં ચુકતાં નહી, કહેવાય છે કે સઘળી દુનીયાપર લખાયેલી તમામ કીતાબો છાપેલી તથા કલમી ત્યાં રાખવામાં આવી હતી, તેનો વાંચન લેવા તથા ઉતારો લેવા માટેની સઘળી દુનીયાના લોકોને છુટ હતી. તેથી પણ ઇસમાઈલીઓને વધારે લાભ એ મળી શકતો હતો, કે જે કલમી કીમતી કીતાબો હતી તે બાઈબ્લીંગ કર્યા વગરની લાઈબ્રેરીમાં રહેતી હતી, તે કીતાબો માંહેલી કીતાબ જો ઇસમાઈલી મેમ્બરો ઘરે હઈ જવા માંગતા તો તે કીતાબ માંહેનો નંબર વાર એક જુજ તેઓને આપવામાં આવતો હતો, તે એક જુજ પાછો લાવ્યા પછી

ખીજી જીજ તેને દેવામાં આવતો હતો. એવી રીતે વારા ફરતી આખી કીતાબનો કુરસદના ટાઇમપર ઇસમાઇલીઓ લાલ લઈ શકતા, ત્યારે ખીજી કોમના લોકો ફક્ત રોડીંગરૂમમાં બેસીને તેનો લાલ લઈ શકતા હતા. ત્યાં લખવા માટેની સઘળી ચીજો જેવી કે શાઈ કલમ કાગળ પેનશીલ વીગેરે લેખકોને મુક્ત પુડી પાડવામાં આવતી હતી, એવો રીતસરનો વ્યવહાર લાઇબ્રેરીનો ચાલતો હતો, કારણ કે તેનાપર સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તરીકે પાકટ ઉમરના આલીમ અબ-દુલ્લાઆરીફને મુકરર કરવામાં આવ્યું હતું.

મજકુર કોલેજમાં લગભગ બે હજાર વિદ્યાર્થીઓ એકી વખતે લાલ લેતા હતા, તેમાં ખાસ ફારસી તથા અરબી ઇલ્મ શીખવવામાં આવતો હતો, કારણ કે તે ઇલ્મ ત્યાંના દેશોને ખંધ બેસતો હતો, અને તેમાં વિદ્યાર્થીઓને શીખવા માટેના પુસ્તકો કાત-માઈ ખત્તીફાઓ તરફથી પુરા પાડવામાં આવતા હતા, મજકુર પુસ્તકો ગ્રાંડ માસ્ટરની સઘ. સાથની પાસ કરેલી રહેતી હતી. તેથી તે કોલેજમાં શીખનાર વિદ્યાર્થી હુમેશાં પોતાના મઝહબ પ્રત્યે પુર્ણ પ્રીત રાખીને પરઘર્મીઓ સાથે વાતચીત કરી શકવાને શક્તિમાન થઈ શકતો હતો. એ કોલેજ પછવાડે બે લાખ અને સત્તાવન હજાર દીનારોનો ખર્ચ રાખવામાં આવ્યો હતો.

કોલેજમાંથી પુરતો ઇલ્મ મેળવીને જ્યારે ડીગરી મેળવવા મજકુર યુનીવર્સિટીમાં કોઇપણ ગૃહસ્થ બેસતો હતો, તેથી તેની પુરી ઇલ્મની તર્કશક્તિ ખીલી નીકળતી હતી, ત્યારે તે

માણસ દુન્યા ઉપર એક નમુનેદાર થવા પામતો હતો; કારણ કે મજકુર યુનીવર્સિટીમાં ઉસ્તાદો મહાન વિદ્વાન રોકવામાં આવ્યા હતા, તે જુના અનુભવી અને એટલા જઈ હતા, કે તેઓ જમીન-પર જ્યારે ખેસતા હતા, ત્યારે તેઓની સફેત નુરાની દહાડીઓ લહે-રાતા ઝમીન સાથે તેના ખાલ અથડાતા હતા, એવા મહાન ખુઝર-ગોના હાથ તળે શીખેલા લોકો દુનીયાપર સુર્ય માફક પ્રકાશમાન થવા પામ્યાં, અને જેવી રીતે હાલમાં કેબ્રીજ તથા ઓક્સફોર્ડ યુનીવર્સિટીમાં પાસ થએલા ડીગરીઓ મેળવીને ઝખાઓ પહેરી બેરીસ્ટર તરીકે કોર્ટોમાં હાજરી આપે છે, તેવીજ રીતે મીશરની યુનીવર્સિટીમાં પાસ થએલા શખ્સો કફૂતા તથા ખલા પહેરતા હતા, તે પાસ થએલાઓને ટાઈટલ આપવામાં આવતા હતા, તેમાં જે દીની લાઈન પસંદ કરીને દાઈ તરીકે બહાર પડતાં હતાં, તેને ટાઈટલ નીચે મુજબ મળતાં હતાં, જેમ હુસન ખીન સખખા-હુને હુઝતે આઝમનો ખીતાબ મળ્યો હતો, તેમ નાશરે ખુશરોને હુઝતે મઆદુદ તથા દાઈ અયુ ઈશાકને હુઝતે ઝઝાઈર અને મોહીયુદીન અરખીને હુઝતે આઝમ તથા સેયદ સોરાખને હુઝતે ઝઝાઈર વીગેરેના ખીતાબો આંડ મારતર તરફથી બક્ષવામાં આવ્યા હતા.

હુસન ખીન સખખાહ એ પરાક્રમી પુરૂષ થઈ ગયેલ છે કે જેણે મોલાના શાહ નીઝાર (અં)ની પયરવી જનફીશાનીથી કરી હતી, અને જ્યારે મીશરમાં ઈમામ સાથે દુશ્મની વધી ગઈ ત્યારે તેણે મીશર મુકીને એરાન પ્રગણામાં આવેલ આલમોતના પહાડ

પર શાહ હાદી (અં)ની રાજ્ય ગાદી સ્થાપીને દુન્યામાં રોશન થયો, એ પ્રતાપ મીશર માંહેની કેળવણીના હતા, કારણ કે એણે મીશરમાં સાડા ત્રણ વર્ષ કેળવણી લીધી હતી અને તે સંજોગો વચ્ચે ઇસમાઈલી થઈને મૌલાના શાહ મુસ્તીનસોર ખીલ્લાહ (અં) ની ઈચ્છા કરી ચુસ્ત ઇસમાઈલી થવા પામ્યો હતો.

નાશર ખુશરોએ મહાન નરે દુનીયામાં નામવરા મેળવીને સંજ્યાખંધ દીની કીતાબો લખી છે, કે જેની કીતાબોના ઉપદેશ વડે આજે પણ લાખો ઇસમાઈલીઓ ખની રહેલ છે, એ દાઈએ ખુરાશાનમાં ઉપદેશ કરવાનું ચાલુ કર્યું, ત્યારે ત્યાંના અમલદારોને દુશ્મની પેદા થઈ, તે ખબર સાંભળતાં નાશર ખુશરો પહાડોમાં નીકળી ગયો, તે પહાડો અને ખીણો વચ્ચે લગભગ વીસ વર્ષ પર્યંત ઉપદેશ કર્યું તે દરમ્યાન સંજોગો વચ્ચે પાસે ખોરાકીના સાધનો ખુટી જવાથી પોતાનાં ઉદરનો નિર્વાહ ક્ષત ધાસ અને પાણીપર કરતો હતો, એણે કેળવણીને પ્રતાપે પોતાના દીનની એવી રીતે સેવા કીધી કે જે આજે ઝડાં આશકારા છે.

મોહીયુદીન અરબીએ રોશન ઝમીર નર એ છે કે જેણે શત્રુ હાતેમજી તથા પવિત્ર કુરાને સરીફની તફસીર લખી છે, જે કીતાબને તફસીરે મોહીયુદીન કરીને કહે છે, મજકુર કીતાબ એકમતે આખા ઇસલામમાં પ્રચલિત છે, તેણે ઇસમાઈલી ખાધ આખા અરબસ્તાનમાં કર્યો હતો, તેને પ્રતાપે ઘણા ઇસમાઈલી થવા પામ્યાં હતા, તેનો વંશ અત્યાર પર્યંત અરેબીયામાં છે, જેઓ

પણ અત્યાર વેર પોતાના વડવાને પગલે ચાલીને ઈમામે ઝમાન તરફ લોકોને હાવત કરે છે.

હાઈ અબ્દુલ્લે ઈશાકએ મહાન નરે એરાન દેશમાં ઇસમાઈલી મઝહબનો શુર કુકયો, જેના પ્રતાપે ત્યાં લાખો ઇસમાઈલી થવા પામ્યા, અને તેમાંના આજે પણ ખાલુના નામે ઓળખાતા ઇસમાઈલીઓ આખા એરાન પ્રગણામાં ફેલાયલા નજરે પડે છે, એ સઘળા પ્રતાપ મીશરની કેળવણીના હતા.

ઉપર વર્ણવી ગયા તેવા અનેક નરો મજકુર યુનીવર્સિટી-માંથી બહાર પડીને લોકોને સોનેરી સખક આપતાં દુનીયાપર ઘેરાયલી અંધાધુંધીને દુર કરીને ઈમામે ઝમાનની સનાઅ કરાવતા આવતી ઓલાદ માટેની મુડી મુકતાં ગયા છે, અને આજે જે યુનીવર્સિટીમાં પાસ થયેલાઓને ડીગરીઓ સાથે ઝખાઓ પેરેલા જઈએ છીએ, એ નકલ મીશરની રૂઢીપર કરવામાં આવેલ છે, એ રીવાજની શરૂઆત ઇસમાઈલીઓ તરફથીજ છે. તેથી તેની મગરૂરી ઇસમાઈલીઓનેજ ઘટે છે, તથા જેવી રીતે ઇલમ પછવાડે મોટી રકમનો ખર્ચ કરવામાં આવતો હતો, તેવીજ રીતે સાઈનટીફીક યાને હુન્નરની પછવાડે પણ ફાતમાઈ ખલીફ તરફથી ચાર લાખ ને બેચાસી હજાર દીનારની બહાલી મળેલ હતી, જેથી ઇસમાઈલીઓએ તાલીમ મેળવીને કળા તથા કુનેહમાં એટલો વધારો કર્યો હતો, કે જેથી તેઓ એક વખત આખા યુરોપ સામે બાથ લીડવા તૈયાર હતા, તેમજ કારીગરી તથા હુન્નરમંદીમાં એવી સુંદરતા પ્રાપ્ત કરી હતી કે

જેને આજે પણ યુરોપવાસીઓ જોવાને જાય છે, ખલકે તે હુન્નર-મંદીની તારીફ કરતાં તેના ફેટાઓ ઉતારી લઈને તે પરથી કોપી કરે છે, એવી રીતે મીશરમાં કેળવણી લેવાથી એશીયા તથા દુષ્યેનમાં મોટા મોટા આદીઓ તથા સાર્ધન્સકારો પેદા થયા છે, ચારે તરફ ઇલિમ તથા સાર્ધન્સની હલચલ મચી રહી હતી, જગે જગે ઇલિમ તથા સાર્ધન્સના ખજાના નજરે પડતા હતા, તેથી સઘળી પ્રજા આખાદ અને સંતોષી નજરે પડતી હતી, તે કારણોને લેતાં બની ક્ષાતમાઈઓનો ઇતિહાસ સોનેરી અક્ષરોમાં લખાયલો નજરે પડે છે, તેનું કારણ એ છે કે તેવણે ઇલિમના દરવાજા ખંધ પડેલાઓને ઉઘાડીને લોકોમાં ઇલિમનો રૂહ કુંકયો કે જેથી કોમોની કોમો ક્ષાતમાઈઓની અહેસાન તળે દુખાઈ જતાં હુમેશાં તેઓને મદદ કરવા તૈયાર રહેતી હતી, એવી રીતે ક્ષાતમાઈઓએ વડાઈ મેળવીને પોતાનો કીર્તિમય જીવન સંસાર સમાજમાં શોભાવ્યો જેથી અમરતા ભરેલી ખુશખો ભલકતી રહી ગઈ, જેની આજે પણ સુગંધ મોજુદ અને હાજર છે.

મીશનલોઝ એ મથક ખાસ પરધર્મીઓને કન્વર્ટ કરવાનું સ્થાન હતું, મજકુર લોઝનો મુદ્રાલેખ એ હતો કે જે જે ધર્મો નજરે પડે છે, તે સઘળા સાચા અને સત્યતાભરેલા છે. જેવી રીતે હિંદુ-જમની માનીનતા બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને મહેશ્વર પ્રત્યેની છે, તે આગલા ઝમાનાઓમાં સત્ય હતી. કે જ્યારે ચારે વેદ પ્રચ્ચલિત હતા. હાલ તે વારો વધ ગયો છે, માટે હમણાના વિષ્ણુ એ હુઝરત અલી (અ૦) છે, તે જેમ નવા રાજ આવતા તેના કાયદાઓમાં ફેરફાર થાય છે, તેવી રીતે વિષ્ણુની ગાદીપર હુઝરત અલી (અ૦)

આવતાં તે આગલા વેદો મનસુખ થતાં. કાયદા કાનુનો પણ નવા બંધાણા જેને કુરાને સરીકે તરીકે ઓળખાવ્યું. તેમજ બની ઈશરાઈલો તથા નશરાનીઓ (ક્રીશ્ચીયનો) હઝરત મુસા (અં) તથા હઝરત ઈશા (અં)ના ઝમાનામાં તવરેત તથા અંજલ પર વાજખી હતા, અને તે સઘળા ખરા છે. હઝરત મુસા (અં) તથા હઝરત ઈશા (અં) તથા તવરેત અને અંજલ એ સર્વે હક અને સત્ય છે, પણ હાલ તેનો જમાનો નથી; કારણ રાજા બદલાયો, તેની રૂઢે જે વખતનો રાજા હોય તેનીજ રચત થઈ રહેવાની દરેક ઈનસાનની ફરજ છે, નવા રાજા ગાદીએ આવ્યા પછી કોઈ જુના રાજાની પ્રજા તરીકે પોતાને જાહેર કરે એ માણસ દાનાઓમાં ગણાય નહી. માટે હાપણથી વીચારીને જુઓ કે હાલ તમારી સલામતી કયા કાયદા કાનુનોમાં છે, કે જેની તમો પ્રજા છો, ત્યારે હાલનો રાજા હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સં) છે, તેથી તેના કાયદા અમલમાં લેવા એજ ઉપયોગી છે, અને એકંદર સત્ય પણ એમ કહે છે. અને કાંઈ જોડી કાઢેલી વીગતોપર મીશર કામ કરતો નહી, પણ સત્ય ઓળખાવવા માટે જીવતોડ મહેનત કરી ઝમાનાના ઈમામ સાથે એવી નસીહતો વચ્ચે લોકોને જોડી દઈ તેને નેકબખત બનાવતાં હતા. કારણ કે હુદીશે નખવીમાં છે કે જે શખ્સ વખતના ઈમામની બંધખત કર્યા વગર મરી જાય છે તે ઝહાલતને મોતે મરે છે. એવી રીતે ઝહાલતના મોતે મરવાથી લોકોને બચાવીને દુનીયાની ઇસલામ આલમ પર ઉપકાર કરતા હતા, એ મીશનલોઝ એવી રીતે ડીગરી ખાઈ ડીગરી સમજ આપતા પોતાના પંથમાં લાઓ લોકોને લેખવી લેતાં હતાં, તેજ મીશનના પ્રતાપ છે કે

જેના વડે આજે તમામ દુન્યાપર ઇસમાઈલીઓ કચોડો વીખરાયલા નજરે પડે છે.

ગ્રાન્ડલોઝ એ લોઝ તે હતો કે ઇસમાઈલી થવા પછી મજકુર લોઝમાં ઇમામના દીદાર કરી ઐયઅત લેવાની ક્રિયા કરવામાં આવતી હતી, મજકુર લોઝમાં ગ્રાન્ડ માસ્તર તરીકે ઇમામ પોતે ખીરાજતા હતા, અને અઠવાડીયામાં એ વખત ત્યાં મૌમીનેની મિજલસો ભરાતી હતી તેમાં દાખલ થનાર સ્ત્રીઓ તથા પુરૂષો અને બચ્ચાંઓ એ સઘળાં સફેત લીખાસ પહેરીને આવતાં હતા. ત્યાં ખાસ દાઈઓ જેવા કે દાઈ અલ દયાત તથા કાજી અલ કઝાત એ દીની એલમની વાગ્ગેઝ કરતા હતા, એ મીઝલસને મીઝાલસે અલ હીકમત કરી કહેતા હતા, વાગ્ગેઝ શરૂ થવા પહેલાં સઘળા ઇમામની વાટ જોતાં દસ્તા બસ્તાઉલા રહેતા હતા, અને જ્યારે ફાતમાઈ ખલીફ એ ઇમામ પધારી ને તેવણુ પોતાની ખુરશીપર ખીરાજતા હતા, ત્યારે સઘળા હાજર રહેલાઓ બેસી જતા હતા, અને શરૂઆતમાં નવા દાખલ થયેલા મેમ્બરોને હાજર કરવામાં આવતા હતા, તેઓને પ્રથમ ઇમામ ઐયઅત કરાવતા હતા બાદમાં કાઝીઅલ કઝાત કાયદા કાનુન વાંચી સાંભળાવતો હતો, અને પાછળથી દાઈ અલ દયાત લેકચર કરવાને ખડો રહેતો, તે સઘળા હાજર રહેલા લોકો સાંભળીને જ્ઞાન મેળવતાં હતાં, એવી રીતે વાગ્ગેઝ ખતમ થયા બાદ કરેલી વાગ્ગેઝ તે કાગળપર ઉતારી લેવામાં આવતી હતી, તેનાપર ગ્રાન્ડ માસ્તર તરીકે ઇમામ દસ્તખત કરી આપતા હતા, અને મિઝલશ ખલાસ થતાં તમામ હાજર રહેલાં

લોકો દાઈ અલ દયાતના હાથનો મુસાફર કરીને ઇમામે કરેલાં હસ્તખતો પર બોસો આપી રૂખસદ થતા હતા. કેટલાક ઇતિહાસકારો લખી ગયા છે કે આજે જે મીશન લોકો તથા ક્રીમિશન હોલો નજરે પડે છે, તે ઇસમાઈલીયન આન્ડ લોઅના નમુના તરીકે છે. અને નીસંદેહ છે કે એવી સંસ્થાઓની પહેલ કરેથી થવા પામી છે.

ફાતમાઈઓની સલતનતનાં પહેલાં મીશરનું નામ કોરતાત હતું, પણ જ્યારે એ શહેરનો નવો ભાગ ઇ. સ. ૯૭૨ માં ફાતમાઈઓ તરફથી બંધાવવામાં આવ્યો ત્યારે તેનું નામ અલકાહીરો રાખવામાં આવ્યું.

ઉપર વર્ણવેલા આન્ડલોઅમાં અધિકારીઓ સિવાયના ખીજાઓ દાખલ થઈ શકતા નહીં અને જે ઇલમ હુઝરત અલી (અં)ના પછીથી મંદ પડી ગયો હતો, જેને સુધી પંથ કહેવામાં આવે છે, તેને ફરીથી હુઝરત અલી (અં)ના વંશજોએ આન્ડલોઅમાં સજીવન કરીને મોમીનોમાં તેનો પ્રચાર કર્યો. તે ચાલતા આજના પણ હુઝરત અલી (અં)ના વંશ પાસે નજરે પડે છે, તેથી એકંદર સમજાય છે કે જ્યાં સુધી ઇમામે ઝમાનનો આશરો લીધો નથી, ત્યાં સુધી ઇસલામનો તત્વ જેને ખીજી રીતે મોલાના રૂમીએ મગઝ કરી વર્ણવેલ છે, તે હાથે આવવું મુશ્કેલ છે તે હીસાબે ઇમાન-દારોમાં ગણત્રી થવાની નથી, માટે દરેક ઇસલામીની ફરજ છે કે ઇમામે ઝમાનને ઓળખીને પોતાનો દામન તે પવિત્ર ગુરે ખુદાના પગોમાં પાથરી બક્ષીસ મેળવે.

મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦)

પ્રકરણ ૧૭ મું.

મામ મૌલાના શાહ નીઝાર (અ૦) હી. સ. ૪૮૭ તે ઇ. સ. ૧૦૯૪ માં ઇમામતની મશનદ પર ખીરાજ-માન થયા, તે વખતે દુશ્મનો બળવાન હોવાથી બાદ-શાહી શાહ નીઝાર (અ૦)ને મળી નહી, એ નામદાર ઇમામનો પુરો લકબ સૈયદ શાહ મનસુર અલ નીઝાર બ. અબ્દેલા (અ૦) હતું.

મૌલાના શાહ મુસ્તીનસીર ખીલ્લાહ (અ૦)થી જ્યારે શાહ નીઝાર (અ૦)ને ઇમામ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા, ત્યારથી સુપેહ-સાલાર અમીર ઝયુશનું શાહ નીઝાર (અ૦)થી બનતું ન આવતું હોવાને લીધે વિરૂદ્ધ ગયો હતો, જ્યારે હુસન ખીન સખખાહે ઇમામ શાહ મુસ્તીનસીર ખીલ્લાહ (અ૦)ના ખોલ શરોઅરમ ચડાવી શાહ નીઝાર (અ૦)ની તરફદારી કરી, પણ દુશ્મનોનું જોર ઘણું હોવાથી મીશર તબીને ઇમામની ખીજમત કરવા હુસન

સખખાહુ એરાન તરફ નીકળી ગયો, ત્યારે પાછળથી ઇમામના ફરમાન વિરુદ્ધ મુસ્તે અલી મીશરની બાદશાહતપર બેઠો, અને શાહ નીઝાર (અ૦)ને તકલીફ આપવા માટે દુશ્મનો પાછળ પડ્યા, ત્યારે ઇમામ શાહ નીઝાર (અ૦) પોતાના કુટુંબ સહીત અલેક્ઝાન્ડ્રીયા તરફ ગયા ત્યાંનો હાકીમ જે મૈલાના શાહ મુસ્તન-સીર બીદલાહ (અ૦)નો મુરીદ હોવાથી ઇમામનો સારો સત્કાર કર્યો, અને શાહ નીઝાર (અ૦)ની ઐય્યત કરી, તેવા બખર જ્યારે દુશ્મનોને ફરી વળ્યા ત્યારે દુશ્મનોના હીલમાં ડર પેઠો તેથી અમીર ઝયુસે એક લશ્કર મોકલીને એલેક્ઝાન્ડ્રીયા તરફ ચાલુઘ કરી, ત્યાં બુનબાર યુદ્ધ થતાં દુશ્મનો કાવ્યા તે લડાઈ દરમ્યાન એલેક્ઝાન્ડ્રીયાનો હાકીમ માર્યો ગયો, ત્યારે ઇમામ મૈલાના શાહ નીઝાર (અ૦) પકડાઈ ગયા, તેવાબુને ફરીથી મીશરમાં લાવવામાં આવ્યા અને મુસ્તે અલીના હુકમથી ઇમામને મીશરના કેદખાનામાં પુરવામાં આવ્યા, ત્યારે તેવાબુના કુટુંબને ગામના છેડે એક પુરાણુ ઘરમાં પુરી રાખવામાં આવ્યા હતાં, જ્યાં સખત ચોક્કી બેસાડવામાં આવી અને મુસ્તે અલીના સુપેહસાલાર અમીર ઝયુસનું ધારલું એ હતુ કે પ્રજામાં જરા બલબલી છે, માટે હાલમાં જે ઇમામના બચ્ચાઓને તકલીફ આપીશું. તે શહેરમાં બળવો થશે, અને ફરીથી મુશ્કીલીમાં મુખતલા થઈશું, માટે સંજોગો વચ્ચે જોઈશું અને કાંઈ પણ ફાવત આવતા ઇમામના બચ્ચાઓનું કાટલું કાઢી નાખશું, એ ચીતાર મૈલાના શાહ ઝયેબુલ આબ્દીન (અ૦)ની બીમાર હાલત યાદ અપાવે છે, અને ઇમામના ખાનદાનમાંથી બચે બચ્ચું સહીદ થયું છતાં એક બેમાર ઇમામને દુશ્મનો કાંઈ કરી શક્યા નહી, જે કે

એ કાફિર ઝાલીમો ઘણા જોરદાર હતા, તેવણે રાજ્ય વૈભવ પોતાના
બળ વડે તમામ પ્રાપ્ત કર્યું, પણ ઇમામત એ ખુદાઈ પાવર હોવાથી
હકદાર પાસેજ હક રહેતાં તેની તરફદારી હકકે કીધી કે જે સંજોગો
વચ્ચે થોડી મુદત વીત્યા બાદ પાછી સુર્ય માફક ઝડાં આશ-
કારા થવા પામી, ત્યારે કાફિરોની ખુરી દશા થતાં દુનીયાની લાનતો
મલામંતો વચ્ચે નજીસ કહેવાયા અને તકલીફમાં મુબતલા થઈને આ
દુનીયાના ચક્કરમાં ભુંસાઈ ગયા, ત્યારે ઇમામત તો હયુસ કયુમની
જાત હોવાથી કાયમ અને હાજર રહેવા પામી અને તે આજ સુધી
જે સ્થિતિમાં મૌલાના અલી (અઃ) હતા, તેજ ગણત્રીમાં આજે
ઇમામે ઝમાન નઝરે પડે છે, તે સિવાય બીજી રીતે જે લોકો ઇમામ-
ની શાન વિરુદ્ધ મત બાંધીને લોકોને ગુમરાહ કરે છે, તે નથી સમ-
જાઈ શકાતું કે પોતાને કેવી રીતે ઇમાનદારોની હરોલમાં ગણે છે
એટલા વીવેચન બાદ મુદ્દાની વીગતપર આવીશું કે મૌલાના શાહ
નીઝાર (અઃ)ને મુસ્તે અલી તરફથી જે કેદમાં પુરવામાં આવ્યાં
હતા, તે કેદખાનામાં હી. સ. ૪૯૦ તે ઈ. સ. ૧૦૯૭ અને સંવત
૧૧૫૩ ના કારતક માસની તા. ૨૧ મી એ વફાત પામ્યા; ત્યારે
શાહ નીઝાર (અઃ)ના ફરજંદ મૌલાના શાહ હાદી (અઃ)
જેવાળ પોતાના પીતા પછીના ઇમામતના હકદાર હતા, તેવણે
હસન ખીન સબખાહએ આલમોત સર કરીને ત્યાં પોતાના માણસો
સાથે તેડાવી લીધા, ત્યારે મીશર હમેશ માટે ઇમામ વગરનું સુનું
શહેર ઘઈ પડ્યું, તેથી કક્ત એ પેઠી સુધી ચાલતા પડી ભાંગ્યું અને
ઇમામ પાસેથી મુસ્તે અલીએ હક છીનવી લીધો ત્યારે તેની આલાહ
પણ આગળ ન વધતા ટુંકમાં સમાપ્તિને ફેઝે પોંડ્યી.

હ૦ મુસ્તેઅલીની ઔલાદનો અંત.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

♦♦♦♦♦
 ♦ મુ ♦ સ્તેઅલી એ હઝરત મુસતન સીરખીદલાહ (અ૦)નાં નાના
 ♦ કુરઝંદ થતા હતાં. તેમજ શાહ નીઝાર (અ૦) તથા હ૦
 ♦♦♦♦♦ મુસ્તેઅલીનાં માતા બુદા હતાં, ત્યારે હ૦ મુસ્તેઅલીનો
 મામો એ લશ્કરનો વડો એટલે સુપેહસાલાર હતો, તેના બળ વડે
 ઇમામ વિઝ્દ લોકો જઈને સુપેહસાલારના ભાણેબની તરફદારી
 કરીને તેને બાદશાહી આપી તખ્તનસીન કર્યો. જે કે બાદશાહી તખ્ત
 સાથે ઇમામતને કાંઈ લાગતું વળગતું નથી, તેમ સંજોગો વચ્ચે
 ઇમામોએ બાદશાહી ભોગવી છે. તેમ ફકીર પણ બની રહેલા છે.
 પણ ઇમામતનું નુર તો જે કુરઝંદને નશ કરેલ હોય છે, તેના પાસે
 રહે છે. ઇમામતના નુર માંહે કદી પણ ફેર બદલી થઈ શકતી
 નથી, તે પ્રમાણે શાહ નીઝાર (અ૦) પાસે ઇમામત રહી ત્યારે હ૦
 મુસ્તેઅલી પાસે બાદશાહત રહી; છતાં ભોળા લોકોને ભોળવી
 પોતાનો લશ્કરી દાબ પ્રબળપર રાખીને હુમેશાં પ્રબળે ખોટે રસ્તે

દોરવવા સત્તાધારીઓ કોશીબો કરતા હતા. તે ખોટા દબાણના પરિણામે ખુનામરકીઓ થતી અને હમેશાં બાદશાહ તથા પ્રજા હલાકીમાં રહી તકલીફ વેઠતા હતા.

હું મુસ્તેઅલી તખ્તનશી થયા બાદ ઈ. સ. ૧૦૬૬માં જેરશલમને ફરી સુપેહસાલાર અમીર ઝબુસે સર કર્યો. પણ તે મીશરને તાબે વધારે વખત ટકી શક્યો નહી. કારણ કે કુંઝેડને તુકાન શામ તથા ફલેટીન પરં ઘેરાઈ રહેલો હતો. તે તુકાને સલબુદીઓ તથા મીશરી સલતનતોને તડખલાની માફક ઉડાડીને ફેંકી દીધું. એ લંગાણુની ચીન્ટામાં હું મુસ્તેઅલીની હી. સ. ૪૯૦ માં વફાત થઈ.

હું આંમર એવણુ પોતાના પીતાની વફાત બાદ તખ્તનશીન થયાં, પણ હું આંમરની ઉમર નાની હોવાથી આલાફઝલની હકુમત રહી. ત્યાં સુધી રાજ્ય કારોબાર સારો રહ્યો. પણ બ્યારે આલાફઝલના દીકરા સરીફ અલમઆલીના હાથમાં રાજસત્તા આવી, ત્યારે તેની બેપરવાઈને બેદરકારીથી રાજ્યકારોબાર ચાલવા લાગ્યો, તેને પરિણામે જે બદર અલ અમાલીનાં વખતમાં શહેરો અને કસબાઓ ફત્તેહ કર્યાં હતા, તે એક એક કરીને વાલીએ ફયનસીયાએ હાથ કરી લીધા.

ત્રીપાલીની છુટ માર ને કતલ નાશતું પુરેપુરું બયાન અહીં લખવાની જરૂર નથી, કારણ કે તેનાથી આપણને કાંઈપણ લાગતું

વળગતું નથી. પણ મુખતેસર એટલુંજ લખવાની જરૂર છે કે જ્યારે ત્રીપોલીનો આખરી વખત આવ્યો, અને તેની હાલત સખત તુફાનનાં સખમે જોરદાર ખડગો સાથે અથડાતાં ચુરેચુરા થઈ પડી, ત્યારે મીશરી ફેઝ આવી પહોંચી તે કાંઈ કરી શકી નહી. અને હાર ખાઈને પાછી મીશર તરફ વળી આવી.

ત્યારીખ નવેશતાં લખે છે કે હું આમરની ચાલચલાણ સારી નહોતી, અને તે જ્યારે જવાનીમાં આવ્યા ત્યારે બદચલન અને ઝાલીમ નીવડ્યા, તેથી વઝીરની તેવણપર પુરેપુરી દેખરેખ હતી. તે કારણે હું આમર સખત નારાજ હતા, ને ચાહતા હતા કે વઝીરને કોઈના હાથે કતલ કરાવી નાખું. એટલે સ્વતંત્રપણે રાજ્ય કરું, પણ કુદરતની ગતી કાંઈ અજબ કામ કરે છે કે એક વખતે હું આમર શહેર બહાર નીકળીને ઝઝીરાનાં એક બગીચામાં ફરવા જતાં હતા, કે વચમાં નીઝારીયા ફીરકાનાં શીદાઈઓએ તેવણને કતલ કરીને મારી નાખ્યા, એવી રીતે હું આમરની વફાત થતાં હું આમરનાં બેગમ હમીલા હતાં, તેટલા વખત માટે હું આમરનાં કાકાના દીકરા હાફીઝ લે દીનીદેલાહ કામચલાઉ રાજ્ય ચલાવનાર તરીકે નીમાયા; પણ જ્યારે હું આમરની બેગમને પેટે પુત્રી અવતરી એટલે હાફીઝે પોતાનો હક જાહેર કર્યો, ત્યારે નીઝારીયોને આદ કરતા બીજી પ્રજાએ તસલીમ કરી. એવી રીતે હું મુસ્તેઅલીનાં વંશનો છેડો આવ્યો.

બીજી તરફ જે દોશું એકવીસ ઇમામને માનનારું છે તેઓનું કહેવું એવું છે કે હું આમરને એક પુત્ર નામે હું તૈયબ હતો.

તેની ઊમર નાની હોવાનાં સળખે રાજ્ય ગાદી અલહાદીઝને સુમ્રદ કરી, અને જ્યારે હું તૈયબ ઊમરમાં આવે એટલે પાછી રાજ્ય ગાદી પર હું તૈયબને ખેસાડવા એવી લલામણુ હઝરત આમરની હતી, પણ રાજ્ય કારોબાર અલહાદીઝનાં હાથમાં હોવાને લીધે તેણે પોતાને બાદશાહ તથા ઇમામ તરીકે જાહેર કર્યું અને લોકોમાં ખબર ફેલાવી કે હું આમરને કોઈ સંતાન નથી. આ વીગત વધુ ફેલાતાં મઝબુત થવા પામી, તેનું કારણ કે તે માટે કોઈપણ રાજ્ય દરબારીએ કે સત્તાવાળાએ હું તૈયબને રાજ્ય ગાદી અપાવવા કોશીશ કરેલી દેખાતી નથી તેમજ ઊપલી હતી-યાસીક વીગતો પરથી જણાય છે કે હું આમરની વફાત બાદ તેમની બેગમને પેટે પુત્રી અવતરી એટલે રીતસરનો હક અલહાદીઝનો કાયમ થયો. સળખ કે તે કુટુંબી હતો. છેવટે એકવીસ સુધી ઇમામને માનનારાઓનો અકીદો એ છે કે હું તૈયબ “પડદે” થયાં છે અને ફરીથી તેનાં વંશમાંથી જાહેર થશે.

હુંક મુદતમાં છપાઈ બહાર પડશે.

અરબીયા અને ઇમામત.

જેમાં હઝરત અલી (અ.)થી મોલાના શાહ ઇસમાઇલ (અ.) સુધીની વંશાવળી ઉપરાંત ઇસમાઇલી ખોળાઓની ઇબાદતગાહો તથા ઇબાદતો અને ક્રીયાઓ, પવિત્ર કુરાને સરીફને આધારે છે. એમ લખાણથી સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલ છે.

૬૦ મૌલાના શાહ હાદી (અ૦)

પ્રકરણ ૧૯ મું.

◆◆◆◆◆
 ◆ **મૌ** ◆ લાના શાહ નીઝાર (અ૦)ના ફરજંદ મૌલાના શાહ
 ◆ હાદી (અ૦) હી. સં. ૪૬૦ તે ઇ. સ. ૧૦૬૭માં ઇમામ
 ◆◆◆◆◆ થયાં. જેવણ પોતાની માતુશ્રી સાથે મીશરની
 એક શુન્ય જગ્યાના ખંડીએરમાં રહેતા હતા, તેઓને લેવા
 માટે હસન ખીન સખખાહે જે ઇરાનમાં આવેલો આલમોત યાને
 અલખુર્જ નામે ઓળખાતો પહાડ સર કર્યો હતો, અને ત્યાં ઇમામ
 શાહ હાદી (અ૦)ની ગાદી સ્થાપી હતી, ત્યાંથી જે ફીદાઈ નામે
 એક શાહજાદા અસદ તથા ખીજા અબદુલ્લા ખીન ઇસમાઈલને
 રવાના કરવામાં આવ્યું, તેઓને હસન ખીન સખખાહ તરફથી લલા-
 મણુ કરવામાં આવી કે તમારા જીવને જોખમે ઇમામને તેડીને
 આવજો નહીં તો તમારું મોઢું દેખાડશો નહીં, એ સુરા સરદારનાં
 વચનો સાંભળી તે ખંને ફીદાઈઓ આલમોતને તજીને બહાર પડ્યાં
 તેઓ દીન બદીન મઝલ કાપતા મીશર આવી પહોંચ્યા અને

ઇમામની શોધખોળ કરતાં પત્તો લાગ્યો કે શહેરથી છેટે એક
 ખંડીએરમાં તેવણની માતુશ્રી સાથે પુરવામાં આવ્યા છે, જેને
 ચારે તરફ સુપેહસાલાર અમીરઝયુસને સખતમાં સખત પહારો
 છે, છતાં તે વીર નર જરાપણ અચકાયા નહીં અને પોતાની ધારેલી
 મકસદ તરફ આગળ વધ્યાં. છેવટે પત્તો મળતાં જ્યાં ઇમામ
 તથા તેવણની માતુશ્રી પુરેલાં હતાં ત્યાં જઈ પહોંચ્યા—એ મધ્ય
 રાત્રીના સમય હોવાથી પહારેગીરો ગફલતીમાં પડ્યા હતાં. તે
 તકનો લાલ લઈ ખંને ફીદાઈઓ તે ખંડીએરમાં ઉતરી ઇમામ શાહ
 હાદી (અ૦)ની મુલાકાત લેતાં દશતબોશી કરીને જે હસન
 ખીન સખ્યાહે વ્યવસ્થા કરી રાખેલ હતી તેનું મુખ્તેસર
 વીવેચન કરીને હસન ખીન સખ્યાહનાં હાથ દશતકનો
 લખેલો રૂકો ઇમામની હજુરમાં મુક્યો. તે રૂકો વાંચી
 ઇમામ પોતાની માતુશ્રી સાથે આલમોત જવા માટે બહાર
 પડ્યા અને મઝલ દર મઝલ આગળ વધવા લાગ્યાં તે ખબર
 જ્યારે સુપેહસાલાર અમીર ઝયુસને ફરી વળી કે તેણે
 ઇમામને પકડી મંગાવવા પછવટે સ્વારો દોડાવ્યા. પણ જેની
 તરફમાં કુદરત કામ કરતી હોય તેને દુશ્મનો કાંઈ કરી શકતા
 નથી, એવી રીતે ટુંક મુદતમાં મોલાના શાહ હાદી (અ૦)
 આલમોત જઈ પહોંચ્યા જ્યાં હસન ખીન સખ્યાહ સાથે
 તમામ આલમોતની પ્રજા ઇમામને સામે લેવા આવી અને
 તેવણને ઘણાજ અદબ તથા માન સાથે શહેરમાં લઈ ગયા. ત્યાં
 શહેરની વચ્ચેવચ્ચ એક લગ્ન મહેલ ઇમામ માટે ઉભો
 કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં તખ્ત રાખવામાં આવેલ હતો, તે

પર રૌનક અફરોઝ થઈ ફરીથી બાદશાહ થવા પામ્યાં. અને સાથે
 ઇમામતથી પણ રોશન થવા લાગ્યાં, તેથી તમામ રૂદબાર
 પ્રગણાનાં લોકો શાહ હાદી (અ. ૦)ની “ઐયઅત” કરીને
 ઇમાનદાર બની દીને ઇસલામ અને મઝહબે ઇસમાઇલીની
 પાક નીચતે પચરવી કરવા લાગ્યાં એવળુ ઇમામ હી. સં. ૫૩૦
 તે ઇ. સ. ૧૧૩૫ અને સંવત ૧૧૯૧માં બક્ષાત પામ્યા.

એક ચેલેંઝ.

પવિત્ર કુરાને સરીફમાંથી આગાહી તરીકે ઇમામે ગાયબ
 થવું અથવા પડદે રહેવું એમ સાબીત કરી આપનારને રૂ. ૧૦૦૦)
 એક હજાર ઇનામ આપવામાં આવશે તેની મુદત માસ સપ્ટેમ્બર
 ઇ. સ. ૧૯૧૮ ની આખરી તારીખ સુધીની છે.

લી. મીરજામામદ જીવરાજ

ઓ. સેક્રેટરી,

ઇસમાઇલી સાહિત્ય કોમેટીક મંડળ,

પાલખી મોહલ્લો-મુંબઈ.

ઉપસંહાર.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

આ પુસ્તક પુરેપુરું વાંચી જવાથી સમજાય છે કે ઇમામત એ ખુદાઈ નુર છે, તેથી કોઈપણ શત્રુનું ધરાનનાર કાફર એ નુરને કદીપણ મટાડી શકતો નથી, બલકે એ નુરનો તો ઝળકાટ પર ઝળકાટ છે. અને તે પોતાની ધારેલી ધારણા સુધી સમ્પૂર્ણ રહેશે. સખબ કે જ્યારે અબુલ અબાસ જેને અબાસીઓ તરીકે ઓળખાવવામાં આવેલ છે, તે અબુબ અબાસ ઝઝીરાથી જ્યારે દમીશ્કમાં રાજ કરતાં ઉમૈયાઇનાં વંશજોપર ચડી આવેલ અને ઉમૈયાઓની હાર થતાં અબાસીઓના હાથમાં ઉમૈયા ખાનદાનના સીતેર ગૃહસ્થો પકડાઈ ગયા. નેવણને દમીશ્કમાં લઈ જઈને શંગશાર કરી મારી નાખવામાં આવ્યું અને મજકુર લાશોપર અબાસીઓએ ખાણો લીધેલ તે ઉપરથી એ સવાલ ઉભો થાય છે કે એક રાજ્ય કરતાં કોમપર અબાસીઓ ફાવીને તેઓને કેવી ફેઝે પોંચાડયો. ત્યારે તે ઝમાનામાં ઇમામ ખીલકુલ ગરીબીમાં એક સાધારણ મદીનાની પ્રજા તરીકે રહેઠાણ કરી રહેલા હતા, અને તેના તરફ અબાસીઓ તથા ઉમૈયાઓની પુરતી કડવી નજર હતી છતાં કાંઈ કરી શક્યા નહી, બલકે જેમ જેમ ઝમાનો આવતો ગયો તેમ તેમ ઇમામોએ ફકીરી એખતીયાર કરી ગરી-

ખીમાં રહ્યા છતાં એક પણ વખત ઊંઘ્યાઓ તથા અખાસીઓનું વડપણ ન સ્વીકારતાં તટસ્થ રહ્યા, ત્યારે ખીજાઓ સંજોગો વચ્ચે એ બંને ખીલાફતોએ ઇમામને ગરદન જુકાવીને વડપણ કબુલ કર્યું. બસ ઇમામી નુરની એ ખુદાઈ છે કે કોઈનાં તાબેદાર ન થતાં સરકશોનાં ગરદન જુકાવી પોતાની પવિત્ર લાઈટ સંસારપર નાખી ને લોકોને પોતા તરફ રજુ કરાવે, તે સમજનાર લોકો શોધી લે છે, કે જેને ઇમામનાં દીદારની ઇતિએ હશે.

અજબ જેવું નથી કે પયગમ્બરના ઘરનાં દુશ્મન થયા છે. ત્યારે હિન્દુમાંથી મુસલમાન બનેલા ઇમામ વિરુદ્ધ જાય એ કાંઈ પણ તાબુબ લરેલું કહેવાશે નહી, કારણ અખાસીઓ તથા ઊંઘ્યાઓ હઝરત મોહમદ મુસ્તફા (સ૦)નાં વડવાઓમાંથી ઉતરી આવેલાં હતાં, એટલે હઝરત અલી (અ૦)નાં ભાઈયાતોમાં ગણાતા હતા, છતાં, હમેશાં ઇમામતથી ખીલાફ નજરે પડ્યાં છે. ત્યારે તે પરથી સમજવાનું એટલું જ રહ્યું કે પછી લલે ઇમામનાં ખાનદાનથી હોએ કે ઇમામ તરફથી નીકળેલા દાઈનાં હાંથે. મઝહબ સ્વીકાર્યું હોય. પણ જેના દીલમાં ઇમાન હશે તથા મઝહબની ખુબીઓ સમજવાની શક્તિ ધરાવતો હશે તેમજ મુલ્લા, મોલવી, કે પંડિતો નાખદા થઈ નહી રહ્યાં હશે, તે હરગીજ ઇમામ સાથે છેવટનાં દમ સુધી વફાદર રહીને છેવટે ઇમામની આશીશો મેળવી આ મુડદાલ દુનીયાને મુકી રાહે બકા તરફ કુચ કરી જસે, ધન્ય છે એવા ધર્મીને. ખીજુ બેવકુફો એમ પણ એતરાજ કરતા નજરે પડે છે કે ઇમામનાં ખાલીમ બનીને ગરીબ સ્થિતિ કેમ ભોગવે છે, તેમજ ઇમામથી ખીલાફ ચાલનાર માલદાર કેમ દેખાય છે, તે હૈયાકુટાઓ

માટે એટલો જવાબ બસ થશે કે માહુઝરીન તથા અનસારીન એ બંને કોમોની સ્થિતિ ગરીબ હતી, છતાં ઇસલામપર ફીદા થનારા અલ્લાહ તઆલાના હોસ્ત હતા. ત્યારે કુરેશીઓ ઘણા માલદાર હતાં તે ઇમામ વિરુદ્ધ વર્તતા હતા, તેથી સીદ્દ થાય છે કે એ બુની રૂઢી છે તેથી સવાલ સમાધ જતાં આએ ચોપડીમાં ઇમામનાં મુરીદોની હમેશાં હાલત કેટલીક સંજોગ વચ્ચે ફેંટીરાના રહી છે, ત્યારે કોઈકે વળતે શાહુના પણ બની રહેલ છે, એ સઘળા ઇમામનાં મોઝીઝા છે. પણ સાથે વીચારવાનું છે કે ઇમામ સામે થનારા સરકશોનાં કેવી રીતે સર ટુટ્યા છે અને અંતે ઇઝત આબરૂનાં ચુરેચુરે થતાં લાનતો વ મલામતોનાં ધીયામત સુધીના માલ્લેકો બની રહ્યા છે ખુદા બચાવે તેવા ખારજોએથી અને રાખે પોતાની અમાનમાં. આમીન ? આગળ લખતાં જણાવવાની જરૂર છે કે હાલના જે ઇમામે ઝમાન છે તેના મુરીદોની સંખ્યા ઓછી છે ત્યારે દુનીયાની વસ્તિ બહોળી છે તેના માટે જવાબમાં કે જે વળતે હઝરત ઇમામ હુસેન (અઃ) કરબલામાં લડાઈના મેદાનમાં પડ્યા ત્યારે તેવણનાં બની રહેલાઓમાં ફક્ત (૭૨) બહિતેર જણા રહેવા પામ્યાં હતાં. તેવી રીતે ઇમામની સનાખ મેળવનારાઓની સંખ્યા હમેશાં થોડી રહે છે, ત્યારે તે પાકળતની સામે પડનારાઓની સંખ્યા વધારે હોવાથી ઇમામ જહુર પકડે છે, અને પોતાની કામીલા હીકમતથી વધારે સંખ્યાઓને પોતાના કરીને દુશ્મનોને હલાક કરે છે, જે આ કાતમાઈ ખીલાફતથી પુરેપુરે ધડો મળીશ કે છે તેથી સમજાઈ શકાય છે કે ઇમામી કુબ્વત ધારે તે કરી શકે છે પણ ઇનસાનને એખારત પકડવા માટે પોતાના જીસમપર ધુપ ધાવે

જેવો વખત લાવીને દુનીયામાં વસ્તા ઇનસાનોને સખક સીખવે છે કે ઇનસાનો ગરીબીમાં સખર એખત્યાર કરે ત્યારે તવંગરીમાં ફુલાઈ ન જતાં નરમી પકડે.

ફાતમાઈ ખીલાફત માટે જે જે વીગતો આ પુસ્તકમાં છે, તેને સોનેરી અક્ષરે છપાવીને સખક લેવા જેવી છે. સખખ તે વાંચતાં એક એવો ઇમામીઓ સામે આવીને ચીતાર ઉભો થાય છે, કે અવશ્ય તે મોમનનું દીલ ખુલ્લી જઈ હમેશાં ઇમામની તાબેદારીમાં ઇન્ટેજર રહે, તેથી હાલનાં ઇમામે ઝમાનનો સાચો મુરીદ નમુનેદાર ખની રહે. ત્યારે વિરોદ્ધીઓ તરફથી વીગતો જુદી જુદી વાંચવા મળે છે જો કે તે લેખકો યુરોપ તરફના હોય છે. તેના માટે જણાવવાનું એટલું જ બસ થશે કે તે યુરોપીયનોએ જે પોતાનાં લખેલા પુસ્તકોમાં વીગતો લીધેલ છે તે કોઈ વિરોદ્ધીનાં ભોગ થઈ પડેલા સમજાય છે, કારણ કે તે વિરોદ્ધ લખનારાઓ કોઈ જાતની જરૂરદાર દલીલ રાખતા નથી, અને છેવટે જોઈએ તેટલો વિરોદ્ધ લખ્યા છતાં અંતે એમ તો કહી ગયા છે કે ફાતમાઈઓ અથવા ફીદાઈઓએ જે કાંઈ કર્યું હતું, તેમાં પોતાનો અંગત સ્વાર્થ સમાએલું નહોતું ક્ષત પોતાના મઝહબનાં રક્ષણાર્થે અથવા ઇમામના દુશ્મનો સામે પડીને કર્યું હતું. એકંદરે તે જોતાં તેઓમાં વફાદારી અને લલમનસાઈ જોવામાં આવી હતી, અને દરેક રાજ્ય કારોબારમાં અથવા મઝહબી બંધારણ સામે એનારકીસ્ટો કે કાફેરો વિરોદ્ધ જતાં આવ્યા છે, તેને દબાવવા માટે રાજ્યસત્તા કે ધર્મના ગ્રોહાઓ ઉઠાપણથી સામે થયા છે, ત્યારે તે એનારકીસ્ટોની પારટીવાળાં કે કાફેરોના સંગાતી અધર્મીઓ પાસેથી ખબર લેનારા

વિરૂદ્ધ કોલાહળ કરીને કઢંગા ચીતાર પોતાની એમ છુપાવવાને દુનીયા સામે રજુ કરે છે, જેમ કહેવત છે કે “શાધ કરતાં ચોર ઉતાવળો” એ સર્વે સંજ્ઞોને ધ્યાનમાં લેતાં એટલુંજ કહેવાને બસ થશે કે ઉપકાર છે તે વિરૂદ્ધ લખનારાઓનો કે જેના પરિણામે સત્ય બહાર લાવવા માટે બંધવોને સુઝ પડીને પરિણામે પુરાણી વીગતો જનસમાજ સામે તાણ થઈને ઉભી રહી. તે માટે માફ કરેલું એટલુંજ છે કે શાખાસ છે દીનના દુશ્મનો તમારી આકેબત બગાડવાને વળી પણ વધારેને વધારે બહાર પડો અને તે તમારા માટીના ઢેકાના સવાલમાં પથ્થરનો જવાબ લ્યો, અને ક્રીયામત સુધી તેને રૂઝવવા માટે મલમપટો કર્યાં કરજો પણ યાદ રાખજો એ ઝખમ ઝેરીલો છે કદીપણ રૂઝાશે નહીં બલકે દીન પર દીન વધારે સડતો જશે. અને ક્રીયામતનાં દીવસે કે જે દીવસ પચાસ હજાર વર્ષનો થશે ત્યારે કુ કુ કરતી ફરશો પણ યાદ રાખજો એ ગંધવાળાનાં સખમે કોઈ પાસે ઉભો રહેવા નહીં દેતા સીધોને સીધો જોખમમાં નાખી દેશે, તે દુઃખની અએ વિરોદ્ધીઓ તમારા પ્રત્યે દયા આવે છે. માટે કહી કહીને કહું છું કે સંભાલો અને સત્યને શરણુ જાઓ જેથી કીધેલા કાળા કર્તુકોની બનવા જોગ છે માફી મેળવી આવતી ઇજાથી બચવા પામો.

ઇમામના ગુલામોએ દુન્યાની સપાટી પર શું શું કરી બતાવ્યું છે તે જોતા કહો ઇમામ કેટલું કરી શકે છે, પણ ખુદાઈ નુર હમેશાં હયાળુ છે નહીં તો જુઓ અણુ અણુદુદ્ધાએ મગરીબ આફ્રીકા હાથ કર્યું એ ઇમામની દુવાથી, ખીજે ગુલામ ઝૌહરે મીશર ફતોહ કર્યો એ ઇમામના પ્રતાપ હતા, ત્યારે હુશન ખીન સખ્યાહે આલમોતનો

પહાડ વસાવ્યો એ દુવા પણ ઇમામની હતી, ત્યારે ઇમામનાં મુરીદો મગરૂર થવાનું છે જ્યારે તેને સામે પડનારાને ખ્યાલ કરવું એટલું બસ થશે કે ઇમામનો મુરીદ એક સાધારણ હોય તો સાધારણ ન સમજતાં તેની સાથે લલમનસાઈથી ચાલે જો પોતાને સલામતી અંદર રાખવા આહતો હોય, તો ? પણ એ તો નક્કી છે કે છેવટે ઇમામનાં મુરીદો ઇમામથી દુશ્મનાવટ રાખનારને જવા દેશે નહીં, પણ સાથે શરત એ છે કે ઝમાનાની રાહ જોઈ રહ્યા છે, ત્યારે ઝમાનો કામ કરતો આગળ વધે છે. અને પરિણામે ઇમામ માટેની સરવે આગાહીઓ આવી કબી રહેશે ત્યારે સર્વે પુરેપુરું થઈ જતાં પાપીઓમાં ત્રાસ વર્તાશે ત્યારે સાંભળવું નકામું થઈ પડશે, માટે ખોપરીમાં લેજો રાખનારાઓ હજી પણ લેજોને તકલીફ આપો તો સઘળું સમજવું સહેલ થઈ પડશે. ને તે થોડા વખતની સમજ હુમેશ માટેની રાહત બની રહેશે.

છેવટે મારે જાણાવવાનું એ છે કે આગળે વીગતો જે મારા તરફથી રજૂ થઈ છે તે હું એ ઇસ્મ હું એટલે જરૂર વધારે વીગતો ઉપયોગી રહી જવા પામી હશે તેથી જો કોઈ મીશનરી વધારે શોધખોળ કરીને લખાણથી વીગતો બહાર લાવશે તો તે ઇચ્છવા જોગ થતાં, વળી ઇમામોની અને ઇસમાઈલી નીઝારીઓની વધારે લાઈટ પડતા નેકનીયત રાખનારાઓનું વધારે આકર્ષણ થતાં ઘણાઓના જીવનો ઓહાર થતાં મુક્ત મેળવશે તેનો ખદ્દો ઇમામે ઝમાન જરૂર આપશે. આમીન.

લી૦ એ. જે. ચુનારા.

વહોરાની ઉત્પત્તિ તથા માન્યતાનાં લેખક, ખાદીમે કોમને એક એલતેમાસ.

પ્રજા મિત્ર અને પારસીનાં નવરોજનો અંક જે તા. ૨૧ મી
માર્ચ ૧૯૧૮ માં પ્રગટ થયેલ છે, તેનાં પાને ૧૯૮ માં “વહોરા
કોમની ઉત્પત્તિ તથા માન્યતા” એ હેડીંગ નીચે લેખ આપનાર
ખાદીમે કોમ નાં તખલ્લુસ આપનારે જે ઇસમાઇલી ખોજાઓ
તથા ખીજાઓ નામદાર આગાખાન સર સુલતાન મોહમદ શાહને
ઇમામ તરીકે માનનારાઓની લાગણી દુઃખાવી છે કે જેનાં પરિણામે
આએ ફાતમાઇ ખીલાફત નામનું પુસ્તક બહાર પાડીને સત્ય શું
છે તે જનસમાજને જણાવવા માટે ખાસ ખાદીમે કોમના લખાણ
પરભારા આપીને લખવામાં આવેલ છે. કારણ ખાદીમે કોમનાં
તખલ્લુસ ધરાવનારે આગળ પાછળ કાંઈપણ વિચાર કર્યો લાગતો

નથી, તેમજ એક વહોરા કોમની ઉત્પત્તિના લખાણમાં કોઈ પણ જાતનાં કારણ વગર ઇસમાઇલી ખોજાઓને સંડોવીને એક જાતનો ફીતનો ખરપા કરવા સરખું દુક બુદ્ધિ ભરેલું પગલું ભર્યું છે. તે અમો બતાવતા કહીશું કે મૈલાના શાહ નીઝાર (અ)ને એવણનાં પિતાએ પોતાની હયાતીમાં નશ કરીને જાહેર કર્યું. એવી વીગતો અંગ્રેજી, અરબી, ફારસી, ઉર્દુ તથા ગુજરાતી તવારીખોમાં નજરે પડે છે. ત્યારે તે વિરૂદ્ધ ખાદીમે કોમની કલ્પના અથવા અમુક માણસોની માન્યતા જે નાપાયદાર લાગે છે. તે મનાવવા નીકળવું એ કદી પણ મનાવી શકશો નહીં; પણ સામે તમારી ભૂલ તે તમારા ખોટાણા સાથે તમારી સામે ઉભી રહેશે-સખબ હઝરત મુસ્તેઅલીએ સુપહેસાદાર અમીરઅયુશનાં બળ વડે ઇમામ શાહ નીઝાર (અ) પર જીલમ કર્યો. જેવી રીતે હઝરત મુસા કાઝીમે મૈલાનાં શાહ ઇસમાઇલ (અ) પર જીલમ કર્યો હતો. તે હઝરત મુસાકાઝીમની વંશાવળી પાછળ પાંચ સુધીની ચાલતા સમાપ્ત થઈ. તેવીજ રીતે હઝરત મુસતેઅલીની આલાદની ફક્ત એક પહેડી પછી હઝરત આમરથી અંત આવ્યો. એ સમજ સાચા ઇમામ ન હોવાને સુચવે છે.

આગળ ચાલતાં જણાવીશું કે મી. ખાદીમે કોમ જુઓ તપાસો. તે જાહેર ઇતીહાસોમાં જણાશે કે હઝરત આમરને ફરજંદ ન હોવાથી તેવણના કાકાનો દીકરો હાફીઝ ગાદીએ આવ્યો; ત્યારે હઝરત આમરનાં બેગમ હામીલા હોવાથી પુત્રી અવતરી એટલે હઝરત મુસ્તેઅલીનો સીલસીલો બંધ થયો, ત્યારે કેટલાક ફક્ત તમારા જેવા કહેશે કે હઝરત આમરને ફરજંદ હતા એ અન્યો.

સ્વીકારે એ બનવા જોગ નથી, કારણ કે જો ફરજ હોતે તો જરૂર જેમ હસન ખીન સખ્યાહ હોત તો મુસ્તેઅલીથી વિરૂદ્ધ પડીને શોર ઉઠાવે, તેવી રીતે તમારા લખવા મુજબ જો હોત તો આમરને તૈયમ હતા, તો તે માટે જરૂર શોર ઉઠતે તે વીષે કોઈપણ તવારીખી પાનાઓ પર લખેલું જોવામાં આવતું નથી તેથી સીદ્ધ થાય છે કે એ પાછળથી વીગતો જોડી કાઢવામાં આવેલી છે.

ખીજી લાઇ ખાદીમે કોમને એ પુછીશ કે ઇમામ પડે થયા, તેનો તમારા પાસે આધાર કયો છે અથવા કયા ખુદાઈ ફરમાનને આધારે કહો છો, ખુદા તો ઇમામ માટે ઇમામે મુખીન ફરમાવે છે એટલે ઇમામ જાહેરતેને વિરૂદ્ધ જઈને ઇમાનદારોમાં ખપવા નીકળ્યાં છો તે કદી પણ ઇસલામ આલમ પવિત્ર કુરાને સરીફ ખીલાફ તમારી પડદાની વિગત માન્ય રાખશે નહીં, અને તેના માટે પરવર-હીગાર ફરમાવે છે કે

તું કદી ખુદાની સુન્નતમાં કંઈ અદલખદલ જોઈશ નહીં.

જુઓ (કુરાને સરીફ પ્રકરણ ૩૫ આયત ૪૨) ઉપલો ખુદાઈ ફરમાન શું સુચવે છે તે તપાસીને ખુદાઈ કાયદો તપાસો તો જણાશે કે જેવી રીતે તમે એકવીસ ઇમામ ગણો છો, તેમ ઓગણીસ ઇમામો સુધી તો અમારી સાથે છો, તે વખતમાં મોમીનો ઇમામના હીદારથી મુશરફ થતા હતા, તેમજ ઇમામ પાસેથી હીદાયત મેળવી આકેબત મુખારતા હતા, ત્યારે હાલ ખુદાઈ સુન્નત વિરૂદ્ધ ઇમામ પડે થયા એમ કહેવા પડેલે જરા આંચકો ખાઓ અને ખુદાઈ ફરમાન ખીલાફ જવાથી ખાજ આવો તો ખુદા એ પોતાના નુર વળે

તમોને ખરું શું છે તે સુજાડશે બાકી હઠ ધર્મી થઈને જોઈએ તેમ કહો તે માટે તમે જોખમદાર છો.

ભાઈ બાદીમે કોમ મજકુર લખાણમાં તમે સાહેબ ઇલમીય-તના અલિમાનમાં આવીને લખો છો કે:--

“ઇસમાઇલી ખોળાઓ અને વહોરા કોમની મઝહબી માન્યતામાં ઘણો મોટો તફાવત છે વહોરા કોમ કલામે સરીફને તેમજ હદીશને માને છે નમાઝ, રોઝા, હજ, વીગેરે ખીલ ઇસમાઇલીઓ કરતાં પણ કાંઈક વધુ બાવથી અદા કરે છે વહોરા કોમ પાસે ધર્મને લગતું તેમજ ખીજું સાહિત્ય ઘણું વિશાળ છે.

એના જવાબમાં વધારે નુકતેચીની ન કરતાં એટલું જ કહીશું કે ભાઈ, બાદીમે કોમ તમારો દાવો એ છે કે અમે આલીમ છીએ. અમેએ ઇલમ ઘણો હાંશીલ કર્યો છે. તેના માટે અમે કહીશું કે એવા ગમનથી તમેએ વકતનાં ઇમામને હાથમાંથી ખોઈ ને ઇમામ વગરનાં થઈને બેઠા. ત્યારે શું ઇલમ સીખીને તેમાંથી એ મેળવ્યું કે જે ખુદાઈ ફરમાનને ખીલાફ હોઈ હદીશે નખવી પર મસ્તકીમ પણ ન હોતા ડગમગપણમાં દેખાતા હો સું એ મુનાશીબ છે, નહીં? હદીશે નખવી નીચે જણાવેલી જોતા જો તમોને ઇનસાફ પસંદ હશે તો જરૂર કહી ઉઠશે કે અમે ઇલમની તકબુરીથી ભુલમાં છીએ, અને તે ભુલ સુધારીને જાહેદીયતના મોતથી બચવા માટે ઉતાવળે ઇમામની શોધખોળ કરી ઇમામે ઝમાનનાં ગુલામ બની રહેશો.

હદીશ.

લવ ખલતલ અરઝા મીન ઇમામુઝ ઝમાન લા માતત બે અહુલેહા વ મન માતા વલમ યારફા ઇમામુઝ ઝમાનેહી માતા સાંઅતન ક મયતીલ જાહુદીયતા અલ જાહુલું ફીન નાર.

ભાવાર્થ.

એક પણ પણ ઇમામ વગર જમીન ખાલી નથી અગર જો હોય તો બધા માણસો મરી જાય, અને જે કોઈ મરી ગયો અને પોતાના જમાનાનાં ઇમામને નહીં ઓળખ્યો. તે જાહેલ થઈ મરી ગયો અને તે જાહેલ દોષખમાં જશે.

ત્યારે ભાઈ સાહેબ ખાલીમ કોમ તમો દીલને ઠેકાણે લગાડીને બતાવો કે ઇલમ શીખીને તમોએ જાણ્યું શું કે ઇમામ પડે થયાં જે ઇમામની શાનને ખીલાઈ છે. અથવા ઇમામ છુપાએલા છે, જેને અદલાહતઆલા પોતાના કલામે પાકમાં ઇમામે મુખીન કહે છે. તેપરથી અદલાહના ફરમાન વિરુદ્ધ જતાં નજરે પડે છે, ત્યારે ઇમામ ગેરહાજર છે; એમ સમજવું તે ઉપલી રસુલીલાહની હદીશથી જુદું છે, છતાં જો તમો હકીમી બનીને ઉપલો લખાણ પાછો નહીં ખેંચી લેવા આહતા હો તો બતાવો કયા અદલાહનાં કલામોથી અથવા રસુલીલાહનાં ફરમાનોથી ઇમામ પડે થયા એવું સાબીત કરી શકો છો, અને તે માટે અમો ખાત્રીથી કહી શકીએ છીએ કે રસુલીલાહ તથા પાક અદલાહના ફરમાનો તો હમેશાં ઇમામની મોજુદગી બતાવે છે, ત્યારે તમો આત્રીમ હોઈને કારણ શું છે કે તે પાક નીયાઝના ફરમાન વિરુદ્ધ કોઈએ જોડી કહાડેલી ખીનાને બહાર લાવનારાઓના બંદા બની બેઠા છો, અને જ્યારે તમો ઇસલામ છો તો તમારી ફરજ એ હતી કે અદલાહતઆલાના ફરમાનને માનીને રસુલે કરીમની વર્ણવેલી વીગતોપર મજબુત રહેવું, નહીં કે ગાદરીઆ પ્રવાહ પ્રમાણે વર્તવું કે જેમ એક મેંઠો આલે કે તે તરફ

રૂખ કરીને ઘસડાયા કરવું, એમ વર્તવું એ ઇલ્મને એળ લગાડનારું છે. માટે ભાઈ ખાદીમે કોમ હવે સત્વર થાયો અને અલ્લાહ-તઆલા તથા રસુલ કરીમનાં ફરમાન સરોચશ્મ માથે ઉપાડીને ઇમામે વખતની શોધખોળ કરવા મંડી પડો. તો તમારાપર ખુદાઈ નુરની રહેમત થતા તે પોતે રસ્તો સુઝાડશે, તેને પરિણામે તમે ઇમામનાં દીદારથી મુશરફ થતા ઇમામની ઐયઅતમાં આવવાના હકદાર બનશો, અને કલ્લામે રખાની તથા હુદીશે નખવીથી ખીલાફ ચાલતાં બચી હમેશ માટેનો આરામ મેળવશો.

ખ્યારા ખીરાદર ખાદીમે કોમ વળી તમે આગળ ઉમેરતાં જણાવો છો કે,

ખોળ ઈસમાઈલીઓની માન્યતા જુદીજ રીતની હોવાથી તેઓમાં ન તો એવું સાહીત્ય જોવામાં આવે છે ન તો તેઓ સાહીત્યનો અભ્યાસ કરવો ધર્મની નજરે જરૂરી સમજે છે.

ઉપલા લખાણનાં જવાબમાં એટલું જણાવવાનું બશ થઈ પડશે, કે પોતાની માને કોઈ ડાકણ કહેતો નથી. પણ હું એટલું તો છાતી ઠોકીને કહીશ કે જે ઇલ્મ મનતક કહેવાય છે કે જેના વડે ખુદાઈ દીદાર નશીબ થાય છે, તેનો તમામ ખજાનો ઇસમાઈલી ખોળઓનાં હીસ્સામાં આવેલો છે. પણ તે મહાન ચીજ હોવાથી મખફી રાખવામાં આવેલ છે. છતાં તે રમઝની ખાહેશ રાખનારાઓને બક્ષવામાં આવે છે. ત્યારે પખલીક દીનનાં એહકામે માટે તમે ખોળઓ પર ટીકા કરો. એ બનવા ભગ છે. કારણ કે ખોળઓ પોંસે ઇલ્મનો મગઝ છે, તેથી ખોળઓ શાન્ત ભાવનાથી ઇલ્મ પર

અમલ કરીને, ગડબડ કરતા નજરે પડતા નથી. ત્યારે ઝમાનો ગડબડીઆ અને ખડખડીઆનો છે, નહીં તો તમોએ જે ઇશારો કલામે શરીર, રોઝા, નમાઝ તથા હઝ માટે કરેલ છે, તે તમારી ગલત ફહામી તથા મોડી તોડીને લખવાની ઉતાવળ ભરેલી રૂઢી એખતી-યાર કરીને તમો પોતાને ખરાબ લગાડવા જેવા જુકાઈ ભરેલા પગલા ભર્યા છે, તે અમારા આ લખાણપરથી સિદ્ધ વર્ધ શકશે ઉપરાંત જ્યારે ઇલ્મનો સાહેબ અમારી પાસે મોજુદ છે, ત્યારે શોધ-ખોળ કરીને શોરો ગુલ ફેલાવવાની અમોને કાંઈ જરૂર નથી. છતાં જ્યારે તમોએ ઇસમાઈલી ખોજ્યો માટે કોઈક મૂર્ખા પાસેથી વીગતો મેળવીને ખોટું સાચું ચીતરી દીધું છે. ત્યારેજ અમો સાચા છીએ તે સાબીત કરવા દુઃખી દીલે કલમ ધરી, તેના માટે ક્ષમા ચાહીએ છીએ, અને કહીશું કે ઇમામ માટેની વીગતો મેળવોને કીનારે નહીં બેસી રહેતાં વહેદતના દરીઆમાં ડુબકી મારો તો મોતી હાથ લાગી જશે.

કદાચ જોઈએ તેટલાં ઇલ્મ ભણેલાં કે આલીમ હો પણ રસુલીલ્લાહ નો ફરમાન છે કે

હુદીશ.

મન યારફ શરીઅતો વલ હુકીકત ખીલા ઇમામ ફકદે કફર.

યાને

ઇમામ વગર શરીઅત તથા હુકીકતને જાણનાર ખરેખર ગુમરાહ થાય છે.

ત્યારે ઇમામની મુલાકાત વગર આલીમ પણા ગુમરાહીમાં પણ ગણાય, કારણ કે ધર્મના ખાસ તત્વો ફીલાસોફી ઇમામની ગેરહાજરીમાં ખીલકુલ હાશલ થઈ શકતી નથી અથવા ઇમામ સિવાય ખીજની ગુઝાસ નથી કે મારેફત સમજાવી શકે, ત્યારે પરવર દીગાર પોતાના પાક કલ્લામે સરીફમાં ફરમાવે છે કે,

આયત.

યવમા નદઉ કુલ્લે ઉનાસીન બે ઇમામે હીમ

મતલબ.

કીયામતના દહાડે બંધા લોકો પોતાના ઇમામની હાજરી હેઠળ ઉભા રહેશે.

ત્યારે વહાલા ખીરાદર આદીમે કોમ બતાવો કે તમોએ કયા ઇમામને જોયલ છે, કે તેને ઓળખીને તેના દામનગીર બની રહેશે. ભાઈ સાહેબ ઇલ્મ તો એમ સમજાવે છે કે ઇમામને ઓળખો એટલે તમામ રમઝ મેળવી શકશો, બાકી હઝ, નમાઝ, રોઝા, એ કાંઈ ઇલ્મ નથી એ તો એક દીનના અહેકામો છે, બાકી જાણવાનો તથા જણાવવાનો તો ઇમામને છે કે જેની સહાયતાથી કીયામતને દીવસે છોટકો થતાં બહેસ્તનાં વારસ તરીકે ઓળખાવવાનો બની શકશે.

નહી તો યાદ રાખજે જેમ પરવર દીગારે ફરમાવ્યું છે કે,

આયત.

મન કાના ફી હાઝેહી આમા ફહુવા ફીલ આખેરા આમાવ અજઝલો સખીલા.

મતલબ.

જે કોઈ આગે દુનીયામાં આંધળો છે. તે પેલી દુનીયામાં આંધળો રહેશે.

માટે ઇલ્મનો મગજ હાશીલ કરીને ઇમામે ઝમાનને મેળવવા માટેની ખીનાઈ મુરશીદ કામીલને હાથે હાસલ કરો, અને અદ્વાહના પાક કલામોને જે ઇલઝામ લગાડવામાં આવેલ છે તેથી બચીને નેક બખતોમાં સામેલ થાઓ કારણ હુદીશમાં છે કે,

હુદીશ.

વ અલયકુમ જે મારફતે ઇમામે ઝમાને કુમ ફસહ્યદ મન અરફા ઇમામે વકતેહી વ ચખાયા અહુ વ રકમાહુ અલા નફસેહી વ માલેહી વ અવલાદેહ

મતલબ.

અને તમારી ફરજ છે કે તમે તમારા જમાનાનાં ઇમામને ઓળખો કારણ કે નેક બખત તે શખ્સ છે કે જે પોતાના ઝમાનાના ઇમામને ઓળખે અને તેની ઐયત કરે અને પોતાના માલનો જાનનો તથા અવલાદનો તેને માલીક સમજે.

એટલી વીગતો જણાવવા પછી 'ખુલ્લેખુલ્લુ' સમજાઈ શકે છે કે ઇમામ પડે છે, અથવા ઇમામ ગાયબ છે, એમ માનવું એ ઇસલામની રૂએ ખીલાફ તથા અઘ્લથી બધવદ છે, તેથી આકેલરા ઇશારત બસ અસ્ત યાને અઘ્લમંદને ઇશારો બસ છે એટલું લખીને મારી કલમને રોડી રહેવા પડેલે પરવરદીગાર પાસેથી

ચાચના કરતા ચાહીશ કે અચે પરવર હીગાર અમારા હીની ખીરાદ-
રોને ઇમામે ઝમાનની સનાખ આપ, વળી એ પાક એ નીયાઝ
અમારા ઇસમાઈલી બાઈઓને પવિત્ર ઇમામ વિરુદ્ધ નુકતે ચીની
કરતા બચાવ, જેથી મુરનો ઝરો તેઓનાં અંતઃકરણમાં વહેતા ઇમામે
વક્તના હીદાર નસીબ કરે.

આમીન શુમા આમીન

લા. ખાહીમે ખીરાદરાન એ. જે. ચુનારાનાં સલામ અલયેક.

લાઈબ્રેરીઓમાં રાખવા જોગ પુસ્તકો.

આફતાબે હકીકત ...	...	...	...	૦-૮-૦
આલમોતનો ચોદ્દો ...	...	...	...	૦-૮-૦
આગાખાની ખુદાઈનો ઝળકાટ ...	...	...	...	૧-૦-૦
ખુદલી ચીઠ્ઠીનો લોપાળુ ...	...	...	...	૦-૮-૦
ફાતમાઈ ખીલાફત ...	...	...	...	૦-૮-૦

જોઈએ તો લખો.

ઇસમાઈલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

પાલખી મોહલો મુબઈ ૯.

શતમાર્ગ—ખીલાશત

ઈ. સા. ઉ. મંડળના જથ્થાના ગ્રાહકો થઈ ઉત્તેજન આપનારા
સદ્ગૃહસ્થોના નામની યાદી.

૩૦	શેઠ સફરઅલીભાઈ કરીમ	મુ'બઈ
૨૫	મુખી લાલજીભાઈ દેવરાજ	"
૨૫	શેઠ હાજીમામદ રહીમતુલ્લા જેનુલાખદીન	"
૧૦	" રેમતલાભાઈ રામજી રંગુનવાળા	"
૧૦	" સાલેમામદ પદમશીની કુાં.	"
૫	" આલીજાહ અલીદનાભાઈ અલીમામદ	કરાંચી
૫	" જાફરભાઈ શેરમામદ	મુ'બઈ
૫	" વીધ્યા વીનોદ કલખ	"
૫	" મુરાદઅલીભાઈ ગુલામહુસેન નગીનાવાળા	"
૫	" ઈસમાઈલભાઈ લાલજી ખુટવાલા	"
૫	" મુખી પુંજભાઈ જશરાજ	"

૫	શેઠ વશનજીભાઈ સોમજી	મુંબઈ
૫	„ જાફરભાઈ લધા કલકત્તાવાળા	„
૫	„ કાસમભાઈ હાસમ મેવાવાળા	„
૫	„ રેમતલાભાઈ લાલજી દેવરાજ	„
૫	„ વલીમામદભાઈ લાડક મુખી	„
૫	„ મામદહુસેનભાઈ સુમાર શીવજી	„
૫	„ રેમતલાભાઈ અલીભાઈ વારસ	„
૫	„ નાનજીભાઈ ઝવેર	„
૫	„ જીવરાજભાઈ આશર	„
૫	„ પીરમામદભાઈ હાસમ મુખી	„
૪	„ કરમાલીભાઈ કલ્યાણ	„
૩	„ અલીમામદભાઈ ગુલામહુસેન ચણાકુમરાવાળા	„
૨	„ નુરમામદભાઈ અલીમહુમદ રંગવાળા	„
૨	„ કરીમભાઈ ભીમજી પુંજ	„
૨	„ ગુલામહુસેનભાઈ ખંદાલી સોમજી	„
૨	„ જાફરભાઈ મહેરઅલી	„
૨	„ વીરજીભાઈ વેલમહુમદ	„
૨	„ અબદલાભાઈ મામદ	„
૨	„ નવરોજઅલીભાઈ હીરજી	„
૨	„ જાનમામદભાઈ અલીભાઈ ચામડાવાળા	„
૨	„ મીશનરી હુસેનીભાઈ જંગબારવાળા	„
૧	„ ગુલામહુસેનભાઈ ભાણુજી	„
૧	„ હાજીભાઈ ગુલામહુસેન	„

૧	શેઠ મેહરઅલીભાઈ જમાલ	મુંબઈ
૧	,, હસનઅલીભાઈ પીરભાઈ	,,
૧	,, મામદભાઈ વલી નાજર	,,
૨	,, હુસેનભાઈ દેવજી સુતરવાળા	,,
૧	,, ધરમસીભાઈ પુંગ રછવાળા	,,
૧	,, રજબઅલીભાઈ કાનજી મુખી	,,
૨	,, દાઉદભાઈ કાનજી ચણાકુમરાવાળા	,,
૧	,, અખ્તુલમામદભાઈ અલીરખ્યા હાસમ	,,
૧	,, પીરભાઈ નથુ	,,
૧	,, હખીખભાઈ લધા કામડીયા	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઈ હખીખની કું.	,,
૧	,, હુસેનભાઈ નેણશી પીરભાઈ	,,
૧	,, કાસમભાઈ શીવજી લાલજી	,,
૧	,, કાસમઅલીભાઈ લધા	,,
૧	,, જુમાભાઈ સોમજી	,,
૧	,, ધારસીભાઈ અલુ સાદવાળા	,,
૧	,, ધારસીભાઈ વઘયા	,,
૧	,, જીવરાજભાઈ અલાદીન પાંડિવાળા	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઈ વીરજી સોડાવાળા	,,
૧	,, બાબુલભાઈ જાનમામદ ધીવાળા	,,
૧	,, અલીભાઈ રવજી	,,
૧	,, મેહરઅલીભાઈ લાલજી	,,
૧	,, જુમાભાઈ મામદ દમણીયા	,,

૧	શેઠ સંગજીભાઈ નાનજી	મુંબઈ
૧	„ કરમાલીભાઈ હીરજી	„
૧	„ હાસમભાઈ નથુ ટોપીવાળા	„
૧	„ આમદભાઈ રેમતલા	„
૧	„ રેમતલાભાઈ વાલજી	„
૫	„ ઇસમાઈલભાઈ વીરજી માધાણી	„
૧	„ રાશીદભાઈ દેવજી આડદ	„
૧	„ ખુશાલભાઈ મોતી	„
૧	„ રમજાનઅલીભાઈ કરીમ	„
૧	„ ફાજલભાઈ લધા	„
૧	„ રજખઅલીભાઈ ખીમજી	„
૧	„ ગુલામઅલીભાઈ વરીદ મુખી	„
૨	„ કાદરહુસેનભાઈ મેહરઅલી	„
૧	„ ચતુરભાઈ શરીફ	„
૧	„ કરમાલીભાઈ કચરા	„
૧	„ રજખઅલીભાઈ માણુક જંગખારવાળા	„
૧	„ હસનઅલીભાઈ ખચુ રાજન	„
૧	„ ઇસમાઈલભાઈ મુળજી રાજન	„
૧	„ પ્રેમજીભાઈ ગીગા દેવજી	„
૧	„ ઇબરાહીમભાઈ કાનજી	„
૮	„ સુલતાનભાઈ અબુલહુસેન	કરાંચી
૫	„ મામદભાઈ હાસમ ચાંદુઆણી	„
૫	„ હુસેનભાઈ વારસ મહમદ રેમુ	„

૩	ચેઠ મહેદીભાઈ હસન એન્ડ કું.	કરાંચી
૨	અખ્દરસૂલભાઈ સુલેમાન	”
૨	મીશનરી થાવરભાઈ ગુલામહુસેન	”
૨	સાબાનભાઈ ચોહીબા	”
૧	અબદલાભાઈ લલેદીનાણી ખી. એ.	”
૧	મોતીભાઈ જલા	”
૧	જાફરભાઈ અને કું.	”
૧	બંદાઅલીભાઈ કાસમ	”
૧	જાનમામદભાઈ લાલુજી	”
૧	વેલજીભાઈ ગુલામહુસેન	”
૧	હસનભાઈ મામુ	”
૧	કરીમ વા. ઇબ્રાહીમ	”
૧	વલીભાઈ ફાજલ	”
૧	અલીદીનાભાઈ મુખીમામુ	”
૧	પી. અલોના પ્રધર્સ	”
૧	ફધુભાઈ પીર ખાલકદીના	”
૧	સબજાઅલીભાઈ મુખી રમજાન	”
૧	ગુલામહુસેનભાઈ વર	”
૧	કા. ઉધભાઈ સાલુ	”
૧	માસ્તર મુરાદઅલીભાઈ વલી	”
૧	ફકીરમામદભાઈ વલી	”
૧	હુસેનભાઈ કરીમ	”
૧	મામદભાઈ જાફર કરમાલી	”

૧	શેઠ હુસેનીભાઈ નુમાણી	કરાંચી
૧	„ કાસમભાઈ મુખી મામદઅલી	„
૧	„ મુરાદઅલીભાઈ દાતુ	„
૧	„ આમદભાઈ પીરદીના	„
૧	„ જુમ્માભાઈ શરીફ	„
૧	„ ઈબ્રાહીમભાઈ મામદ	„
૧	„ વાલજીભાઈ જશા	„
૧	„ કરીમભાઈ વાલજી	„
૧	„ જીવણભાઈ સોમજી	„
૧	„ અલુભાઈ ગુલામ	„
૧	„ અલીનુંભાઈ વલી	„
૧	„ હાસમભાઈ ગુલુ	„
૧	„ હુસેનભાઈ મોંઘા	„
૧	„ આસરભાઈ અબદલા	„
૧	„ કાસમભાઈ ગુલામહુસેન	„
૧	„ મામદભાઈ ઇસમાઇલ	„
૧	„ કારાભાઈ કરીમ	„
૧	„ ઇસાભાઈ નુરુ લલુ	„
૧	„ જાદવજીભાઈ ખીમજી	„
૧	„ ગુલામહુસેનભાઈ હરજી	„
૧	„ અલીભાઈ ઇબ્રાહિમ	„
૧	„ કેશવજીભાઈ જાનુ	„
૧	„ કાસમભાઈ મામદ તેજ	„

૧	શેઠ મામદલાઈ અલીદીના વલી	કરાંચી
૧	„ જાનમામદલાઈ લાણુજી	„
૧	„ ચાગલાલાઈ હુશેની	„
૧	„ વલીલાઈ કાજલ	„
૧	„ શીવજીલાઈ શુમાર	„
૧	„ શીવજીલાઈ શુમાર કપડાવાળા	„
૧	„ કે. કૃધુઆણી	„
૧	„ એક. અલીદીના	„
૧	„ પી. અલાના પ્રધસ	„
૧	„ અલારખ્યાલાઈ અલાદીન	„
૧	„ જાકરલાઈ અને કું.	„
૧	„ ગુલામહુસેનલાઈ રેમતલા	„
૧	„ રેમતલાલાઈ વલીમામદ	„
૧	„ ખટાઉલાઈ અલારખ્યા	„
૧	„ કાનજીલાઈ મામદ	„
૨	„ નાનજીલાઈ રતનસી	ખરમા
૧	„ મગનલાઈ મામદ	„
૧	„ હાસમઅલીલાઈ પીરાણી માસ્તર	„
૧	„ ઈસમાઈલલાઈ શીવજી	„
૧	„ મામદલાઈ અબદલા	„
૧	„ રજખઅલીલાઈ ખાનમામદ	„
૧	„ પીરલાઈ ગોવીંદજી	„
૧	„ મુમના જીવરાજલાઈ ઈબ્રાહીમ લાણુવડવાળા	„

૧	શેઠ કામડીયા મામદલાઈ કુંવરજી	બરમા
૧	,, વારસ જીવાભઈ લાણુજી	,,
૧	,, આલીંગહ અલીભાઈ માહમદ	,,
૧	,, કામડીયા ઇસમાઈલભાઈ હકીમજી	,,
૧	,, પ્રેસીડેન્ટ ચકુભાઈ માધવજી	,,
૧	,, વાઈસ પ્રેસીડેન્ટ મામદલાઈ જશરાજ	,,
૧	,, લાલજીભાઈ જીવા	,,
૧	,, કુંવરજીભાઈ કચરા	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઈ નાનજી	,,
૧	,, ફેજુલાભાઈ નાનજી	,,
૧	,, કાનજીભાઈ વસ્તા	,,
૧	,, અબદલાભાઈ ફાજલ	,,
૧	,, રેમતલાભાઈ મામદ	,,
૧	,, શુમારભાઈ ખોધા	,,
૧	,, ગુલામહુસેનભાઈ મામદ	,,
૫	,, જી. એચ. મુખી	કોટડા શાંગાણી
૪	,, ઇસમાઈલભાઈ જાફર	કુરલા
૪	,, લાલજીભાઈ ખોધા	નાગપુર
૨	,, મેહરઅલીભાઈ પીરભાઈ	થાણા
૨	,, મામદલાઈ ઇસમાઈલ ખેરાજ	વાંદરા
૨	,, હમીરભાઈ લાખા સીત્તક	રામકીબજાર
૨	,, ગુલામહુસેનભાઈ છગન	થાનરોડ
૨	,, કામડીયા તેજભાઈ ભીમજી	ગોંદીયા

૧ શેઠ અબદલાલાઈ જીવરાજ	કુરલા
૧ „ બાફરલાઈ દામજી	કરેપલી
૧ „ રેમતલાલાઈ નથુ છત્રીવાળા	પુના
૧ „ મેરાલીલાઈ જાનમામદ	વેશાવા
૧ „ બાફરલાઈ મામદ	સાતપાટી
૧ „ નુરમાહમદલાઈ માહમદ હમણવાળા	સલેટી
૧ „ ઇબરાહીમલાઈ વાલજી	આમગાવ
૧ „ રાસીદલાઈ કાનજી વેરસી	બલદીયા
૧ „ કરમાલી વાલજી શી. ઇ. ઇ. લાયબ્રેરી	ખાખરડા
૧ „ મુસાલાઈ જાનમાહમદ	નવસારી
૧ „ ખાનમાહમદલાઈ વીરજી	રલોલ
૧ „ જૈનુલાબદીન નુરુદ્દીન ઇસમાઈલી	પુના
૧ „ કાસમલાઈ મામદ	વેશાવા
૧ „ મોહનલાઈ યોધા	રતોલ
૧ „ એન. એચ. બકરી ઇન્જનીયર	પોકરવાડી
૧ „ ગુલામઅલીલાઈ કાળીદાસ ભોળાણી	ધોળેરા
૧ „ ઇસુઅલીલાઈ મેઘજી વેલશી	„
૧ „ કાસમલાઈ ગીગા	બસરા
૧ „ મામદલાઈ જુમા ગીગા	પ્રભાસપાટણ
૧ „ નુરમાહમદલાઈ નાનજી	ફેદરા
૧ „ સબજાઅલીલાઈ જાનમામદ	કલ્યાણી
૧ „ હુસેનલાઈ ઇબ્રાહીમ	„
૧ „ મુરાદઅલીલાઈ હસનઅલી	ધારેશ્વર

૧	શેઠ નજરઅલીભાઈ શરીફ	ભુંભલી
૧	,, અલીભાઈ ડાહ્યા	ખેરી
૧	,, ઇબ્રાહીમભાઈ રવજી	ઉના
૧	,, સૈયદ ખાવા સાહેબ અહમદઅલી	પીરાણા
૧	,, મામદભાઈ નારણ	દેવગામ
૧	,, હાસમભાઈ ઇબ્રાહીમ કું.	ખેલગામ
૧	,, નુરમામદભાઈ જીવા એન્ડ સન્સ	સોલાપુર
૧	,, મામદભાઈ મેરાલી	કચ્છ અંબાર
૧	,, ઇબ્રાહીમભાઈ વલી	વરધા
૧	,, મોહનલાલભાઈ મામદ	લોઠલા
૧	,, હસનભાઈ શરીફ સંઘજી	ભાવનગર
૧	,, બચ્ચુભાઈ હળીબ	નાગપુર
૧	,, રેમતલાભાઈ મુદ્દા	કટંગી
૧	,, સૈયદ મીરમીયાં નજરઅલી	પીરાણા
૧	,, પી. મનજી પેથા	દેસલપુર
૧	,, મુસાભાઈ અલારખ્યા	મંજલ મંગવાણા
૧	,, માવજીભાઈ ઇસા	મોલમીન (બરમા)

આફ્રીકાના આહુકો.

૩૦	શેઠ શીયા ઇ. ઇસમાઈલી કાઉન્સીલ	મંજુગા
૨૫	,, હળીબભાઈ કલ્યાણ	કીલીન્ડોની
૨૫	,, મામદભાઈ વૈયાં ગાંગજી	કંપાલા
૨૫	,, હાસમભાઈ માવજી	જંગબાર

૧૫	શેઠ હાશમભાઈ જમાલ	કીસુમુ
૨૫	,, અલીભાઈ આમદની કું	નઈરોબી
૧૦	,, અબ્દરસુલભાઈ સોમજી	હાંગા
૧૦	,, હસનઅલીભાઈ ધરમશી	ભાગામોયા
૫	,, રાસીદભાઈ અલાદીન	છોલા
૫	,, પીરભાઈ ડોસા	ગોળીન
૧૦	,, મેહરઅલીભાઈ લાલજી	મુંબાસા
૫	,, અલીભાઈ હશનઅલી	ભામામોયા
૧૦	,, કાનજીભાઈ નાનજી	ધારસલામ
૫	,, જલદવજીભાઈ ધરમસી	ભાગામોયા
૨	,, હુશેનભાઈ સચ્ચુ કચ્છ અંબરવાળા	ધારસલામ
૨	,, અલીભાઈ જીજી	,,
૧	,, મહમદઅલી ભલુ લાખાવેલાણી	જંગબાર
૧	,, હુશેનભાઈ સુલેમાન	મુંબાસા
૧	,, નુરમામદ ઝવેર મહાત્મા	મુંબાઈ
૧	,, ગુલામહુશેન મેરાલી કાનજી	,,
૨	,, જફરઅલી કાસમ પીરમામદ	,,
૧	,, રહીમભાઈ ગુલામહુશેન	,,
૨	,, અલીમામદ મેઘજી	,,
૧	,, ગુલામહુશેન ગાંગજી	,,
૧	,, ધારસીભાઈ રવજી	,,
૧	,, કરમાલીભાઈ રેમતુલા મુરાજ	,,

વાંચવા લાયક પુસ્તક.

આગાખાની ખુદાઇનો ઝળકાર.

લગભગ (૩૦૦) ત્રણસો પેઝનું દળદાર પુસ્તક અને કપડાંની પાકી બાઇન્ડીંગ.

મજકુર પુસ્તકમાં જે પંડિત રાધાકૃષ્ણે આગાખાની ખુદાઇ નામનું પુસ્તક બહાર પાડેલું છે, તેનો પુરેપુરો વીગતવાર લખાણથી જવાબ આપવામાં આવેલ છે, અને તેમાં બતાવવામાં આવ્યું છે કે, આગાખાની ઇસમાઇલી મઝહબ દુનીયાનાં તમામ મઝહબોથી શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ તેનાં વિરુદ્ધ દ્વેષભાવ ધરાવનારા અને કનિષ્ઠ બુદ્ધીનાં અધિકારી પંડિત રાધાકૃષ્ણ તથા તેનાં બીજા નંબરમાં એકલજી ધનજી કાબા તથા ત્રીજા નંબરે આવેલા ડોળધાલુ ઇસમાઇલી મી. અલીલાઇ દેવરાજે પોતાની બુદ્ધીનો ગેરઉપયોગ કરીને જે ચીથરે હાલ ખોટા તથા દંભિક લખાણ કરેલા છે તેને ડંડાશિક્ષન જવાબ આપીને સત્ય શું છે. તેની જનસમાજને પુરેપુરી સમજ આપેલ છે.

કિંમત એક રૂપીઆ.

લખો ઇસમાઇલી સાહિત્ય ઉત્તેજક મંડળ,

પાલખી મોહલ્લો-મુંબઈ. નં. ૯

ધખાહીમ જી સબ વર્તેલું કૃત.

